

Městská knihovna v Praze

ČEŠTÍ
BÁSNÍCI
20. STOLETÍ

ZPRÁVA O MÍSTECH

—
Petr Král

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Zpráva o místech

Petr Král

Znění tohoto textu vychází z díla [Zpráva o místech](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Torst v Praze v roce 2008. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Petr Král: Zpráva o místech), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 19. 2. 2021.

OBSAH

Jako každé šetření...	9
I.	12
1/ Cesta ven	13
2/ Residence.	18
3/ Území	21
4/ Panství	29
II.	33
5/ Tajná Plzeň.....	34
6/ ...čili cesta kolem ničeho	45
7/ Do Ameriky	59
8/ O skrytém životě maket	72
III.	83
9/ Místa bez kontur	85
10/ Paříž.	96
11/ Vyjet.	109
12/ Fasáda.	119
P. S.	146
DOKUMENTY	156
Návštěva v rue Montmartre	162
Sen z 30. dubna	170
Rue Montmartre po roce	174
Ediční poznámka	177

Na posledních snímcích zachytil jen pár slunečních skvrn třísnicích kovový oblouček před tmným průjezdem...

Jiřímu a Georges-Henrimu

„Nejprve je třeba si uvědomit,
že místo nelze zkoumat,
není-li tu napřed jistý pohyb
ve vztahu k místu.“

Aristoteles, Zkoumání podstaty a definice místa

Jako každé šetření, i to, jehož záznam následuje, začalo zjištěním zvláštní anomálie. Přijde den, svítí slunce a my přistihneme povážlivou trhlinu v tkáni světa, den za dnem přitom víc ucpaného. I když o tom nikdo nemluví, nebudem ostatně první, kdo si toho všimli: před námi je solidně zbudovaná dekorace a čeká zdánlivě jen na to, aby se v ní rozehrál neznámý děj, zůstává ale bůhvíproč nevyužita. Domy nastavují pevně kreslená průčelí, kolem se prostírají – málem nabízejí – přívětivé ulice a náměstí, bliká zeleň úlevných zahrad. To všechno přitom pro nic; nikdo na ta jeviště docela nevnikne, nevstoupí do skrytého děje, jehož existenci sugerují. Jaký vchod nám k tomu chybí?

Místa tu tak trapně překážejí, dotírají ze všech stran jen proto, aby se předvedla. Zápletky utajeného děje se přitom za jejich zpupnou přítomností vytrácí, jako nesplněný slib. Jen někdy se zdá, že jsme zachytili její stopu; ticho jistých zákoutí, strohý lesk prázdného dvora nebo hebců korumpující pohodlí luxusního sídla jako by nám dávaly povzbudivá znamení. Stačilo by poslechnout jejich výzvu, zůstat tu s místy a patřičně na nich pobýt, abychom se přiblížili skrytému dnu věcí a dotkli se – konečně – tajemství toho, co se děje. Naše přilnutí k místu by málem samo bylo celý děj, možná i pravé řešení.

Jednou si tak řekneme, že s tím lze zkusit něco udělat. Soupis zvláště příkladných míst a určení jejich vlastností nám možná dovolí rozšířit skulinu a učinit výzvy míst výmluvnější. Ne bez tajné naděje, že se tak z nich rozlije prostorem trochu pravého světa, snad se jím – od místa k místu – začne šířit i celá souvislá tkáň... Když ne, mohli bychom si aspoň najít patřičný osobní útulek a změnit tu své supění věčných chodců v klidnější oddechování.

Pokračujeme pak v chůzi, cestou se však už nepřestaneme rozhlížet a hledat *možná* místa všude kolem. Blížíme se skutečně k cíli, pokračujeme pouze v pouti, zatímco naše kroky se čím dál víc ztrácejí ve vlastní ozvěně? Tak jistě zní otázka, jedna z otázek. Jako při každém správném vyprávění je ale bezpochyby nutné začít od začátku...

Stačí mu vidět verandu jít vstříc i s terasou, kterou podpírá, aby se cítil
očekáván...

I

1/ Cesta ven

V dětství se místa zdála dána jednou provždy, nezaměnitelná a definitivní. K tomu, abychom jim byli právi, mělo jaksí stačit naučit se je užívat; získat jejich důvěru a uchovat si ji. Zatímco fasádu vily uspávaly vlny léta, dotírající na pískovou omítku, zkoumal ji zevnitř ve snaze objevit její skryté mízy a tajné dráhy uvnitř zdí, kde obíhaly.

V patře se o jeho zvědavost přetahovaly dvě sousední místnosti. Matčin snivý, ale jasný budoár, kam okny – málokdy zataženými – vnikaly záblesky denního světla a vlhčily bílý porcelán sošek rozestavených po dlouhé komodě; trojdílné zrcadlo toaletního stolku, který stál v rohu, ty signály ještě násobilo a odráželo zpátky k nebi. Vedlejší pánský pokoj byl patřičně mužský, jeho temnější, dřevem vyložený interiér působil bezpečněji, ale také odtažitěji. Zasklené dveře na balkon, bílé a naškrobené, jakoby z pavučin utkané záclony, v nichž stávalo měsíční světlo jako mléčná mlha. Vpravo od vchodu na balkon lampa a vedle ní velký tmavohnědý ušák, vévodící přívětivému kuřáckému zákoutí. Opuštěný trůn, který tu po otcově odchodu napříště vládl sám.

Během těch odpolední, kdy ho nikdo nehlídal a která náhle ztrácela hranice i kontury, stačilo hrdinovi tiše otevřít dveře a vklouznout dovnitř; pokoj teď plul kdesi daleko, mimo přítomnost, sluncem prozářené ticho, které mu stoupalo k ústům, dostávalo palčivě svatokrádežnou příchuť. K tomu, aby na jeho výzvu odpověděl, musel napřed vyrůst, přilnout k vlně času, který v sobě cítil dozrávat. Až jednou, zabořen mezi opěradla, se v náručí ušáku dopustí prvního chvatného hříchu. Zbývá se ptát, čím svátost tak znesvětil a čím autoritě se vzepřel. Večer teď v křesle trůnila matka, usedala do něj i po tom, co roli nepřítomného otce převzal jiný muž, doktor.

Překvapivě zato opomíjela křeslo ve své ložnici, štíhlejší a pokryté lesklým bílým potahem, který se lepil na kůži jako mnoho-

lapka. Na sedadle trvale hnízdil roj barevných polštářů, jako hebké opevnění, které křeslo předem chránilo a vylučovalo ze hry. Čas od času se přitom nezdráhal přijít polštářky sesbírat a z ložnice – aniž se v ní zdržel – je odnést: potřeboval je pro svá doupata, zvláštní „domy v domě“, které si náruživě budoval hned v koutě, hned pod piánem nebo pod stolem, kam snesl všemožné podušky a matrace. Když úkryt dostavěl, ulehl do něj a jenom v něm nehybně prodlíval, jako zahálčivý vladař.

I to byl přitom druh zneuctění, pokus o vzpouru a porušení zákona. Týž, jehož se dopouštěl, když unikal do tmy sklepa nebo na půdu, do té velké, zaprášené chladírny, v jejímž ztuhlém tichu nasakovaly prachem staré prádelníky a nepotřebné poličky, lampy bez žárovek a zašedlý proutěný stojan plný časopisů se slepenými listy. Podobné vagonům odstaveným na vedlejší kolej a zapouštějícím tu pomalu kořeny mezi kopřivami a bodlácím, vytvořily vyřazené kusy nábytku na půdě jakousi paralelní scénu: omšelý, ale prostorný a zařízený byt pro neviditelné nájemníky. Právě to ho taky k půdě přitahovalo; prodlívat tu mezi starým nábytkem – vzdor chladnu, které ho tlačilo zpátky ven – znamenalo totéž, co obklopit se polštářky vprostřed jídelny: odsunout běžné prostory domu do pozadí a nahradit je místem, kde byl sám jediným pánem. Kde se takříkajíc mohl skrýt před samotnou důvěrností vily a chránit se před ochranou, kterou mu poskytovala.

Navíc úlevně vyvazoval věci z navyklých rolí. Když zacházel s půdou jako s obydlím a používal piáno nebo stůl jako přístřešek, nutil věci překreslit své kontury a změnit svou identitu, na způsob hole, z níž vyjede nečekaně nůž nebo deštník. Přestože si půjčoval polštářky od matky, doupata, která z nich stavěl, mu neměla umožnit jen návrat do sluje jejího břicha; také se v nich chtěl co nejvíc vzdálit domu, nad nímž matka vládla.

* * *

Zvedal rovněž zkoumavý pohled k domům v sousedství, hlavně k tomu, který stál za drátěným plotem vlevo od vily a od buksusy lemovaného chodníčku, jenž k ní vedl. Hranatá stavba s plochou střechou pro něj měla zvláštní eleganci, která vile osudně chyběla; vyplouvala z keřů jako pozemní ponorka, kulaté okno s matným sklem, obrácené k nim do zahrady, bylo plné mlčenlivé vyzývavosti. Bylo by stačilo narodit se tam, na druhé straně plotu, aby pochopil svět a poznal skutečné dobrodružství?

Jen prostory, které dům skrýval a kam občas nahlédl, když přišel vyřídit vzkaz jeho starým majitelům – stejně tajemně zamlklým jako dům –, mu rozhodně připadaly *pravé* a opravdu hodné obývací. Pouze tam, v bludišti důmyslně zřetězených místností a pokojů, tajných chodeb a schodišť spojujících bůhvíjak zasklený salon s patrem, s neznámými kabinety, které tam tušil, a s rozlehlou terasou na střeše – pouze tam by mohl a dovedl plně žít. Kdo ví, snad se tam jeho pravý život už odvíjel; zbývalo čekat, až mu dá znamení, nechá po zřítelnici okna sjet náhlý záblesk a vyzve ho, aby se s ním spojil.

Měnil se v pátrače. Usedal na zahradě a vysílal pohled k jejím nejztracenějším koutům, k ubohému proutí lemujícímu osudný plot nebo k spletcům šlahounů a listů v rozích s vyschlou, jakoby osiřelou hlínou. Odevšad, zdálo se mu, mohl přijít rozhodující signál, všude se mohlo skrývat to *pravé*, tak postrádané místo, za něž mu důvěrná scéna vily podsouvala nanejvýš bledou skicu. Zatímco zahrada odpovídala jen mlčením, hledal si v ní aspoň další stanoviště. Hned do ní shlížel z obrostlého kamenného sloupku, obklopen listím jako zelenou aureolou, hned slézal do propadla s přívodem vody, vonícího sklepem a čerstvou zemí, a zvedal odtud hlavu k matoucímu bzučení rozkvetlých, na slunci škvířících keřů. Už to byl způsob, jak trochu nahlédnout světu pod sukně... Zahrada nakonec v jeho očích tvořila jediné pletivo skrýší; také holý trávník nebo pustina betonových chodníků se pod vrstvou společného ticha neviditelně dělily na další parcely, území jiných možných úkrytů.

Když si jednou s přítelkyní ze sousedství hraje na schovávanou, zahlédne ji skrčenou za laťkovou lavičkou v hloubi zahrady; aniž co řekne, sebere tlusté poleno, dojde až k lavičce a hodí špalek holčičce na hlavu. Potrestal ji tenkrát – navíc k nejasné touze, kterou v něm budila – i za to, že mu odhalila prázdno zahrady a nemožnost se v ní opravdu schovat?

* * *

I příroda dostávala smysl hlavně díky pokojům a místnostem, které skrývala a které v ní byl jaksi schopen objevit jedním pohledem. Při povinných nedělních vyjíždkách se zatvrzele upínal jen k lesíkům a loučkám, které lemovaly silnici a kde se mu každý trochu přitažlivý kout, každá větev skloněná trochu naléhavěji nad svůj stín v trávě, zdály označovat práh hledaného útulku.

S odstupem let uvidí celé své dětství jako jedno dlouhé letní odpoledne, kde vzdor vedru nepřestává obcházet kolem vily a otírat se o její horké pískové stěny. Když ukončí jeden okruh, začne bez prodlení další, dál sleduje stopu zahradní hadice, která se klikatí na rozpáleném betonu a obtáčí podezdívku domu černou vlnovkou. Marně však vyhlíží její konec; ať sebevíc zrychluje krok, hadice se plynule vine podél zdi jako had, který hryže vlastní ocas. Přesto zatvrzele pokračuje v chůzi, jako by hledal zároveň nemožný východ a nenalezitelný vchod: spásnou skulinu v horkem ztěžklém vzduchu, kudy by unikl ze známého světa, a trhlinu v zemi nebo v průčelí, kterou by vklouzl hloub do skutečnosti a vnikl do její intimity, pěkně pod kůži.

Občas, když na celý večer zůstal ve vile sám, se jistě radoval, že má pro sebe vlastní kus noční tmy; zatímco prostor se plnil jen tepem v jeho žilách, musel jej však znovu vyklidit pod tlakem strachu. Opatrně za sebou zavíral dveře a stahoval se z místnosti do místnosti, až se nakonec octl v koupelně, tváří v tvář zrcadlu.

Všechno tajemství tu bezpochyby uvízlo s ním, náhle přistižené v té *druhé* koupelně, kterou viděl vyvstávat za dvojníkem v zrcadle a v hloubi jeho zorniček. Zůstávalo ale mimo dosah, když k němu chtěl proniknout, tloukl jen hlavou do skla. Ani odtud nevedla cesta dál, důvěrný prostor okolo byl nová klec.

2/ Residence

Před usnutím někdy unikl z vily tak, že si místnost po místnosti vymýšlel vlastní, k svému obrazu stvořený dům. Neviděl ho jako nový; ať si ho umisťoval do starých uliček za Hradem nebo doprostřed zahrad některé residenční čtvrti, připomínal dům zvetšely palác, prostorný a komfortní, ale s dostatek omšelý a poznamenaný časem. I okolní park – pokud si vybral rezidenci – měl zůstat neudržovaný a zarůstat postupně plevelem; věž, která by se zvedala ze střechy, stlučená z bíle natřených prken, by byla zašlá a oprýskaná jako stará plovárna nebo předměstská ohrada. Z vrozené alergie na pach čerstvého cementu a malty pojímal rázem dům jako opak úhledné klíčky, nedohledně vylepšitelné pilným kutilským úsilím. Měl být určen jen k tomu, aby se postupně rozpadnul, zdaleka by přivolával bouřku, která by ho roztrásla v pantech, nechala ho blednout v záři blesků a krátce odhalovat své půvaby mezi ohnutými stromy a kopřivami bičovanými deštěm.

Uvnitř by sídlo, navíc k věži, nabízelo další „nadbytečné“ prostory; předvídal tu celou řadu výklenků, temných chodeb a zákoutí příbuzných těm, které si představoval ve vile starých sousedů. Střed bludiště chtěl vyhradit „třinácté komnatě“ – po vzoru stejnojmenné knihy –, hermeticky zavřené a určené jen k tomu, aby trvale navozovala představu tajemství. A nejenom u návštěvníků; nakonec by jistě mátna a dráždila i jeho, třebaže by věděl, že je prázdná. Jako věrný čtenář detektivek, kde často dochází k vraždám právě v zamčených pokojích, chápal dokonce tajemství komnaty jako obraz virtuálního zločinu; jako by v ní chtěl navždy uzavřít všechno násilí a zároveň doufal, že je místnost svou nedostupností vyvolá, nechá ho náhle vyvstat z prázdna večerů.

Myslel i na hmotnější formy přepychu. V podzemí, spolu se soukromým biografem s křesly a oponou z rudého sametu, chtěl zřídit útulný bar, kde by si uprostřed noci dal nalévat nejvybranější nápoje svým šoférem, stejně jako jistý slavný herec. V prvním patře by měl zvláštní sál s velkým bazénem; sjížděl by do něj po skluzavce přímo z knihovny, stačilo by otevřít tajný vchod důmyslně vestavěný do stolku ve tvaru sudu. Tak jako jiná zámožná hvězda, autor komisaře Maigreta, by se v bazénu mohl koupat nahý a přitom se beztravně těšit vyhlídkou do okolí, díky oknům chráněným před pohledem zvenku zrcadlovými skly.

Myšlenka podobné beztravnosti nesla i jeho plán zařídit vrchol věže jako observatoř, velkou kruhovou pracovnu zastřešenou posuvnou, zčásti prosklenou kupolí. Izoloval by se tu od světa jen se sbírkou starých map a gyroskopů, ale jaksí uprostřed tajemství; podobně jako třináctá komnata by prostor pod kupolí byl také přísně utajené území. Už jen tím, jak by se koncem odpoledne plnila pozdním sluncem a za bouřky bledla němými výbuchy blesků, by tak observatoř vystavila skutečnost zvláštnímu tázání; když by tu prodlíval, zaznamenával záchvěvy v okolním ovzduší a ozvěny dalekých událostí, které by v nich četl, byl by zároveň stranou a ve středu všeho, ve shodě se svým dávným přáním: být tam, kde se věci dějí, a přitom nemuset opustit přítmi soukromé skryše, důvěrného „světa ve světě“, o nějž by se dělil jen s několika blízkými spiklenci.

I jeho ideální dům, zdá se, měl uspokojit hlavně jeho potřebu úniku a bezpečí, jako jej doupata z polštářů měla ochránit před světem dospělých. Interiér měl ostatně zahrnout i velkou ložnici s vyčalouněnou podlahou, tvořící jedinou velkou postel, kde by jaksí navždy zůstal nablízku přítmi mateřského klína. Obdobnou povahu mají i jeho projekty soukromého kina a plovárny s průhledně neprůhlednými okny, z nichž lze číst přání vpustit k sobě svět jen v podobě vzdálených obrazů: stínů promítaných na stěnu soukromé jeskyně. Dokonce se zdá, že si chce svět doma zrekonstruovat

v jakési komorní verzi, a zredukovat jej tak na poddajný a snadno ovladatelný model; bazén je ochočené jezero, bludiště chodeb a výklenků přívětivá verze neznámé krajiny, jejích cest a pastí.

Umí-li si svůj palác představit jen zchátralý, pak jistě především proto, že není schopen nic postavit a vybudovat si nový. Je ale poznamenán i nedávnými osudy země, v níž vyrůstá a kde ničivé „znárodnění“ nechává napříště přežívat jen trosky původního, ještě včera prosperujícího světa. Přírozený řád věcí je pro něj fatálně ztracený ráj, „skutečný život“ patří od počátku minulosti. Je pravda, že má pro svou volbu ještě další, intimní důvod; soustředit své snění na pouhé úpravy starého, už existujícího sídla znamená také předem omezit svůj výběr a své rozhodování mezi rozličnými svody světa, jejichž matoucí bohatství jinak jeho plány hrozí rozmetat do všech stran. Není jistě sám, kdo tím nadbytkem možných voleb trpí, a zvláště právě v dnešním světě. Časem dokonce pozná bytosti, které z potřeby svou volbu omezit zatouží po troskách jeho země a po šikanách přízračného „aparátu“, který je má ve správě; mladá žena, která se odtamtud vrací po letech do Francie, mu přizná, že tam odjela právě za tím, co jeho naopak vyhnalo do Paříže. „No ano, líbilo se mi, že si tam všechno nemůžu dopřát. Máš tenhle byt a žádný jiný, nic víc.“

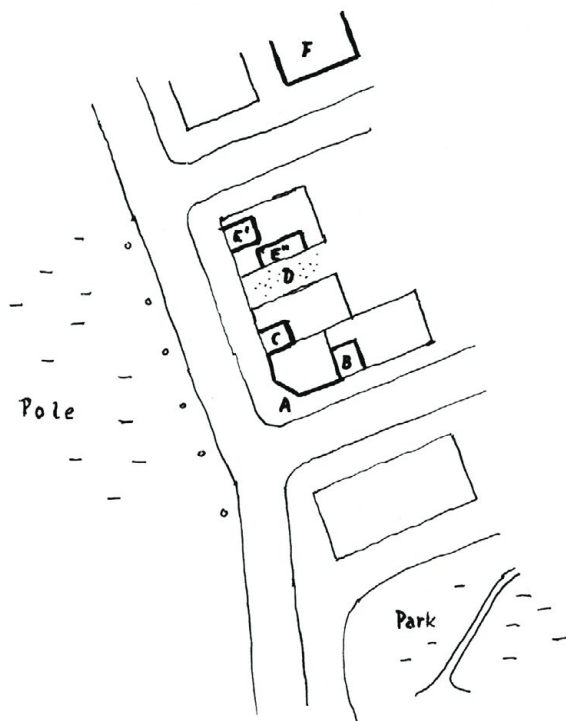
Sám náhle nechal svůj plán ideálního sídla nedokončený, ve stavu pouhé skicy: nejasného víru nápadů, kde jen představy kupole a zaskleného bazénu tvořily pevnější záchytné body. V hloubi duše nebyl tak docela nerad, že rodinnou vilu neopouští a nemusí se zařít jinde a po svém. I kdyby se nakrásně octl v domě, kde by všechno odpovídalo jeho představám, zas by tu mohl jenom marně prodlívat a tuhnout, jako mezi polštáři svých doupat. Než si definitivně zvolíme, co se nám má hrát na hrobě, není tak nepříjemné váhat mezi různými kousky a pro žádný se úplně nerozhodnout...

3/ Území

Narodil se jako městský člověk, od města, které obýval, jej ale dělilo rozlehlé pole. Svět a jeho tajemství před ním vyvstávaly na obzoru jako pouhá vidina, slib chystající se naplnit, ale jakoby odkládaný na později: dosažitelný až po výjezdu a cestě do světa. Bylo třeba vyjít před vilu, obrátit se k ústí ulice vpravo, za nímž zívala pláň jako věčné nazítří, dojít k ztuhlým vlnám oranice, uctivě před ní uhnout doleva a pomalu scházet – po mezi nebo podél vil naproti poli – až na dolní okraj svažujícího se parku, odkud se odjíždělo tramvají do městského středu. Než tam došel, minul několik pastí; jako tu hranatou prohlubeň se železným víkem, která se vynořila asi uprostřed cesty, na úpatí domu, kde sídlil dost nevlídný výčep piva. V jednom zimním ránu, cestou do školy, uviděl propadliště otevřené, rozzívle dokořán mezi cáry mlhy. U chodníku stál velký nákladní vůz, nemluvní a masivní mužští z něj vážně skládali sudy a s matným duněním je spouštěli po provaze do podzemí, jako velké vyduté rakve.

Šlo přitom o pouhý signál, za nímž se hlásila rozsáhlejší past. Všude kolem výčepu se zvedaly další výzvy, jako by označovaly celé zvláštní území a sváděly k jeho pozornému průzkumu. Pouštěl se do něj hlavně při návratu, když zvolna stoupal do svahu k vile a mohl se kolem sebe rozhlížet s větší pozorností a rozvahou. Zatímco pole – a na jeho obzoru záhadný ostrov křovin, obehnaný zdí bez vchodu – teď míjelo po jeho levici, vynořilo se před ním (když prošel kolem parku) napřed nároží, jehož přízemí zabíraly tři krámy: uprostřed starý koloniál, kam se vcházelo přímo z rohu (A), a po stranách dva další obchody. První z nich už patřil k příčné ulici, která od pole stoupala doprava (B), druhý, jež míjel bezprostředně za koloniálem, vyhlížel naopak rovnou do pole (C).

Po tom, co ho nechal za zády, šel napřed podle plotu nevelké zahrady (D), až znovu dorazil k domu s výčepem (E'), tvořícímu druhý roh bloku. Ještě dřív, než se octl před jeho strohým průčelím, zahlédl ale i boční (a „privátní“) stranu domu, odkud mu kynula přes plot zasklená, do zahrady obrácená veranda (E''). Ani výčepem však všechno nekončilo. Když za ním zahrnul do další příčné ulice, o kus dál, u levého chodníku, ho ještě čekalo to, co k jeho průchodu územím přidalo závěrečný akord: secesní vila s nehlubokým reliefem v průčelí, kde klečela mezi okny neznámá nahá kráska (F).

***

Znovu se octl na stopě. Pokaždé, když územím prochází, jsou pro něj jednotlivé zastávky první orientační body, na jejichž základě jednou objeví – přímo na místě – rozhodující tajemství; i tady se zjevně odehrává skrytá část jeho vlastního života. Znamení ostatně časem dál přibývá. Dveře rohového koloniálu se jednou zničehonic zavřely a navždy zahradily cestu do přítomí, kde starý majitel v bílém plášti, vždycky čerstvě vypraném a jakoby jiskřícím čistotou, trávil čas lovením kyselého zelí z velkého dřevěného sudu. P., jeho soused holič, se aspoň z jednoho přilehlého krámu přesunul do druhého a po lokálu na kraji příčné ulice zavěsil svou plentu z chřestivých korálků do dveří toho, odkud byl výhled na pole. Návěští jeho salonu, tradiční zlatý talíř, pak zvláště působivě odráželo mrchoviště vyoraných hrud a vzdouvalo den co den jejich obraz svým zaoblením, než jeho lesk znovu pohasl v popelu stmívání.

Dveře rohového koloniálu se jednou zničehonic zavřely...

Třebaže proměny krámů byly důsledkem kletby, která osudně zasáhla všechny živnostníky v zemi, neznamenalou pouhou agonii; dalo se za nimi tušit i skryté dýchání, jímž území potvrzovalo svou vitalitu a schopnost obnovy. Krátce po zavření prvního holičství se tak v jeho výloze objeví bledá krajková záclonka a před ní řádka květináčů, aby oznámily, že z krámu se stal čísi byt. Jednou, při pozdním návratu z města, uvidí průzkumník už z dálky zářit do tmy vchod bývalého koloniálu; v protisvětle se postupně rýsují hranaté siluety, jako by se tam přesouvaly jakési bedny. Pouhá iluze způsobená patníky střežícími kraj pole, naproti nároží, a osvětlenými krátce za jízdy nočním motocyklistou? Je pravda, že když chvíli nato koloniál míjí, najde jeho vchod znovu zavřený. Nic mu ale nemůže *dokázat*, že bývalý majitel krámu (který tam pro něj i tak zůstal navždy zavřený) se té noci znovu nevynořil, aby vyřídil poslední přejímku zboží. Ostatně ho zřetelně *vidí* v akci, i s kartáčem světlých vlasů, které mu trčí z hlavy jako v protiváze ke svislým proužkům zelí v zubech jeho dřevěné vidličky...

Právě tak určitě spatří, za jistých večerů, jak se nad vchodem do krámu znovu rozsvěcí okno, které je za dne zazděné a za nímž tuší přívětivý hostinský pokoj. Ten v tu chvíli nepochybně hostí nového návštěvníka, nebo se aspoň krátce pootvírá pro někdejšího štamgasta, který sem přišel nasát z prachu trochu svěžesti svých minulých let. To, že se tam nahoře skrývá matoucí, střídavě přístupná a nedostupná místnost, mu aspoň připadá stejně nesporné jako existence toho zazděného pokoje, který občas přistihne *uvnitř* určitých stěn – ve vile i jinde –, a k němuž někdy dlouze tiskne ucho, aby tam slyšel znít odpolední déšť.

Když se pak od prvního nároží blíží znovu k výčepu, psím vínem obrostlá veranda před ním vyvstává za plotem s novou naléhavostí. Stačí mu ji vidět jít vstříc, s terasou, kterou podpírá a kde občas opuštěná židle sugeruje přítomnost neznámé bytosti, aby se náhle cítil *očekáván* a čerpal z toho posilu. Povzbuzující dojem ještě vzros-

te po návštěvě Vídně – jeho první cestě na „západ“ –, kde výzva, již k němu terasa vysílá, najde nečekané prodloužení. Uprostřed bezvýznamné pitky v Grinzingu opustí své spoluvýletníky a vyjde ze sklípku do temných, nanovo pustých ulic, aby se trochu provětral. Na kraji čtvrti, přilákán vzrušeným hlukem večírku za velkým rozsvíceným oknem, se zastaví u plotu moderní residence; z hlučícího bytu vyjde současně na balkon žena ve večerních šatech a opře se o zábradlí s napůl unaveným, napůl vyčkávavým gestem, jako by si sama chtěla ulevit od svých společníků. Krátce a na dálku tak sdílí své mlčení, dokud znovu nenaberou dech; neznámou vzápětí zas vsákne světlo bytu, hrdina pokračuje ve své tiché pochůzce. Odnáší si přitom do noci vzpomínku na skutečné setkání, které mu bude oporou ještě dlouho potom. Spatřil ve zjevení neznámé i nový slib, tak silně z něj ucítil vábení cizích velkoměst a jejich nepřetržitých nočních slavností.

Přísnost „veřejné“, do ulice obrácené fasády domu s výčepem nadlehčuje aspoň jiskření drobných úlomků slídy, které probleskují z omítky za slunečních dní. I jejich třpyt prodlouží nečekaná ozvěna, to ráno, kdy výzkumník za toulky Starým městem objeví podivuhodný dům posetý lesklými *knoflíky*. Také tentokrát v tom vidí povzbuzení a důkaz, znamení, která loví za chůze svým územím, mu nepochybně značí cestu do světa a k jeho pokladům.

Dál za výčepem, před vilou, pod jejímž ozdobným štítem visí medajloněk reliefu, cítí nicméně jisté rozpaky. Relief lne k průčelí jako kamenná pečeť, žena zobrazená na něm z profilu a s vláčně, ale jaksí pokorně předpaženými rukama působí současně jako výzva a jako odmítnutí. Na rubu průčelí, uvnitř domu, vede možná celý tajný život; skrývá tam živou a horkou půli těla, která – jak průzkumník naznačí v krátké básni* – uvádí do pohybu zvláštní mechanismus spojený s jejími údy složitou, slastně rafinovanou

---

* Viz přílohu na konci svazku.

soustavou hedvábných nití. Zároveň nicméně ten život přísně zapírá, tají ho za svou kamennou nehybností svíranou ze všech stran rámem medajlonku. Kdykoli ji hrdina vidí, myslí na to, co se říká o jiné skrčené dámě, vyryté na líci korunových mincí. Není i žena v průčelí, jako ta celonárodní kráska, nucena trvale klečct proto, že těsný okolní prostor jí nedovoluje vstát?

* * *

Pokračoval v pátrání, ale ne bez jistých pochybností. Kde opravdu pramenila záhada, která ho k území táhla? Byli tu jistě podivní strážci prahu a jejich tajemné nástroje, snad i jejich neznámé vědění: mužští se sudy, vidličkou ozbrojený hokynář, holič disponující blyštivým talířem a chvějivým závěsem korálků. Jejich osobní tajemství byla nicméně jen signály tajemství míst samých, v celém území i v každém jeho detailu se zdálo být vepsáno jedinečné a ucelené poselství. Z čeho ale svou ucelenost čerpalo, pouze z území? Nepřispíval k ní i sám hrdina, se svou věčnou *potřebou* tajemství?

K tomu, aby z území vyčetl další výzvy, stačilo bezpochyby už to, že se sem po prvním „osvícení“ vydal znovu, se zvýšenou pozorností a s nadějí na nové objevy. Pouhý návrat k místům je obdařil větší výmluvností, tak jako při novém poslechu lépe *chápeme* skladbu na desce, už jaksi proto, že nám je méně neznámá. (Cítí i obdivuhodnou „završenost“ jistých Dukových desek jen proto, že si je zas a zas pouští?) Není zkrátka tak nečekané, že na území zachytil tolik ozvěn svých tajných přání: z velké části si je sem sám přinesl. Stačí s patřičným zaujetím škrábat omítku, abychom pod nejprostší fasádou našli kus sebe... Když přidal k pokladům území i vídeňský balkon a staroměstský dům, ukázal jen lépe svou ochotu přenést sem všechno, co vlastní.

Jeho výzkumy se zároveň zdají podléhat dvěma temným pravidlům. Všude se napřed vidí pootvírat skulinu, již může vniknout

za odtažené průčelí, ke skrytému jádru míst, a vzápětí ji zas osudně vidí mizet. Terasa nad zahradou je jen blesková výzva, sotva se o ni otře, už znovu poslušně míjí práh výčepu: kamenná krasavice ho láká k secesní vile jen proto, aby se před ním stáhla do hrobového ticha. I matoucí signály, které mu jdou vstříc z krámu na prvním nároží, jako znamení z hloubi noci a minulosti, připojují sotva pár nejistých ozdob k hrozbě definitivního zmizení a uzavření všeho, všech obchodů a hostinských pokojů... Opět je vyvržen zpátky na práh, zahlédnuté poklady stačily oživit jeho čekání jen prchavými echy.

Hledá jistě také zasvěcení do rituálů lásky. Host, který se vrací do zazděného pokoje, tu kdysi bezpochyby zažil i památná ztroskotání v rozbouřené posteli, pod náhle potemnělým světlem; a on sám nemínil prožít méně slavné chvíle s tou, která mu jednou dá znamení z terasy, kde už teď stojí její židle. Dotkne se pak skrze ni také živé pleti, která se zatím zatvrzele skrývá pod chladným reliefem. Snad jen bude napřed muset překonat svou vlastní zdrženlivost, strach, který vskrytu brzdí jeho touhu a ježž možná odmítavost kamenné dámy pouze zrcadlí. Není to podobně jeho vlastní obava ze zklamání, co před ním znovu spěchá skrýt poklady za sotva poodhalenou fasádou?

Celým jeho průzkumem však prochází spodní motiv jiného, zvláště osudného uzavření: myšlenka na smrt. Marně ji zahání tím, že vidí zestárlého hosta opět v pokoji a přízrak se zježenými vlasy zpátky v obchodě; postupně opouštěné lokály, vychladlé a ztichlé, se i tak nezadržitelně mění v márnice. I obezděný ostrov křoví v poli je zřejmě jen anonymní hřbitov psů, koček a zdechlých krys... Dáma na reliefu, jako připravená k modlitbě, je pletí z porézního kamene spřízněna s tím znepokojivě šedým *naháčem*, pokrytým bůhvíjakou zaschlou maltou, jehož se kdysi viděl předvádět v přítmí poutového stanu; když tenkrát vyšel zpátky na denní světlo, cítil v puse navlhlou chuť krypty jako po zdvořilostní návštěvě u nebožtíka.

Ponuré dunění rakví, jak je v den dodávky zaslechl ze sklepa výčepu, sílilo v jeho paměti vzpomínkou na výbuch, který roztřásl ticho čtvrti na konci války. Po celé měsíce pak místo výstavné vilky, pár kroků od výčepu, míjeli jen obscénní rozvalinu.

Snad všechno pochopil už v ten říjnový večer, kdy cestou domů došel až k prázdné terase a spatřil ji nad zahradou celou rozzářenou. Sotva byl zpátky ve vile, napsal si do deníku: „Dnes byl vchod na terasu otevřený dokořán, osvětlený a němý. *Jako by mě už odtud odnesli.*“ Ke skonu, který si v té době předpovídá, má nicméně dojít o něco dál, ve vile s nehybnou strážkyní v průčelí. Představuje si událost i jako poslední uvedení do lásky. Bude stoupat po schodech vystlaných pozdními odlesky slunce, vprostřed cesty mu navždy vyrazí dech oslnivé zjevení: pohled na protijdoucí nymfičku a na její nahá kolena, nectně rozsvícená barevným třpytem paprsků pronikajících secesní vitráží.

Prozatím nicméně pokračuje v chůzi. Po tom, co pod železným víkem zahlédl prohlubeň sklepa, jen trochu lépe chápe známou pověru, podle níž se má držet kostek chodníku a vyhýbat se mřížím kanálů. Bude jistě dál chodit přes kanály i přes osudné propadlo, napříště ale jaksi se znalostí věcí. A krokem jakoby nadlehčeným zvláštní grácií, radostí z chůze, kterou vědomí prázdna pod jeho nohama prohlubuje až k závratí.

4/ Panství

Okruhy, jimiž prochází při svém průzkumu světa, se postupně rozšiřují, jeho expedice nabývají podoby rozsáhlého bloumání krajinou. I místa se však dál dožadují jeho pozornosti, až ho tím někdy zaskočí uprostřed cesty. V tišině končícího léta, sotva se vrátil do města po vyčerpávajících oslavách na severu země, je znovu vtažen do hry v tutéž chvíli, kdy se chystá podstoupit jen malou kúru: vykoupit své nedávné excesy dvěma týdny „dobrovolné“ brigády – ve skutečnosti nařízené dekretem – v tristi dílničce na městské periferii.

Za dílnou, kde ráno usedá k rozviklanému stolu jen proto, aby tu a tam zvednul oči od svého Freuda a vydal mátožnému pracujícímu jakýsi objednacím lístek, mu z toho vyhnanství nabídne nečekaný únik přílehlý dvůr. Právě když si říká, že se tu octl na dně, objeví na kraji dvora vybetonovaný výkop, kam vniká pohledem k jinému, hlubšímu dnu, a kde objevuje celý zasutý svět. Úzké, rzí rozežrané koleje tam mizí v hustých trsech kopřiv a bodláčí, spálené a podobně rezavé trávy, vysloužilý vagon – pouhá plošina s koly – tu den co den nechává smířlivě svá prkna nasakovat poledním sluncem. Na konci výkopu koleje náhle končí před vraty vsazenými do betonového bloku, kus za vlečkou se zvedá k nebi omšelá, bledězelená polokoule, jejíž účel je víc než nejasný, ale kterou přesto hned rozpozná: má před sebou kupoli své observatoře, přímo tady a na dosah ruky. Vůbec se mu zdá, že tu na první pohled všechno poznává, *panství bodláků*, na které se dívá, pro něj má rázem touž zřejmost jako jméno, které mu spontánně dává. Všechno tu, na tom nad jiné přesném území, zaujímá jedinečné a definitivní místo, není proč pohnout jediným stéblem nebo bodlákem, aby celek byl výmluvný do posledního detailu.

Z místa se zároveň zdá dýchat celý zvláštní svět, nebo jedinečná paměť světa vůbec. Na vybledlé barvě kupole se diskrétně podílejí nesčetné usazeniny nátěru, patiny, měděnky, které se pod ní navrstvily, vadnoucí nebe za observatoří si vzpomíná na únavu všech letních sezón, které její dóm viděl zhasínat v minulosti. Když náš muž v poledne schází do výkopu, usedá před bodláky a vzhlíží přes jejich vrcholky k observatoři, vidí daleko; zároveň s houštím své miniaturní džungle zkoumá nejtemnější lesy planety, ke kupoli se sbíhají signály nejodlehlejších pozorovacích stanic. Minulost celého světa se propadá do nehybnosti katastrofální parcely, veškeré dějiny jsou jen opona prachu, která se po památném výbuchu bez konce snáší na horkem dehtaná stébla; legendární vítězství a prohry, dávno zasuté paláce a knihovny vystávají společně v zářijovém světle, které obestřelo kupoli svou aureolou, a rozpouštějí se v něm jako v prázdném jasu posledního erbu.

Místo dokonce nabízí nový přístup ke všemu lidskému vědění a otvírá v jeho masivu neznámé perspektivy; hned slavnou bitvu mezi husity a křižáky, kde křižáci uvízli v pasti rákosí vystlaného něžnými závoji dam, by možná stačilo přezkoumat z hlediska panství bodláků, aby vedla k netušeným objevům. K panství se slétají i útržky bludných a rozptýlených příběhů, jako by tu mohly najít společný smysl a zřetězit se do strof téhož eposu; parašutistovi, který nouzově přistál vprostřed pralesa, v koruně nepamětného stromu, odpovídá dalekou ozvěnou němý blesk prisátý na stěnu velkého skleníku: kůže hada, který tu po marném pokusu o útěk už po léta schne. Výsledný příběh by zahrnul rovněž běžné hry výzkumníka samého, jako jeho plán vynést si na zadní balkon vily starý dřevěný stůl a trávit u něj konce svých odpolední; pouhá představa slunce, které zvolna vyhřívá zpuchřelou stolní desku, jako by vnášela do děje novou zápletku, snad i novou významnou stopu.

Už jen když je zkoumá pohledem – má zato – mu bodláčí dovoluje sestoupit ke skrytému dnu všech věcí. Ubohá kolej a porost, který ji

pokrývá, jen lehce rozechvělý v prosluněném vzduchu, tvoří bohaté skladiště vidin, podnětů, příkladů, otevřené zároveň do minulosti a do budoucnosti; panství, pustá země nikoho a místo definitivního ztroskotání, ho také vrhá dopředu a do neznáma, dovoluje mu zahlédnout – málem už začít – nesčetné možné životy jiskřící mezi spletností stébel a stvolů. Třebaže se tu octl daleko od všeho, na miniaturním konci světa, kde zestárlá civilizace znovu zapadá do spánku nepamětné přírody, našeptává mu bodláčí i skvělý program příští sezóny a výzkumných cest, které v ní podnikne s přáteli, jen co se sami vrátí z prázdnin. Předem vidí jejich setkání na nejtajnějších místech města, předem odhaduje rozsah šetření, která tu zahájí a díky nimž postupně ustaví pravou mapu světa i svých vlastních osudů. Sezóna, která přichází, tentokrát povede k uskutečnění *všech* přání; stačí zmocnit se klíče a tajné formulky, jež džungle ve výkopu skrývá, rozluštit šifru vepsanou do jejich houštin nebo aspoň natolik vstřebat a vsát jejich podobu – a substanci –, že ho napříště budou vést ve všem, co podniká.

Denně to tak znovu rozjíždí, pilně prohmatává očima labyrint křovin a kupoli, která se za ním zvedá jako utuhlý povzdech; loví slova a obrazy, které k němu panství vysílá, usedá dokonce opravdu na zadní balkon vily, před starý stůl, aby je zaznamenal. Rozesílá také přátelům první výzvy k budoucím společným oslavám. Panství ale žádné poučení nevydá; letmá osvětlení, která z něj problesknou, vzápětí zase hasnou, nanovo vpíjena bodláčím a tím temným ohněm v jeho středu, kde se jen bez konce obnovuje jeho vlastní dýchání. Každý pokus o rozluštění jeho poselství to odmítnutí jen znovu potvrdí, plán rozhodujících oslav a výzkumů zůstává v bodláčí uvězněn i s klíčem. Nelze konečně vyloučit, že si tajně přál právě to: dát houštinám svými nájezdy jen víc konsistence a jakoby definitivní neprostupnost a odolnost. Soustředit na ně své úsilí, pod záminkou, že od nich všechno čeká, až vsáknou veškerou realitu, beze zbytku ji v sobě pohltí a dosadí za všechno existující jen hroz-

nou spleť svých vztyčených cárů. V tom smyslu nebylo jeho snažení opravdu neúspěšné, pokus byl zároveň i završením.

Hned začátkem podzimu taky navždycky opouští poznámky, od nichž si v posledních horkých dnech tolik sliboval, a ani toho moc nelituje. Chápe už – teď, kdy horečka opadla –, že to, co měl za úvod k bájně sezóně, byl jenom další konec léta, stejně jako celý „mysl“ jeho panství tvořilo těch pár záblesků: vír impulsů, návrhů a představ, který vyvolalo v jeho vědomí. A který mu dovolil zůstat ve střehu; i tváří v tvář nadcházejícím chladnům a příští smrti, jak před ním bezpochyby znovu vyvstává tam dál, za masou „definitivně“ neprostupných bodláků.

II

5/ Tajná Plzeň...

Jednoho dne – stejně jako jeho nejbližší přátelé – dostal neodvratný příkaz, po němž musel rodinnou vilu opustit jakoby navždycky. Vyhnali je přitom ven z úkrytu, do chladna a na světlo dne jen proto, aby je znovu zavřeli o kus dál, za zdmi kasáren. Jeho posádkové město, Plzeň, nepůsobí o nic přívětivěji než jiná, „mazáci“, jen co sem dorazí, ho taky hned varují: „není tu nic, uvidíš“. Krátce nato si nicméně začne město zalidňovat po svém, novým průzkumem míst a pátráním po jejich skrytém životě.

Hned masivní a trochu nadutá budova starého Divadelního skladiště nepatří jen k nejpozoruhodnějším almarám, které denně trčí do stmívání. Její sloní těžkopádnost, jakoby vypleněná šed' zdí zpestřených jen strohou výzdobou – pouhými reliefními náznaky čtverhranných sloupů – dávají tušit za svým mlčením i špatně potlačovaný povzdech. Pokaždé, když navečer mívá budovu jako vyhaslou planetu a vzhlíží k špinavému skleněnému půlměsíci nad vchodem, kam se věší zbytky denního světla, cítí se v sobě zpřesňovat představu události, s níž se mu skladiště zdá spojeno. K tomu, aby narazil na její stopu, by bezpochyby stačilo prolistovat staré noviny; někdy počátkem dvacátých let, říká si, sotva pár měsíců po tom, co bylo slavně dostavěno, vzrušilo až dosud panenské skladiště veřejnost díky záhadné vraždě, jejíž pachatelé skryli svou oběť – nejspíš s pomocí skladníka – právě v něm. K obrazu budovy samotné, která musela být při otevření poslední architektonickou novinkou, byla bezpochyby obětí mladičká, sotva šestnáctiletá dívka; po objevení zločinu mohlo zato skladiště už jen poklidně stárnout, natolik napříště patřilo k paměti města a k zásobě jeho nedosněných snů... Stačí však, když výzkumník zajde do protějšího výčepu (kde se do povyku vojáků jako on mísí řev opilců v civilu), aby tu prožil stmívání jako novou zápletku temného případu.

Podobné orientační body mu poskytne letitá synagoga, omšelý hotel nebo krám starého fotografa. Celé město, jakoby uzavřené samo v sobě díky tomu, že je nemůže opustit bez povolení, se pro něj mění v tajné, průzkumu hodné území. I místa, kam se chodí zhostit přesně vymezených úkolů – jako ty městské hotely, kde ho jakožto „obránce vlasti“ jsou ochotni přijmout v dámském doprovodu – dostávají vzápětí širší a bohatší smysl, který to anekdotické určení přerůstá. Stačí, když si při večerních návratech do kasáren, nasáklý pivem a přiměřeným steskem, zvykne zastavit se na kraji jakéhosi sídliště a nechat tu v blátě poslední svobodnou loužičku; jinak obyčejná scénérie rázem získá důležitost památného místa, podobně jako banální pole, kde kdysi došlo ke slavné bitvě.

Většina jeho záchytných bodů jej nicméně přitahuje sama o sobě, jedinečnou „magii“ dekorace a předmětů, které ji spolutvoří. Majestátní hotel *Continental* si jej nezískal jen svým jménem, v němž doznívá echo stejnojmenného swingového hitu protkané lesky zlaté a černé viněty staré desky Brunswick. Líbí se mu taky – a především – zaprášená tiskací písmena hláskující němě jméno hotelu na střeše budovy a podpíraná útlým kovovým lešením, k němuž neznámí údržbáři občas přistavují žebříky kreslené ještě tenčí linkou proti šedavému nebi. Sotva se obrátí k hotelu na hlavním náměstí, písmena vyvstávají – naruby – nad střechami, v ústí přilehlé ulice, jako nejkřehčí fata morgana... Biograf jménem Hvězda je podobně důležitý jak tím, že sám jeho název připomíná starý film (*Hotel Modrá hvězda*) – a propůjčuje tak jaksi prchavým vidinám plátna solidnost budovy –, tak skleněnou polokoulí nad vchodem, blízkou zároveň markýze Divadelního skladiště a kupoli, již si náš hrdina představuje završeno své ideální sídlo.

K místům, která ho lákají – a z nichž postupně skládá své soukromé město – patří stejně uzavřené scény-úkryty jako otevřené prostory, louky a parcely, jimiž se Plzeň obrací k okolnímu venkovu. Prostory zvláště schopné kompenzovat jeho situaci vězně, a které se

mu nabízejí i při povinném výcviku, směřujícím většinou právě do pustiny a zeleně městských okrajů. Velký plynojem vztyčený jako maják za plotem kasáren, na kraji nedohledných polí, mu umožňuje unikat do prostoru fiktivních příběhů, vzduch, který se kolem rozechvívá za jistých horkých nedělí, mění každý šroub v kovové mase v zárodek netušené zápletky tajemného románu nebo filmového seriálu.

Občas objeví volný prostor i v areálu kasáren, jako to ráno, kdy se jejich výcvik omezí na vágní školení, k němuž se – v mírném dešti – uvelebí na zarostlém území kus od plotu z ostatných drátů. Mezi kopřivami, trsy vysoké trávy a rezavými zbytky bůhvíjakého válečného stroje, které z nich tu a tam čouhají, je náhle zase zpátky ve svém „panství bodláků“, tom dráždivém skladišti možností (kout mu dokonce našeptá nové pokračování básně, kterou kdysi panství věnoval; představa smrti tu tentokrát bude všudypřítomná). I řeči jejich desátníka se tu neodvratně rozpouštějí v tichu, než matoucí seanci dovrší němá, ale výhrůžná událost: tělo epileptického spoluvězně se v náhlé křeči zhroutlí do trávy, jako by ho neznámá síla přibila přímo k pustině místa...

Když se vzdor všemu za dráty dál dusí, stačí, aby se vydal na nádraží, sedl si na peron a němě přihlížel věčnému kolotoči příjezdů a odjezdů. Dokud se o něj otírá, šum anonymního lidského příboje ho chrání a drží v bezpečné vzdálenosti od všeho, od cizoty okolního světa i od vlastní prázdnoty.

Ještě po svém přeložení na velitelství, do středu města, se bude chytat pohledem spásné rozlohy za oknem: velkého hřiště, které se v zimě polévá a mění v městské kluziště. V porovnání s jeho bílou, větrnou pustinou se domy vystupující v jejím pozadí, za řídkým drátěným plotem, podobají pouhým kulisám. Hřiště zároveň tvoří jakýsi nehlasný vír, kolem něž se tajemně shlukují nejpamátnejší scény vyvstalé z každodenního hemžení; právě na jeho prahu, ne jinde, se jednoho krásného dne, za nadšeného řevu celého pluku,

octla „Pastelka“ pod nákladákem s mrtvým vrabcem v pochvě. V jednom zimním ránu, chvíli před svítáním, vnímá hrdina jako zvláštní prozření jen to, že vidí vzdálené domy celé prohledlé, jakoby definitivně neobydlené, a cítí je třást se spolu s lampami – dosud rozžatými – jimiž pohupuje vítr nad prázdným kluzišťem.

Každé z jeho míst ho obývá ještě víc, než on pobývá v něm, až se samo stane součástí těch důvěrných chimér, jejichž masu v něm předtím rozčeřilo. Pátrač místo pouze nezabydluje svými vizemi, také ho v sobě uzavírá a nosí jako vizi navíc. I městské pivovary, vzdor svému světovému renomé, se stanou součástí jeho vnitřní rezervy; když poprvé spatří z můstku nad řekou jejich pobledlé věže, připomínající zestárlou pevnost, rázem se octnou na seznamu míst, která si slibuje prozkoumat pozorněji. A nezklamou ho ani v den, kdy se na ně jde podívat zblízka; jejich přitažlivost se zpřesní zvlášť ve chvíli, kdy poblíž pivovarů objeví starý dřevěný hangár a zjihle v něm pozná pravý kuželník.

Jméno objektu jej tentokrát vzrušuje neméně, než on sám – jméno, nebo spíš jedinečné pouto, které je k objektu váže. Nejde-li o víc než o boudu z nahrubo spojených prken, souzní jen o to lépe s tím slovem – KUŽELNÍK –, které při každém vyslovení matně zaduní, jako by velká koule vrazila do všech čtyř prkenných stěn najednou. Sama dutina boudy jako by tím dostávala zvláštní hutnost, objekt a jeho jméno se nad jejím zvučným prázdnem uzavírají jako nad příkladným vzorkem – a koncentrátem – skutečnosti vůbec. Dostatečný důvod k tomu, aby hrdina zahrnul kuželník (tak jako plynojem nebo skleněnou markýzu) do svého „základního slovníku“: mezi slova-objekty, která mu při každém novém setkání připadají jako *důkazy* – třebaže mu uniká, čeho.

* * *

Všem scénériím jeho „tajné Plzně“ je napřed bezpochyby společná více méně pokročilá zchátralost – patina, která z nich dělá jen zbytky bývalé slávy. Potvrzuje to jistě výzkumníkovu slabost pro svět minulosti; pravdivost, již tomu světu přisuzuje, však spočívá i v jeho věcné realitě. Starý plynojem nebo sklad jsou pro něj taky víc a autentičtěji plynojemem a skladištěm než jejich současné varianty, vyrobené z příliš lehkých (ne-li čistě syntetických) hmot, jejich hutná a impozantní masa žije díky své omšelosti i bohatším životem. Tím, jak zpochybňuje jejich praktickou užitečnost, dává dokonce omšelost objektům širší identitu, otvírá před nimi možnost nového, neznámého využití, díky níž dýchají víc zeširoka v šedi dní, proti přísnému obzoru kasárenských let.

Plzeň, jeho posádková díra, je nicméně pro našeho hrdinu i trapnou mezerou v paměti, prázdnem, které zaplňuje stejně obrazy a slovy jako vzpomínkami. Scénérie města jsou ostatně většinou nejen zchátralé, ale taky nepůvodní a odvozené, pouhé chudší repliky a imitace míst známých odjinud, z jiných měst a končin. Svou vlastní podobou mu Plzeň jen připomíná minulost, kterou nechal před jejím prahem; nejmasivnější objekty města ztrácejí identitu a rozplývají se v mlze, jako vágní ozvěny dalekých modelů. Starý most nad řekou je tak jen chudší – a menší – příbuzný Karlova, za nímž místo toho solidního kamenného labyrintu, Malé Strany, leží pouze zamlklé bludiště předměstských zahrádek; jedna z městských čtvrtí má aspoň totéž jméno – Letná – jako čtvrť hlavního města, kam dojížděl za zvlášť důležitým přítelem-spiklencem, který je teď sám v exilu „za dráty“ a jehož křestní jméno zas přeludně poblikává z názvu Prokopovy třídy, přímo ve středu Plzně. Plynojem za kasárnami je právě tak replikou toho, který zná z Libně, sotva ozvláštěnou tím, že plynojem tady vyjel z města až na kraj polí. I tajemná kamenná koule obtočená rezavým ostnatým drátem, kterou hrdina najde zavěšenou na komínu staré továrny, je vzdor své hmotnosti spíš mlhavé echo: reminiscence na jinou zchátralou

továrnu a její pustý dvůr, kde mohl jako dítě sondovat ticho nejedné neděle. Má-li Plzeň vlastní jedinečnou atrakci, je jí ještě tak nejspíš přehlídka starých fasád s velkými oprýskanými reklamami, které lemují jednu z okružních tříd města a jsou přímo příkladným ztělesněním jiné, minulé epochy.

Minulost jej svírá ze všech stran, nahrazuje mu stejně přítomnost jako požívá jeho budoucnost. Je-li schopen ztuhnout před domovním průčelím a zkoumat pohledem římsu nebo balkon, jako by na tom závisela jeho existence, ví dobře, že je to jen kvůli vzpomínce, v níž se objekt vzápětí promění a kterou si předem, jak může, vrývá do paměti. Společně se sklonem k nostalgii, který v něm posílila, ho izolace v kasárnách vede také k tomu, že přehlíží rozličná bohatství světa jako navždy ztracený poklad, připomíná si jak celou vlastní minulost, tak uplynulé sezóny dějin. Nanovo jsou tu všichni a táhnou mu v dlouhém defilé hlavou, od posledních bojarů vztyčených v oknech petrohradských paláců, než odhodlaně vyprázdní na ex svou láhev vodky, po první průkopníky trampingu táhnoucí s kytarou na španělskou frontu, v hlaholícím konvoji interbrigadistů. Jak to zas a zas probírá, od detailu k detailu a zlomek po zlomku, tráví doslova čas tím, že si vzpomíná na svět. Ještě v období poplachů, kdy spolu s ostatními nesvléká polní uniformu a nepřestává čekat na signál, který – podle jejich pohlavářů – zahájí poslední válku, prodlouží své loučení četbou Prousta, jehož Hledání vnímá jako srdceryvnou závěť; předem nad ním oplakává zmizelou planetu, jeho stesk po ztraceném čase Proustovy doby ještě násobí smutek z představy, že některé kapitoly už nestačí přečíst.

Sdílí dokonce svou nostalgii s novým spiklencem, jediným z celých kasáren, s nímž může opravdu vést dialog a jenž je přitom schopen přidat k jeho evokacím vlastní, jemně odstíněné „vzpomínky na svět“; spojí se s ním rovněž k tiché večerní meditaci před zvlášť slavným zbytkem minulosti, starou, ale dosud užívanou plynárnou, která svou začernalou konstrukcí a tajemnými ohni,

kteřé v ní hoří, připomíná své vlastní vyobrazení – v instruktivním průřezu – na kteréší staré rytince. Jiří sám je zároveň zástupný přítel ve srovnání s těmi, které poznal před ním a jejichž spiklenectví mu pouze připomíná. (J., jeho vojenská láska, bude právě tak jen trochu méně „vypracovanou“ náhradnicí Z., i svými hereckými ambicemi.) Přitom to je nesporně druh k jeho vlastnímu obrazu; když ho později konfrontuje s těmi, s nimiž se ve svých věznicích sblížili ostatní přátelé, vidí, že jeho osobnímu „stylu“ odpovídá stejně, jako jejich noví kamarádi stylu přátel. Čerpá každý z nás sám ze sebe i své lidské okolí?

* * *

Někdy se stane – došlo k tomu už v souvislosti s jeho „územím“ – že očekávání, které v něm budí jistá místa, potvrdí i skutečné události. Stejně se k lákadlům míst mohou přidat další a posílit jejich vnitřní náboj svým vlastním. Divadelní skladiště dostává víc smyslu díky sousednímu obchodu semeny, stará kavárna je tím podstatnější – a přitažlivější – scénou, že jen pár kroků od ní se nachází další předpokoj neznámého románu, obskurní salon vedený patřičně přízračným holičem, a navíc i pouliční seismograf: jedna z těch plechových skříněk, kde se za zaprášeným sklíčkem bez konce odvíjí z válce pás čtverečkovaného papíru. Tajné „černé schránky“, jejichž jehla jako by trvale připomínala blízkost okolní rozlohy a podávala diskrétní zprávu o jejím dýchání, se přitom za současného režimu samy stávají vzácností, tak jako všechny pozůstatky pravého světa. Místům taková sousedství a echa dávají hutnost opravdových „usazenin skutečnosti“, za jejich vlastní, jedinečnou konfigurací jako by vyvstávala širší (a temnější) síť vztahů, jejímž jsou pouhým zlomkem: viditelnou částí ledovce.

Stará kavárna se nakonec stane i místem jeho seznámení s J., tou, která se se svým „spodním“ a trucovitým pohledem stane novou

hvězdou jeho noci. O čem to ale svědčí? V čem je místo za jejich setkání zodpovědné, jaká *nutnost* – byla-li to nutnost – ho k události poutá? Oznamovalo ji předem, signály vepsanými do svých vlastních intimních tkání, nebo ji jeho jedinečná magie spíš jen spoluurčila, jako jedna z mnoha příčin? Přivábila snad dokonce kavárna dámu jen proto, aby ta trochu víc zabydlela ji samu, dál obohatila a „zahustila“ její scénu? Scéna ostatně nakonec událost zase pohltí, rozpustí její anekdotu ve své celkové „atmosféře“, v záření, které vysílá a k němuž napříště vzpomínka na událost přidává jen odstín navíc: v němž se ztrácí a rozplývá, aby zpevnila substanci místa samého.

Je pravda, že každé místo zároveň přerůstá příčiny své vlastní existence. Nejmagičtější kavárna nebo holičství byly původně jen zhmotněním prostého záměru zřídit prostor, kam se lze uchýlit před denním shonem a pohodlně se tu dát nakrmit a obsloužit. Hned od začátku jako by se ale do dekorace vloudila neznámá idea, již místo ztělesňuje, aniž to tuší, a která napříště dává jinou, hlubší výmluvnost přítmi jeho koutů a masivním židlím, jež tu trůní, tomu, jak sem okny vniká světlo a jak břečťan ovíjí venkovní terasu. Lokál už není jen účelný, předem se mění i v dějiště jedinečného příběhu: houstne tajemstvím, které zjevnost jeho původního určení už nemůže obsáhnout.

„Substance“ lokálu přitom zůstává nejistá, stejně jako město, které se výzkumník chystal skrze svá místa lépe uchopit – a které teď nanejvýš díky nim jaksi jen trochu víc dýchá. Některá z míst jsou ostatně spíš pouhé signály, jako periferní přehlídka starých reklam výmluvná a přitažlivá už tím, že současný režim zakazuje také reklamu. Signálem je i letopočet – 1937 – vyznačený dost záhadně na malém mostu, který výzkumník občas mívá na předměstí a přes nějž se někdy, pod deštivým nebem, přesouvá zbloudilý vlak. Případ se tu nicméně trochu komplikuje. Zatímco podchod pod mostem, vyložený bílými kachlíky, mu připomíná zároveň sprchy a plynové

komory – ty sprchy smrti –, letopočet, jež lze číst na mostním „průčelí“, v něm vyvolává vzpomínku na jedinečný předmět: známku, vydanou v roce 1937 k úmrtí presidenta-zakladatele a již zdobí smuteční, černobílá rytina presidentova portrétu. Víc než Masaryk sám – o němž toho v té době mnoho neví – mu straší v hlavě jen jeho důstojný stařecký zjev (skřípec, bílá bradka, perlově šedý klobouk s tuhým okrajem), jenž spíš než na státníka dává myslet na vysokoškolského profesora a jež Masarykův věhlas mění v bájný, jakoby univerzální přízrak. Znamka sama utkvěla v pátračově paměti jak pro své „ideální“ kvality, svou výjimečnost (šedý tón) a sběratelskou vzácnost, tak pro své hmotné vlastnosti, jemnost rytiny i papíru.

Prolnutí známky a mostu v jeho představách mu tak stačí způsobit závrať. Subtilní a ambivalentní směs chladně bílých dlaždiček a jakoby prašné textury portrétu, Masarykovy osobní reputace a průmyslové anonymity hrozných sprch (i osudu jejich „zákazníků“), teple popelavého odstínu známky a syrové šedi té dešivé čtvrti dává jinak banálnímu mostu úchvatnou příchut' nevýslovného. Víc než to; díky zmatku, který v něm vyvolává, přidává každý průchod pod mostem k jeho tajemství další vrstvu, nechává most sám nově procházet výzkumníkovým vědomím a obalovat se nedohlednými echy, které tu budí. Za naším hrdinou se táhne ve skutečnosti deštěm dlouhý průvod, celý dav slov a věcí, které se navzájem splétají, honí a požírají. Zatímco do záhybů jeho vojenského pláště se chytají památné přízraky dějin, famózní letopočet 1937, zbavený paměti, není víc než čtyři holé číslice na průčelí podchodu. Prší přitom dál jako tenkrát, před válkou. Dnes jako včera totéž lidstvo v soumraku, hned vedle trčí i jeho dějiny. Pondělí, čtvrtek, president a jeho svršky. Stmívání, ta povadlá známka. Most zničehonic uprostřed polí, jako ponurá Masarykova bysta v letním večeru. Noc klesající do sazí a kopřiv smuteční rytiny, temná vším, co se nepřestává lidstvu strkat pod klobouk.

Chvíli nato, kus za městem, se náhle rozhostí ticho; rozdrážděné věci a slova se znovu ztrácejí ve vlastních ozvěnách, jejich šumivý roj se rozpouští ve větru, jenž náhle smazává i objekt, který je rozbzučel; z mostu, pokud tu kdy něco takového bylo, zbývá jen nakrátko rozchlípená jizva v okolním vzduchu, neslavná špetka skutečnosti sesedlá do stejně trapné hromádky jako jiná, pod příliš rozlehlým nebem. Plzeň je znovu tady jako kdekoliv jinde, stejně v té povadlé trošce hmoty jako v prázdnu, které ji vsakuje; přítomná jen tím, jak se bez konce vzdaluje sama sobě.

Průzkumníkovy pokusy zmocnit se města a jeho míst – zdá se mu – jen trochu víc rozvlnily obrysy těch několika konkrétních forem, na něž se zaměřil jako na příkladné vzorky a které mu odpovídají jen svou nespornou, ale němou přítomností. Jako slovo, které se opakovaným vyslovením vyprazdňuje z obsahu, ztrácejí vzorky smysl a podstatu tím víc, čím víc je zkoumá, aby mu nabídly místo očekávané zprávy jen obálku bez dopisu; místa se neúčastně míjejí s komentáři a slovy, jimiž se je pokouší uchopit, a vracejí je netknuté odesilateli. Je pravda, že cesta tam a zpátky, k níž ho místa přiměla, nebyla bez následků pro něj samého; nehybná průčelí, o něž se hnal otřít svým myšlením a stínem, mu aspoň – než zas zapadla za obzor – předala pár letmých odlesků.

„Na počátku je zřejmě opravdu město. Na konci je město zcela jiné, snad dokonce něco zcela odlišného od města. Ale ani já nejsem stejný“, poznamená si posléze o svých pokusech Plzeň dobýt. Místa se nezbytně účastní přesunů, jimiž pátrač prochází se všemi věcmi kolem, město nelze oddělit od cesty, jejíž smyčkou je na chvíli ovinul. Elán potřebný k chůzi dává nicméně pátrači i naděje, že nakonec objeví ne-li skrytý poklad, tak aspoň důvěrnou scénu, kde k němu začnou mluvit místa sama; kde se vzdor jejich těkavým konturám dotkne přímo jejich ducha.

Plzeň ale uhýbá, nepřestává se rozpadat na těch pár nespojitých a němých, spíš bledých zlomků, které v ní hrdina nasbíral. Opakuje

znovu, jako už tolikrát, své památné dětské číslo, výstup u táboráku? Místo kouzel, která ohlásil, byl tehdy schopen předvést publiku jen hrst rekvizit; veškeré přípravy, jimž se před vystoupením věnoval, spočívaly v tom, že shromáždil pár přitažlivých předmětů – kamínek, sojčí pírkó, vyřezávaný klacík –, které měly jaksi působit magicky pouhým svým vzhledem. Nesbírání svá místa tak jako tenkrát shledával své pomůcky, co marné poklady, s nimiž vzápětí neví, co si počít, a která ho svou jedinečnou podobou – a přitažlivostí – jenom nedohledně matou?

Stejně jako bílý ovál kamínku nebo modravé pírkó mu masiv starého skladu, měděnkou pokrytý plynojem a chatrná bouda kuželníku dávají pocítit hrozivou neschopnost, dramatickou nemožnost vyrovnat se s jejich hmotnou – jakoby nevyčerpatelnou – přítomností a sladit s ní své vlastní myšlení, o činech ani nemluvě. Zlomkovité scény a dekorace, jejichž prostřednictvím chtěl dobýt svou tajnou Plzeň, mu vzdorují a čelí jako neprostupné bloky, s nimiž se může jenom bez konce měřit, jeho setkání s městem se mění v nehybné střetnutí dvou fajánsových psů: *„Dvě dlouhé šňůry hmyzu teď visí z nebe nad malým parčíkem před Continentalem, jako by tu za chvíli měli opravdu přistát Japonci. Chvíli nato tu hmyz visí dál, jen já znovu nemám co říct.“*

6/ ...čili cesta kolem ničeho

„Muzeum Madame Tussaud je pusté.“
Zelda Fitzgerald (*Vyhrad'te mi ten valčík*)

Město kolem něj se celé mění v přelud. Čím víc se s ním seznamuje, tím méně se mu daří je uchopit, čím víc sonduje jeho místa a zkoumá jejich podobu, ptá se po jejich skryté povaze a vzájemných vztazích, tím méně je schopen z nich složit kompaktní celek. Nad fotografiemi – vybledlými a za svou ztrnulostí jakoby rozechvělými –, které jediné mu z míst zbydou, bude dokonce později pochybovat i o jejich existenci. Už tenkrát, když po Plzni chodil a všechny jeho myšlenky kroužily kolem ní, bylo město jen dutina v jejich středu, prázdná, které každým svým nájezdem jen dál prohlubovaly. Nerozdýchaly opravdu ztrnulé obrysy míst, nechaly mezi nimi obíhat jen jeho *chut'* je rozhýbat; místa mu pouze vracela její ozvěnu a ještě tak zesilovala jeho izolaci. Plzeň mu zároveň uniká a nastavuje mu příliš svolné zrcadlo, až se scvrká do rozměrů města pro jediného obyvatele. Skrz její místa se přitom jako nikdy střetá pouze s tím, co mají okolní věci nedobytného a cizího.

Je pravda, že místa jsou tím víc přítomná, vnucují se ve své hmotné určitosti tím naléhavěji, že je nelze převést na žádnou obecnou ideu. Jejich pravý smysl bude konečně spočívat právě v tom, čím každou obecnou formulku přesahují – jako kdosi kdesi trefně říká, že jen to, co nemá jméno, opravdu *je*. Nenašel-li výzkumník tajný poklad, má před sebou aspoň kus reality; i to je důvod k určitému pohnutí.

Věci výmluvné tím, že o nich nelze nic říct: už v hlavním městě z nich viděl náhle vycházet tu slepou záři, když byl po celé týdny neschopen přiřknout jim sebemenší smysl, natož postupovat od jedné

ke druhé za jakýmkoli *cílem*. Zbaveny všech vzájemných souvislostí, předměty i úkony, k nimž ho vybízely, vrývaly pokaždé do času jen okamžitý zářez bez pokračování: postavil sklenici a *pak* si zapálil cigaretu, znovu ji odložil; naznačil úsměv, nic víc, nechal ho zmizet.

Věci, rozsvěcené jen tmou, jsou tajemné proto, že jsou cizí, jemu i sobě samým a v sebemenší ze svých podrobností. Zpustlá a osiřelá ulice, jíž v noci prochází uprostřed Plzně, brázda ticha jakoby dosud děravého střelami bůhví které poslední války, postel z oprýskaných a rozvrzaných trubek, kde občas přistane v jednom z domů, po průchodu temnou chodbou a kolem kouta, odkud se rozléhá funění anonymní lidské hromádky, tělo té, k níž si do postele lehá, vprostřed neznámých zvuků a vůní – žádná přívětivá ani nepřátelská vlna mu odtud nejde vstříc, žádná společná „atmosféra“ nepojí ta přesná, ale nezávislá fakta vyvstávající před ním jedno po druhém s ostrým a hořkým – jakoby definitivně syrovým – chladem, jež každá jednotlivá věc vyzařuje sama za sebe. A jež i on pozorně přijímá od každé věci zvlášť, aniž cokoli čeká od kterékoli z nich. Svět? Noc, jakási chodba, čísi sípavý dech, postel a mimo to i trochu vrzání. Jít, krátce škobrtnout; ulice a její ticho. Vejít, vyjít ven; návštěva u holiče, jak se dalo čekat, skončila fiaskem. Zvednout koberec, nahlédnout pod něj: holá podlaha. Podívejme. Míjíme prkenné ohrady starých plováren, celá odpoledne se pak v duchu vracíme k jejich rozlehlým arénám, s představou, že se tam bůhví co děje. Neděje se tam nic. Pozorně prochází kolem zchátralého a sluncem zalitého průčelí, od rohu k rohu; nevyvstane na něm ale jedině znamení, ani stín osamělého volantu bez řidiče a bez auta. Hned tak na to nezapomene.

Nejhlubší tajemství věcí, říká si, pro něj nejspíš spočívá v jejich banalitě; právě v tom, čím nejlépe *unikají* jeho očekávání a jeho vlastním přáním. Zlomky skutečnosti, jimiž se obklopuje, nejsou magické fetiše, jejichž prostřednictvím dobyde celý svět; přitahují ho jen prázdňem, jež za sebe v poslední chvíli nastaví, tím lehkým

zvlněním vzduchu, s nímž pokaždé uhnou před rukou, která po nich sahá. Je pouhá náhoda, že ho tak neodbytně lákají právě dvě z nejpustších plzeňských výloh, výklad dílničky, kde se scelují natržené šaty, a výklad starého opraváře kol? Zvlášť druhá výloha je pouhá zívající poušť, jediné útlé kolo bez pneumatiky v ní přežívá jako čirý přízrak, díky němuž je prázdno jenom zřetelnější.

Neméně než pustá vitrina ho, pravda, přitahuje její starý rám, prkenné šalování, jehož oprýskaná zelená barva se mu zdá tak *přesně* doplňovat prázdno, které rám obemyká. Když ale zkusí vniknout hloub do těch popraskaných prken a zašlého nátěru, v němž jako by byl zahlédl samu podstatu omšelosti, narazí znovu na pouhou nepřítomnost. Udělá jen touž zkušenost jako každý, kdo jednou trochu postál před lákavým obrazem – a kterou prožije i hrdina *Zvětšeniny*, když se v detailech fotografické momentky snaží odhalit stopu možného zločinu. Jak zkoumáme obraz část po části, stále víc zblízka a podrobněji, zdá se nám, že se co chvíli dotkneme jeho skrytého tajemství – když náhle překročíme jakousi neznámou hranici a obraz se před námi zčistajasna rozplyne, vsakován mezerou mezi dvěma barevnými stříkanci nebo tahy štětcem. Stejně se před výzkumníkem rozplyne, dřív, než stačí proniknout k jeho tajemství, i rám výlohy a jeho vábení; jediný signál, sebemenší stopa mu nejde náhle vstříc mezi zelenými šupinami, jimiž se předtím tak slibně ježilo šalování rámu, a mezi krustami barvy na masivních, časem ohlodaných litinových podpěrách někdejší stříšky nad výlohou. Nic, až na trochu vyhaslé a uboze rozestřené hmoty bez paměti a slávy.

I vybraná místa „jeho“ Plzně, tak jako zívající výklad a jeho uhýbavý rám, nechávají na jazyku chuť zklamání. Málem se zdá, že místa poutá ke zbytku světa jen jejich bezvýznamnost; že jejich kapky zrcadlí jen marnost oceánu, od něhož odstříkly. Asi tak, jako je nejjádnější den spojen marností s celou existencí: odpadek času jako jiný, který k předchozím i příštím dnům nepřidává víc než vyhlídku na další postup, odráží den existenci co pouhou rozlohu, již

je třeba přejít. Právě tak, jen díky společné marnosti, může být strohá věžeňská cela předmětem průzkumu stejně jako podivuhodný palác; už drobné vyhrbení zdi a skvrna na podlaze tu stačí vyznačit začátek stopy a poskytnout první značky, na jejichž základě lze postupně objevit celý skrytý řád místa... Pokud jde o Plzeň, otvírá se v každém případě světu a jeho ozvěnám jen jako bledé a nedomrlé město, pouhý kus městské bídy bez zvláštních vlastností.

Před odchodem z večerního biografu, kde přihlíželi chvění starého němého filmu, se s J. ještě chvíli zdržují v kuřárně. Temná, kouřem nasáklá místnost, kde jsou teď sami, jim umožní přidat pár posledních gest a výroků ke scéně hádky, kterou před promítáním neměli čas dokončit. Po jedné zvláště procítěné replice vtáhne kouř cigarety a s dramatickým zábleskem v oku přistoupí k oknu; jak vniká pohledem do tmy za sklem, objeví tam náhle jednu ze starých uliček... hlavního města, vyvstalou vprostřed Plzně s celým nákladem svých tichých lamp a omšelých průčelí. J. mu zároveň na usmířenou podává výtisk večerníku – jediného v zemi –, jež mu den předtím z hlavního města přivezla. Nepotřebuje ho otevřít; stačí mu držet jej v ruce, aby svému výstupu provinčního Bogarta dal pravý americký lesk, navíc k sebejistotě londýnského magnáta ubezpečeného četbou čerstvých burzovních zpráv. Zbývá jim už jen sejít do přízemí a projít poslepu neosvětleným biografem, aby se před budovou shledali s noční Plzní. Hned na prahu pusté a temné ulice je za jejím tichem vítá vzdálený hukot metropolí, jako odtažitá posila.

* * *

Je pravda, že je tu ještě jiné prázdno, navíc k tomu, které zívá z jeho míst: pustina, která vsákla celý okolní zapadákov, jeho rodnou zem. Plzeň není jen utajené město, je také – a především – vyhaslá. Ve všem, s čím se tu setkává, v nehybnosti a ztrnulém pohledu man-

želek, které čekají v autě na muže před garáží správčárny, v nedo-
hledném, ale malátném brebentění dělníků v hospodách vyvstává
i život jako pouhá vzpomínka, šum moře, které se stáhlo k obzoru
a jehož je napříště město jen osiřelým dnem. A nejen proto, že Plzeň
sama má víc než jiná města sklon přežvykovat svou minulost, že
dělníci na penzi tu do svých denních hospodských komentářů zas
a zas mísí vzpomínky na staré časy, kdy Škodovka – hlavní podnik
města vedle pivovaru – patřila dosud svému zakladateli. I za jejich
nostalgií jen lépe vyvstává širší a podstatnější poušť, vyprahlost
země odtržené pod záminkou revoluce od vlastních dějin a vydané
ve svém celku na pospas ponurému bezčasí života v kasárnách.

Vládnoucí režim sám se přitom podobá jen bledému pohrobku
vlastních heroických časů. Socha velkého generalissima, kterou náš
hrdina občas mívá na jedné z městských tříd, teď není víc než dutý
a omšelý blok kamene odložený sem jako vysloužilá rekvizita. Při
pohledu zezadu budí ke všemu pomník – podepřený jako protézou
zaprášeným antickým sloupkem – dojem pouhé imitace, podobné
těm falešným antickým relikviím, před nimiž pózovaly modely
prvních fotografů. Ani první „dělnický“ president, dosazený na
trůn týmž generalissemem, není už víc než malá bronzová bysta,
již průzkumník jednoho dne najde ve své kanceláři, na dně skříně,
kde se tak smutně vynoří ze závalu nakupeného harampádí, že
vyrazí přítomnému podplukovníkovi dojatý povzdech: „Chudák
Gottwald... takhle se s ním teď zachází!“ A není to jistě ten bezbarvý
úředník, který je presidentem dnes a jenž vyhlíží z portrétu na zdi
místnosti (jako ze stěn všech úřadů v zemi), kdo podplukovníko-
vi jeho sesazeného boha nahradí. Stačí vidět, jak to působí, když
výzkumník večer po práci zavěsí vedle portrétu další, stejný až na
nahnědlý odstín (první portrét je černobílý), který rovněž vylovil ze
skříně: jak tu trčí po vlastním boku a dělá dvojníka sám sobě, patří
už současný president sám do říše fantomů.

Fantomů, nebo spíš obyčejných strašáků. Vedle sebe zavěšené portréty působí přízračně jen tím, že se takříkajíc vzájemně ruší; jejich přeludnost je pouze společná vyprázdňenost a dutost, z níž se navzájem usvědčují a předávají ji jeden druhému jako dvě zrcadla. Portréty jsou tím blízké i dvěma plzeňským krámům a jejich vývěsním štítům, které průzkumníka vždycky, když je vidí, přimějí k novému zasnění: STROJNÍ TRUHLÁŘSTVÍ a hned vedle POHŘEBNÍ SLUŽBA. Také štíty chtějí zřejmě být zkoumány společně, aby mohly odhalit skrytou ideu, již sdílejí jako společné tajemství: ideu té – tak banální – fatality, jíž je rakev. Není tu první obchod právě proto – aniž to otevřeně přiznává –, aby druhý zásobil rakvemi, snad po celých tuctech? Mohla by to být definice všech tajemství, s nimiž se výzkumník setkává: zřejmost jen vágně utajená za dvojicí strohých návěští, stejně banálních jako ona. Vzhledem k tomu, že zřejmost sama je tu spíš prázdnota a nepřítomnost (tělo ukládané do truhly, aby v ní zmizelo navždy), dalo by se také mluvit o stereofonním gramofonu, jemuž dvojice návěští nebo portrétů slouží co reproduktory a z něhož se rozléhá pouhé ticho. Za viaduktem s emblematickým letopočtem vede cesta v mlze jen k hloučku gestikulujících hluchoněmých.

V Plzni, tom městě imitací a stínů z konce éry, vsakuje ostatně nepřítomnost i nejtíravější zjevení. Jednou večer procházejí s jiným zajatcem kasáren zaprášeným bludištěm jejich půd, aby z podstřešního okýnka zhlédli představení proslulé mezi mužstvem pod názvem „barevná televize“: striptýz, jež každý den, než jde spát, provádí v domě naproti mírně odkvetlá ženská. Nepřišli sem docela nadarmo: po necelých dvou hodinách čekání, během nichž mají před sebou jen dvě nehybné bytosti – dámu a jejího manžela – zahleděné do blikání skutečné televize (pouze manžel vztáhne občas ruku po dalším pivu), zůstane dáma se sinavým světýlkem sama a začne se skutečně svlékat. Co jedinou atrakci jim nicméně předvede jen zaujetí, s nímž na závěr dne postupně ochutnává vzorky všech svých tělesných sekretů, od uší až po prsty u nohou...

(Ohromením, které v nich vzbudila, se jejich seance podobá voyeurským zážitkům nešťastného Karla Š.; ten zas v noci vylezl na vysoké lešení jen proto, aby za vábně rozsvíceným oknem v podkroví spatřil staršího pána, jak si chystá večeři.)

Pátračovy vlastní cesty za tajemstvím jako by osudně podléhaly zákonu dvojího pohybu: výpad dopředu a vzápětí ústup zpátky, nebo spíš náhlé zemdlení. Tak, jak se jeví z jeho výzkumů, celý jeho život – snad i veškerý život země okolo – se v tom smyslu zdá obsažen v intervalu dělícím dva jeho klíčové zážitky (znovu stereofonní gramofon). Když kdysi v hlavním městě nastoupil do památného půlnočního vlaku – uprostřed vzrušené cesty napříč letní zemí –, pocítil s dosud nepoznanou silou závrat' samotného odjezdu: ten nad jiné čistý ústup věcí v okamžiku, kdy nám zazívá pod nohama hlubina nehmotného propadliště, zlomek vteřiny před tím, než se vlak tiše rozdují a rozjede. Závrat' tenkrát ještě tím hlubší, že chvíle odjezdu splývala s osudnou hodinou, která noc půl ve dvě. Půlnoc, uhýbající zem; jen okamžik nepozornosti a jsme němá střela hloubící v tichu tmu jako podélnou propast.

Necelé dva roky nato si tu závrat' připomene v Plzni, ve chvíli odjezdu na manévry. Nákladák, který tam má dopravit jeho rotu, se už pod nimi zpupně rozeřval, když po krátkém otřesu náhle zvadnul a přistál v důlku trapného ticha: jistě, chčípnu mu motor. Výzkumníka zároveň roztrásl záchvat smíchu; teprv ten falešný start, to se ví, patřičně doplnil a upřesnil odjezd nočního vlaku a ukázal ho v pravém světle. Jen tak tomu skutečně je se „závratí odjezdu“ v celé jeho nešťastné provincii (ne-li v celém současném světě): vejde se celá do drobného, bezvýznamného škytnutí, než znovu dopadneme na zem a do svých stop v jejím prachu. I odjezd vlaku a kamionu si na dálku zároveň odpovídají a vzájemně se ruší, aby společně rozezněly pouhé ticho.

* * *

Musel to ticho opravdu *uslyšet*, aby se věci konečně trochu pohnuly. „O nic víc tedy nešlo“, říkal si po trapném poskoku nákladáku, nebylo v tom ale žádné zdrcení; udivená věta s chutí drobného popílku, jak mátožně povlávala v ranní mlze, se podobala spíš náhlému osvětlení, navíc k rozčarování cítil zvláštní satisfakci. Víc než to, rozčarování ho neslo jako takové, stačilo přestat se mu vzpírat a poddat se jeho vlně. Třebaže odjezdy skrývají jen nová přistání a každý jeho výpad dopředu střídá vzápětí ústup – blíží se k místům jen proto, aby před ním uhnula –, nebrání mu to v tom, aby absolvoval úplnou cestu. Nic, které ho čeká na konci, zcela neruší jeho původní elán, něco z něj a z přitakání, jež znamenal, přežívá ještě v konečném popření. Zklamání samo, říká si, je možné chápat – a žít – jako obohacení. Nelze v něm stejně jako tristní rozplynutí čekaného „ano“ vidět příhodné – pozitivní – *vynoření* odmítavého „ne“, nebo znaménka „méně“?

Už teď to tak konečně prožívá, když kouří. Každá zapálená cigareta je nová šance a možná událost, budí v něm naději, že se díky ní něco stane, s ním i se světem. Také kouř, který vdechuje, naději dál živí, než zas cigaretu típne a vidí: k události nedošlo, svět je tůž, jako předtím. Sotva, že se věci okolo, starý plynojem nebo strom, který včera rozkvetl s čerstvou nestoudností, halí trochu víc do své hrdé neúčasti, odmítají pevněji jeho výzvy a rázněji ho vracejí samotě a úzkosti křehkého, vysoce rozvinutého subjektu. Něco je tu teď nicméně navíc: vykouřená cigareta a odbočka, jíž mu umožnila projít. Našel-li na jejím konci svůj statut subjektu se zvýšenou úzkostí, stačí to odbočku ospravedlnit, jeho obnovená rozechvělost tváří v tvář věcem – jejich arogantní lhostejnosti pouhých objektů – je přece jen způsob, jak se jich trochu dotknout. Odbočit z cesty stálo za to pro odbočku samu; příslovečná stěhovavá růže se vrací do zahrady zároveň táž a bohatší o marná přemístění, která podstoupila. Nepřestala-li být sama sebou, nasakuje aspoň *neznělou* ozvěnou všech jiných, mrtvě narozených růží, v něž jsme ji chtěli proměnit,

když jsme ji přesouvali: odkládali ji na hnůj a na rozestlanou postel, házeli přes ohradu nočního kluziště nebo velodromu.

Náš hrdina si tu konstruuje minimální, na míru šitý mýtus, který lze nazvat mýtem *plného prázdna*; dát volný průchod své potřebě tajemství vzdor neexistenci odpovídajícího objektu – a aniž si ji skrývá – se mu zdá dostačující k tomu, aby se věcem vrátilo trochu bájně záře. Zářivé takříkajíc právě tím, jak je nicotná. O nic slavnější než zimomřivé kolo v prvním výkladu, manekýn ve výloze správkárny šatů – roztlený moula v omšelém obleku – je výmluvný jen jako povadlý zbytek nebo trapná náhražka. Jeho cirkusový škleb marně skrývá stesk po zmizelém voskovém muzeu, barvitém pannotiku, k němuž mohl patřit, ale vůči němuž je pouze splasklou vzpomínkou, přízrakem přízraku: evokuje ho jen jako nenaplněný slib, jež zároveň navždycky odvolává. Sotva se hrdinovi cestou ke krámu zazdalo, že ve výkladu vyvstává skutečný kabinet figurin – asi tak, jako se cestou ke zřícenině těšíme nadějí, že z ní znovu povstane celý hrad –, už tu vzrušující vyhlídku vsakuje bezvýznamnost toho, co má skutečně před sebou: zaprášeného konfekčního panáka za špinavým a nedoléhajícím sklem, ubohého hadrového psa, který u jeho nohou marně natahuje ucho k rámu vitriny, ve snaze zachytit venku hlas neexistujícího pána. V některých klecích zoologické zahrady, když jsme je obcházeli v pustině svátečních dní, byla zvířata právě tak přítomná jen prostřednictvím pár klamných stop: opuštěná hromádka zrní v rohu klece, špinavá nádržka s podezřele nažloutlou tekutinou, holý kmen uschlého stromu postavený jako na hanbu mezi cementové skály. Právě ta pustá scéna přítom jako by přítomnost zvířat činila tím naléhavější, že ji jen naznačuje, jako pouhou možnost. Někdy se konečně to, co měl jen za hromadu zrní nebo uschlé trávy, ukázalo být živým chumáčem skutečných chlupů. Jako by se k jeho spatření stačilo dívat dost dlouho, dokud si oči nezvykly na přítomí...

I v tom příšeří, kde tone celý jeho plzeňský pobyt, vidí náhle mizet hranice: nepřítomnost dobrodružství je sama dobrodružná, nedostatek je právě tak naplnění. Dech zmizelého voskového muzea se vrací už v panákově ubohosti a ve zklamání, které v hrdinovi budí; podobně tráví večer se svou oblíbenou servírkou už tím, že na ni po zavření marně čeká před hospodou. Od chvíle, kdy jej přijme jako pravidlo, mu „minimální mýtus“ umožní napravit i nejhorší zklamání z minula. Přitažlivé budky starého trhu v hlavním městě, zavřené od konce války, nejsou už za sklopenými víčky svých rolet tím pouhým nic, za něž si je chtěl nechtěl zvykl považovat – symbolem propasené příležitosti a navždy nedostupné minulosti. Jeho stesk po minulém světě, když se mu odmítne trpně podřídít, přestane být jen odlitkem prázdna v budkách, umožní mu opravdu zkoumat jejich mlčení a vnikat do něj tím hlouběji, čím víc stesk vychutnává, zároveň se svou cigaretou. Nevidí-li v ní odmítnutí, ale odpověď jako každou jinou, nedostupnost budek jej s nimi také spojuje, byť jen díky prodloužené srážce mezi jeho chtivostí a jejich němou masou. Nejsou-li věci tajemné o sobě, mluví o tajemství ještě tím, jak ho v sobě beze stop pohřbívají.

Objev minimálního mýtu poznamená jeho nejintimnější vztahy; ta, s kterou chodí sdílet vrzavou postel do staré čtvrti, jíž říká plzeňské ghetto – tak se mu sem město zdá soustředit své nejzchátralejší přízraky – je první partnerka, v níž hledá jen ji samu: ne ideální ženu, ale prostě jednu z možných, neztělesňující žádnou podstatu a vyhledávanou pro to, jaká je. Neodvratně tak zároveň objevuje i její cizost, všechno, co nutně uhýbá, překáží a vzdoruje v tom odlišném a hořkém, syrovém těle, v jeho dalekých záblescích a temně kvasících mízách. Stejně jako fasády města mu partnerka nastavuje napůl slepé zrcadlo. Se vším bohatstvím skvrn a škrábanců, jimiž je pokryto.

* * *

Zvláštními oklikami procházejí i jeho vztahy ke společníkovi, jímž je mu jazyk. Úlomky skutečnosti, které spolu zkoumají – včetně jeho míst a předmětů, které tu nachází – mluví ostatně zvláštním jazykem samy, třebaže jsou zticha. Každý trochu výraznější fakt, dost *výmluvný*, aby vzbudil pozornost, je už právě tak jedinečný výrok, příkladné sdělení otvírající v tkáni věcí novou perspektivu; z izolovaného faktu se stává vzorkem obecnějšího jevu a dokonce naléhavou tezí, stavící perfidně do nového světla veškerou skutečnost. Příšeří klecí bez zvířat, rozprostřené jen po indiciích pochybných seschlých hromádek, neztělesňuje výzkumníkovi pouze nepřítomné tajemství, ale i zvláštní *podezřelou něhu*, při vší soumráčnosti dost nakažlivou, aby diskrétně ovlivnila jeho nejkřehčí city – a nejen ve vztahu ke zvířatům.

Vzdor pasivitě, k níž se zdá odsouzena co pouhý předmět pozorování, může spatřená věc sama vyjadřovat zvláštní *pohled*, určitý přístup ke skutečnosti. Jisté okýnko famózního kasárenského podkroví, za nímž výzkumník jednou večer spatří zářivý vír světél a drobných, pestrobarevných tělíček mladých bruslařek, nenabízí jen ideální výhled na protější kluziště; ostrým výřezem, jež vytíná do té zvlášť delikátní tkáně, vířícího záhonu děvčátek v rozpuku, dává vikýř i příklad jedinečné hebké krutosti a přísné náklonnosti k celé zestárlé planetě, k jejím mládatům a k hemžení, které umíněně šíří po arénách a tančírnách zalévaných – tak jako kluziště – přívaly ochraptělých, tlampači chrhlených šlágrů.

Záhyby na příšplášti zavěšeném v rohu hospody právě tak svou ochablou nonšalancí vybízejí k odtahitému průzkumu lokálu; stačí, když výzkumník do faldů vjede pohledem, aby lépe odhadl, co ho v hospodě čeká. I sporné prostory kasáren, která je nucen obývat, nabídnou občas takové zachytné body: Ehrlich se svými brýlemi a širokým čelem vzdorovitého dítěte stojí uprostřed dvora a čte si obrovský dopis, tak *přesně*. Občas si výzkumník, povzbuzený podobnými příklady, upřesní postoj k okolním prostorám vlastní

spontánní vizí. Když jednou na stěnu ponuré cimry, již sdílí se svými spoluvězni, zavěsí v duchu klec s kanárkem, nezkouší tím naivně místnost oživit; naopak ji tak odsouvá – zároveň slídivým a nedůvěřivě ztuhlým prstem – do příšeří zoologických zahrad a jejich podezřelé něhy, aby si ji lépe držel od těla. Nepočíná si jinak, ani když v kasárenské čítárně vidí luxusní kavárničku a v mdlých, bledězelených a růžových odstínech její dekorace projev rafinovaného vkusu; kasárna, zároveň vězení a dojemně trapná maketa bydlíště, ho vybízejí k něžné, ale obezřetné hře, ptačí klec, kterou v představách zdobí světlici, se do ní vkrádá i jako ironický pošklebek a ruší iluzi, kterou si o sobě dělá. Věci, tak jako lidské postoje, nabývají smyslu i v opozici k jiným, jsou výmluvné rovněž svými napjatými vztahy k věcem-konkurentkám. Také výzkumníkova vyvolená místa se jimi stala i proto, že tvoří trhlinu v okolní uniformitě, jejich omšelost* – tak jako idea kladného zklamání, kterou vyvodil z jejich průzkumu – tiše protiřečí historickému optimismu, vnucenému zemi režimem; jeho minimální mýtus je také slastně kontrarevoluční.

Zvláštní sdělení se zároveň uvolňuje z věcí pouze tím, že se setkávají s jeho pohledem, pronikají do něj a nechávají v něm rozkvést svou podobu. Když vystoupí do svahu a spatří znovu dole pod schody jistý vývěsní štít, na závěr noční procházky, která je sama celou událostí, nebo když prostě zvedne oči k vysokému průčelí, cítí v sobě pojednou stoupat neznámé světlo. Náhlými elány, jimiž reagují na jeho vlastní přesuny a pokusy se jim přiblížit, jej věci vtahují do společného tance, jenž se zdá být i zárodkem společného příběhu, sám už dokonce kreslí jeho kontury, od piruety k piruetě. Po každém dalším kole se naneštěstí věci znovu vzdálí a nechají ho,

---

* Skutečná nebo pomyslná: vidí-li ve věžích slavného pivovaru „zestárlou pevnost“, příkrčenou v ohybu řeky – zdá se mu – jako by už Plzeň chtěla opustit, znovu tím především zrádně popírá význam, který se pivovaru oficiálně přiřkládá – i světový věhlas, na němž spočívá.

vyprázdněného a zmateného, trčet na kraji parketu, jako by se nic nestalo. Příběh vyvstane a zase zapadne, dějová nit se vytrácí. Také jeho místa mluví nejasně, zadržávají se a melou: jedno ghetto zmizí a druhé se vynoří, čím dál od hotelu, tím blíže k viaduktu a naopak. Je snad veškeré dobrodružství jen v tom? Jeho vlastní osud se podobá pouhému koktání, střídání víceméně pestrých, ale ztrnulých obrázků, které vzájemně nic nepojí: jednou on v Plzni a podruhé on v Bratislavě, s Masarykem, po dešti, před Continentalem, v pekle. Ve sluncem zalitých městech z let před válkou mohl ještě fotograf zachytit cestovatele vprostřed skutečných příběhů, milostných nebo špionážních afér, každá sklenice, kterou zvedají k objektivu, přidává novou trofej k jejich bájně kořisti. Našemu hrdinovi už musí stačit drobný úsměv, k němuž ho přiměje zjištění, že na zdi před ním chybí stín volantu.

Viadukt, volant, ghetto a jeho zdi, kuželník: zas a zas si opakuje jejich jména, chytá se jich, z nedostatku jiné opory, jako umanutého říkadla nebo marného sloganu. Příběh mu přitom za jmény jen rychleji uniká, síť vět, do nichž se ho snaží zachytit, se zas a zas rozpadá; trvají jen osamělé signály těch několika klíčových slov. I ta zkrátka jen blábolí, tak jako věci, jejichž jsou ozvěnou a od nichž se bez lítosti vzdalují, aby si ledabyle hrála sama se sebou, vrážela jedna do druhých a střetala se v opětovaných karambolech pouhého zvukového kulečnicku. V jejich ležérních nárazech je však náhle cosi podivně uspokojivého. Když už neodhalují svůj smysl, vydávají slova při srážkách nečekaný povzdech nebo smích a dobývají ze sebe nová echa, která předávají i věcem, jež označují; barák kuželníku sám se za svým jménem ozývá jako nikdy předtím, rozeznává naplno svá vetchá prkna i prázdno, kolem něhož se semkla.

Opakování slov je dokonce činí výmluvnějšími; už jen tím, že se vracejí do hry a znovu se spolu střetají, jako by dostávala nové a jemnější odstíny, nabývala na pertinenci a na nutnosti. Je možné, že slovník, který skládají v průzkumníkově hlavě, dává slovům ob-

sah – třebaže žádné z nich nevysvětluje – už při pouhém listování, když je nechává náhodně vyplouvat na světlo? Libovolnost vztahů, které při tom slova navazují, neznamena nutně nepravdivost, neexistence skutečných vzájemných svazků je dokonce svazuje přesněji než jiná pouta. Není viadukt jen jiný Continental, který to o sobě neví, nelze najít podstatu kuželníku, spíš než v něm samém, v nejbližším plynojemu?

Právě tak naplní výzkumníka vzácnou radostí, když zjistí, že jakási vesnice poblíž Plzně se jmenuje Úterý: na něco pitomějšího se sotva dalo přijít! K nápadu říkat „barevná televize“ podívané v podkrovním bytě už odtud nebylo daleko, stačilo dojet po šikmé ploše až dolů. Případ bruslařek ve výřezu vikýře je taky vydařený, povedený fór, ne? Povedená historka tlampačů a šlágrů, barevných šál a puloverů, bruslících a zarámovaných holek! Bylo jen třeba umět si to představit, sehnat tady brusle a tamhle pár slečen, dát do mixéru, zamíchat, zalít noční tmou a posypat trochou hvězd. Podobným trikem jsme se tu bezpochyby octli sami, jak teď zničehonic tasíme své vysoce subtilní vědomí před rozkvetlou třešní, která nás zvysoka přehlíží všemi svými pupeny; podobným trikem, čistě díky náhodnému gestu, jímž bůhvíjaké roztržité božstvo – snad jen nepřítomný fantom – spojilo do jednoho chumlu věci, které o to nijak nestály.

Nejlepší způsob, jak na to odpovědět – říká si na závěr – je možná to gesto převzít a opětovat; nevyčítat světu jeho nesoudržnost, ale zdvořile mu ji oplatit, rozkókat se s ním a prohlubovat jeho vlastní mezery, ať vidí sám. „*Když usnula, říkal jsem tomu Cézanne*“, vyrazí ze sebe po krátkém nadechnutí. A ví, že málokdy šlo jeho slova tak těžko zpochybnit.

7/ Do Ameriky

„Amerika je buď právě tady, nebo není nikde.“
Novalis

Dík nonšalanci, s níž obývá své obrysy, může Plzeň výzkumníka dovést až do Ameriky. Mezi přízraky, které zalidňují paměť města, ostatně defilují i skuteční američtí vojáci, ti, které Plzeň, co jediné město v zemi, vítala jako osvoboditele na konci války – vzdor vetu velkého generalissima, jenž tu roli vyhradil vlastním jednotkám. Vzpomínka na Američany je pro obyvatele města tím živější, že zemi oficiálně osvobodila konkurence; i současní obránci vlasti (včetně výzkumníka) se jen uboze vlečou ve slavných stopách USmanů. Stesk po nich, říká se, dal Plzni rovněž odvalu k jediné vzpouře, kterou země zažila od války a již město reagovalo na poputnou měnovou reformu. Hostujícím sonnyboyům samým, to se ví, se Plzeň nejspíš jevila jako dost fádňí posádkové město, sice větší než Winchester nebo Prescott, ale trapně neznalé hamburgerů. Byl *Continental* mezi deskami, které tu poslouchali po setmění, teskně natlačením kolem gramofonu vláčeného v džípu po celé Evropě? Důstojníci si nepochybně vychutnali pohodlí stejnojmenného hotelu, ledaže by ten dostal své jméno až po tom, co tudy Američané protáhli – a právě na počest desky a jejího broukání v ležení hrdinů, na kraji památných večerů.

Mezi vojáky se v paměti města mísí jiné zámořské přízraky, fešně operetní, ale nijak heroické. K obrazu slova „čechoameričané“, jímž jsou označovány, to ostatně jsou jen šarmantní kříženci, Češi, kteří se v Americe usadili a po závratné kariéře v kterémsi velkohokynářství dojížděli zpátky do vlasti, ohromovat svým úspěchem závistivé známé a příbuzné. Právě pro ty bohaté strýčky a jejich

návštěvy se zřejmě původně stavěly oba velké hotely města, jejichž názvy samy jako by je sváděly k pobytu hned odkazem na jejich američanství, hned zas apelem na jejich stesk po domově: na jedné straně kosmopolitní Continental, na druhé konkurenční hotel Slovan. Snadno si lze představit i dobové prospekty – z desátých nebo dvacátých let – určené výhradně našim velkohokynářům a vychvalující komfort obou hotelů v jejich hybridní hatmatilce, v češtině, jež se sama zkřížila s američtinou. Plzeň je první město země, kam přijíždí vlak směrem od západu; je jen přirozené, že k sobě úsměv kříženců chtěla přilákat, dokud byl čerstvý.

Amerika ale není v Plzni přítomná jen díky stínům z minula. Někdy, jak prochází pustými ulicemi, ji průzkumník vidí vystávat vprostřed města, pár kroků před sebou; Amerika na něj zničehonic zívá z prázdných a špinavých automatů na cigarety, které mívá v noční pustině u nádraží, zbývá jen posypat dno skříněk trochou zrní, aby působily ještě věrohodněji. Amerika, vidí to náhle jasně, mu jde vstříc i z ubohého výjevu ve výkladu správkárný obleků, namísto chybějícího panoptika. Také druhý výklad – ten s vyzáblým přízrakem kola – má své americké chvíle: stačí pomyslet na večer, kdy před ním ulevil svým přetíženým útrobám a vzápětí hrdě oznámil svým kumpánům, že právě pozvracel Ameriku... Jen málo, pouhé nic, dokáže bájnou zem zpřítomnit; stačí večer – a ticho – s určitým odstínem modré, ne víc, jak si poznamená do notýsku, než jediná amerika zapálená v České ulici (mluví jistě o cigaretě). Nic, jinak řečeno, než doušek melancholické nonšalance a trochu zvířeného prachu.

Amerika, o jejíž průzkum tu jde, je jistě země zvláštního druhu; nemá hranice, nesplývá se stejnojmenným světadílem ani nekončí na rozhraní mezi hmotným městem a tím, které v sobě nese ulicemi míjející chodec. „Co je tvá osobní Amerika?“, otázka, již kdysi položila přátelům výzkumníkova známá, rázem předmět jasně vymezila. Jak vidět, nejde tak o zeměpisnou polohu jako o americké aroma a fluidum, vysílané věcmi nezávisle na místu jejich původu.

Americká je rovněž hromádka špinavě bílých kamenů, které se zimomřivě choulí za Continentalem: ubohý kus přírody, jako zfušované a z druhé ruky, možná pouhá maketa... Maketa, přesně tak; ze všeho nejdřív je jeho Amerika maketou. Podstata toho, co ho na ní láká, se nachází celá v tom dalším výkladu – pro změnu řeznickém –, kde posmutněle visí jen omšelé atrapy salámů. (Ještě po létech si oblíbí hovězí salámy z malých židovských krámů – v pařížském Marais i jinde – kvůli tomu, čím se atrapám podobají, počínaje jejich rudou barvou jakoby dutou a vyhaslou právě nadbytkem červeně; kdykoli se do nich zakousne, zažije slastný pocit, že vychutnává to, co žádnou chuť nemá, lahodnost fádnosti samé.) V další plzeňské výloze se celá Amerika stáhla do popelavé pachuti rána po slavnosti; jenom trochu zašlých, bělavých, modravých a načervenalých třásní – blízkých těm, jimiž se mává při baseballových zápasech a průvodech mažorettek – tu uvízlo na holých starých soklech, jako chaluhy zanechané příbojem. Je tu také pustý Český dvůr a těžkopádné malované slepice na pouťových plátnech, která přežívají ve výloze blízkého rámaře, co vyhaslé symboly někdejší agrární a národní pýchy: vlastenectví, které je samo omšelá maketa z papendeklu, přeludně *čechoamerické* k obrazu zámořských strýčků.

I v hlavním městě, když se tu nakrátko znovu octne, může proniknout až do Ameriky; stačí, když vystoupí do podkroví domu na okraji městského středu. Sotva mine pootevřené dveře výtahu, trvale zablokované botou s krunýřem ztvrdlého bláta, začíná vdechat vzduch Ameriky zároveň s prachem krátké chodby, která vede k nevelké mansardě; zbývá vejít dovnitř, pokročit k vikýři, počkat, až se začne stmívat, a vyklonit se ven. Jako nikdy pak vychutnává Ameriku v jediném tichém pohledu na úzkou střechu, z jejíhož okraje trčí – obráceně – masivní písmena jakési reklamy; pokrývá je hustá vrstva naježených sazí, jako černá kožešina, jen na lemu písmen z ní prosvítá bledá neonová záře. Nemusí jít dál, všechno je tady, mezi dveřmi, které za sebou zavřel, a písmeny, která mu

nastavují svůj zašpiněný rub, mezi poslední bójí křápu ve dveřích výtahu a výhledem na město za oknem, které se mu zároveň nabízí a točí se k němu zády. Až se zdá, že tu uvíznul, jakoby navždycky odsouzen jen k pobytu za kulisami. Zákulisí je přitom i pravé jeviště, celá Amerika je tu zavřená s ním.

(Připojí k Americe také dekorace komnat, do nichž občas nahlíží při prohlídce muzejí nebo starých zámků a kam ochranná šňůra dovoluje vnikat jen očima, na dálku a na chvíli lítostivého povzdechu; ty pohostinné salony nabídnuté jaksi k pobytu jen našim fiktivním dvojníkům. Ze všech návštěvníků z masa a kostí je to přitom on, kdo jako nikdo jiný obývá sály *zpoza šňůry*, a chutná takříkajíc až do dna jejich prázdnotu pouhých modelů, příbytků pro panenky v životní velikosti.)

Kdysi snil o soukromém sídle jako o maketě světa; jeho Amerika je tentokrát maketou vestavěnou přímo do světa. Její umělost je zároveň substancí; nedokrevný a pilinami vycpaný salám je pravé sousto, Amerika je skutečná právě jako model, autentická náhražka a trvale obývaná kulisa. Zcela k obrazu těch emblematických, nad jiné amerických objektů, jimiž jsou mrakodrapy nebo (původní) láhev na Coca-Colu z lisovaného skla. Stejně jako relief na láhvi – té skleněné miniatuře buildingu – jsou „barokní“ římsy a věžičky mrakodrapů Chicaga nebo New Yorku jen sériové odlitky, zní pod svou zdobností dutě – úměrně fádnímu provozu v kancelářích, které v nich sídlí – tak jako tmavá tekutina v láhvi není víc, než mdlá limonáda. Země-maketa, kdekoli na ni narazí, je přesto hmotná a konkrétní, nepochybně skutečná třeba ve srovnání s tou, jež se údajně skrývá za slovem Austrálie a o jejíž existenci se mu nikdy nepodařilo přesvědčit (také jeho otec, který tam údajně kdysi odjel, je pouze navždy nehmatný přelud). Připustit skutečnost Ameriky lze jistě jen tehdy, když od ní nečekáme, co nemůže nabídnout: hutnou a sytě tělesnou hmotnost, plnou masa a šťáv. Hastroš není pravé strašidlo, hadrový pes je jen bledý pohrobek zvířete, které se vytratilo z klece.

Zbývá ten neopomenutelný fakt: také povadlá skutečnost je skutečná a přítomná jako jiná. Někdy dokonce jakoby s větší silou, a právě pro svou skromnost a chudobu. Jasně to ukazuje příklad starých filmových musicalů, samosebou amerických. Sotva lze najít něco vyhaslejšího než přízraky těch zašlých, poškrábaných snímků s doprovodem šeplavého jazzbandu, za nímž je bubeníkův činel sotva povzdech z mořského dna – nemluvě ani o šedi černobílých záběrů, které předem redukuje svět na popelavé trosky. Máloco je přítom pro průzkumníka tak intenzivní, jako když dávné vidiny vystoupí z hlubin a začnou třaslavě defilovat po plátně, nejisté chvění na rozhraní bytí a nebytí je činí jen přítomnějšími a mění jejich křehkost v sílu.

Platí to i o památném *fredo-ledu*, nad jiné fádni a bezkrevné lahůdce, již zběsile mlsal v dětství, vzdor odporu, který budila u jeho rodičů. Mimo vši pochybnost ji tak vášnivě cucal a utrácel v teplejších dnech všechny peníze jen za ni, za *fredo-ledo*, právě proto, že ji tvořilo tak málo: váleček zmrzlé vody, mírně narůžovělé nebo nažloutlé a jen z dálky ovanuté chutí jahod nebo citronu, mizící na jazyku v chladu tajícího ledu či zbytku sněhu. Pochoutka, ještě prchavější než obláček cukrové vaty, byla jen zhmotněné nic*; spíš než skutečnou zmrzlinu v ní chutnal její čirou ideu a svou vlastní chuť ji olizovat, možná jen touhu, již vkládal do náhlého rozhodnutí dát si jedno „fredo“.

To, co ho okouzlo v té falešné zmrzlině, také nejvíc hledá ve své Americe: realitu náhražky, zklamávající, ale konkrétní, v níž může vychutnat zklamání samo. Není odtud jistě daleko ani k velkému Disneylandu, jímž je bájný ráj za mořem, „skutečná“ Amerika se

---

* Nic – a nikoli prázdno, jehož chuť tak rád cítí v bezkrevných salámech z Marais. Někam doprostřed, mezi sníh a prach, by nejspíš patřilo bílé vepřové filé, upečené tak, že se rozpadá na drobky; to, které mu kdysi učarovalo při památném obědě u tety. Filé, skrz něž zas zjevně ochutnal jinou vzácnou substancí, samu dřeň papírmaše... Jak je vidět, záliba ve fádnosti ještě nevyklučuje labužnictví.

svými mažoretkami a nafukovacími svalovci, svými musicaly a předlunými strýčky; země zasvěcená výhradně výrobě maket, zbudovaná na kultu zdání a optického klamu, je také královstvím zklamaných přání. V dobách freds-lea mu ostatně učarovaly také mámivé balíčky UNRRA, které ze zámoří přímo pocházely; mohl v nich chutnat totéž nic hned v několika různých variantách – v podobě sucharů, žvýkací gummy, nakyslého prášku v sáčcích z tenkého plechu – a poznávat ho do nejjemnějších odstínů. Chuť Ameriky a ničeho měly ale už předtím jeho dětské hračky, lepenkový model krajiny nebo suché akvarium s rybami z papíru, které byly i miniaturní makety.

Americká byla také – a především – celá atmosféra doby, v níž prožil rozhodující část dětství: prvních poválečných let, kdy se do znovunalezené chuti žít mísilo znepokojení z nejisté budoucnosti a obnovený život jasně ukazoval, že je pouze chvějivým *provizoriem* bez pevných kontur. (Přítmí mezi vydřevenými stěnami krejčovského salonu, poslední rezerva světa, který tu byl předtím a jehož důvěrnost a řád byly odsouzeny k zániku, se zároveň propadalo navždy ke dnu zaskleného paláce ve středu hlavního města.) Provizorium ještě prohluboval ten provinční duch, jenž v malých zemích jako ta jeho rázem všemu dává trochu dutější zvuk; samozřejmě včetně obdivu obyvatel k americkým vojákům, žvýkačkám, filmovým hvězdám a konzervám UNRRA. Amerikanismus provincií, maketa makety, je ještě autentičtěji americký než jeho původní model.

Ten, který výzkumník viděl rozkvétat po válce, to ukázal tím lépe, že navždy zůstal provizoriem. Duch poválečných let, jejich jazz, flámy a lízátka zmizí z místních bulvárů v roce 1948, dobová frenezie bude jen závorkou, která se vzápětí uzavře, vystřídána ponurou vládou stínů. Vzpomínka na ni se změní v tím solidnější přízrak, trvale dotírající v paměti svou nepřítomností.

* * *

Po tom, co se k ní přiblížil v Plzni, se shledal s Amerikou o kus dál, v Karlových Varech, kam zajel z Plzně na krátké „školení“. Hned po příjezdu je z toho celý pryč a bez sebe: sotva se střetne s ruchem městské kolonády, pozná jeho jedinečný akcent, proudění a hemžení okolo je totožné s tím, kterým v jeho dětství žilo hlavní město. Uprostřed éry velkého spánku se tu dav vlní a čeří v průvanu poválečného provizoria, zmítá jím táž provinčně kosmopolitní horečka, jako kdysi. Vrátila se mu také znepokojivá různorodost, podezřelí překupníci a obskurní nevěstky se z něj co chvíli vynoří vedle nevinných lázeňských hostů.

Z chlapíka, jenž kdysi vyvstal z davu před ním a před jeho matkou, poblíž živé křižovatky na rodném předměstí, vyzařovala zvláštní hrdost. Sotva je pozdravil – poprvé od konce války –, už naléhal, aby jim mohl předvést jak se teď, ve znovu rozjetém světě, „nechává vozit“. A vzápětí to také ukázal: vrhl se doprostřed křižovatky, vybral si jedno z projíždějících aut a s rukou napřaženou před sebe s ním kus popoběhl. Vracel se k nim pak jako ten, kdo vychutnává svůj triumf, tvář ověnčenou širokým úsměvem. Je pravda, že den byl slunečný a válka u konce, chlapík naháněl trochu strach, ale svou věcí se zdál být jistý. V každém případě dal tenkrát hrdinovi vytušit, že život, který ho čeká, znamená především pohyb, co nejvíc pohybu: provizorium obývané co nejrozhodněji, bez váhání a s trvale pohotovou nonšalancí.

Na karlovarské kolonádě, teď dost pusté (nastala noc), mu po letech ticha jde náhle vstříc aspoň zachmuřený prorok s bradkou a černým širákem, snad i s širokou bohémskou kravatou. Poselství, které mu vzápětí předá, je jistě spíš varování: dlouhý nářek nad skrytou bezútěšností města, kde podle něj „není kam jít“ (až se zdá, že mluví o Plzni) – což mu nezabrání zmizet, sotva domluví, v nejvybranějším místním podniku. Než výzkumníka opustí, zadívá se ještě k obzoru za jeho hlavou a vyrazí ze sebe poslední tirádu; čeká jen na to, skanduje pateticky, až znovu vyjde „velká

lampa slunce“, aby se z města vytratil do okolní přírody. Pro větší názornost mu z klopy odřeného žaketu už trčí menší vzorek, větvička chvojí...

Amerika a poválečné provizorium dýchají i z masy karlovarských obchodů a krámů, jako z pouťových stánků, kde bájná země hojnosti dál tajně pořádá svůj jarmark. Ze stánků, nebo aspoň z jejich přežívajících trosek; ty nejpřitažlivější patří znovu k těm nejzchátralejším, jak lemují obyčejné ulice skryté za impozantní paláce kolonády. Jedna z výloh je tu doslova vypleněná, změněna v bezednou, neodvolatelnou pustinu, která ale nepřestává mluvit, znít do nedohledna ozvěnou zuřivé likvidace, již padla za oběť; jen špinavě bílé a podnapilé *O*, ubohá nula, zbývá na skle z někdejšího nápisu. Poválečný shon víří diskrétně dál i na nevelké křižovatce, kde skleněné návěští s vybledlým nápisem – červeným na žlutém pozadí – hlásí blízkost další podivuhodné atrakce: CIGARETY-CUKROVINKY. Kromě toho, že atrakce (skrytá v nedalekém výklenku) je další obskurní automat, tu lze rázem rozpoznat Ameriku z naléhavé pocty, již reklama vzdává oralitě: dumlíkům a lízátkům všeho druhu. Průsvitným sklem a bleďými barvami se i návěští samo podobá cucavému bonbonu.

Vzdor matoucímú jménu je americká také velká budova Národního domu, dávného společenského centra, které množstvím svých restaurací a sálů neodbytně připomíná vlastenecké středisko... jak bezpochyby existuje kdesi v Chicagu. Výzkumník se sem tentokrát vydává s jasným cílem, má v budově naplnit konkrétní poslání. Nemusí se ani ptát na cestu; všude ve městě mu ji značí plakáty „světového varieté“, které Národní dům hostí týž večer a které slihuje být stejně barvitě jako jeho poutače.

Anděl, jemuž má předat poselství – zdánlivě pouhý pozdrav, ale K. na tom tolik trval! – nepracuje právě ve varieté, to je pravda. Každá Amerika má nutně svou hierarchii, a ta, již chce K. pozdravem zasáhnout, je zatím jen servírkou v kavárně. Když výzkumník k Domu dorazí, je naneštěstí právě kavárna zavřená. Rozlehlý sál je

prázdný, podél zdí stojí místo nábytku škopky s vápnem a velké role tapet a nevzrušeně polykají prach; jen v přilehlé hale se rojí hloučky návštěvníků zabraných do živých diskusí, jako zaměstnanci, kteří si sem zašli jen tak v civilu – snad i s rodinami – ověřit postup prací; už předem, to se ví, celí vzrušení při představě, oč lépe jim nové úpravy lokálu umožní okrádat hosty... Ta, kterou hledá, ale mezi nimi není; musí tak vyjít až pod střechu budovy, na kruhový ochoz sálu, kde má co chvíli začít slavný varietní program, a poradit se s některým ze šťastlivců, kteří mohou pracovat přímo tady. Z podráždění toho, na nějž narazí, hned pochopí, že za svou výsadu platí značnými starostmi. Když se ho ptá na dotyčnou slečnu, chlapík se jen posupně zasměje, označí mu prstem chór dívčích loutek znehynělých u prostřených stolů – kde zatím, než začne představení, rozsvěcejí příšeří sálu vlastní bledostí – a vzápětí vyštěkne: jak si návštěvník snad všimnul, slečen je tu *plno*, nikdo po něm nemůže chtít, aby je všechny znal jménem. Načež ten sál, který zjevně má za svůj vlastní, přejede tak obdivným pohledem, že k němu zbývá přidat jen lehkou poklonu; pouze úzkost spjatá s jeho postavením mu taky patrně zabrání, aby ji opravdu vyseknul.

Chlapíkova odmítavost sama jistě svědčí o hlubokém američanství: o tom pohrdání vším, co přesahuje známý obzor, které je tak typické pro světáky z provincie – tím spíš v zemi, kde styk se světem a jeho varietními čísly je vyhrazen několika pinglům. Po neúspěchu v kabaretu musí nicméně hrdina zkusit štěstí i v poslední zóně amerického Domu, na právě protilehlém pólu jeho hierarchie. Amerika má samosebou také své peklo nebo očištec, své spodní a podsvětní vrstvy, které k jejím vrcholům tvoří nezbytnou protiváhu a svou rozlohou je nejspíš i značně přesahují. Právě tady se toho asi také ví nejvíc o skrytém životě podniku.

Po chvíli to podsvětí skutečně objeví; stačí, když vyjde ven z budovy a najde na jejím boku, mezi nalepenými plakáty – varieté, jak jinak – vchod do obyčejné pivnice, vzdálené stejně kavárně jako

kabaretu. Třebaže její zelenavé, akvarijní přítmí je podobné tomu, v němž se předtím octl na ochozu, čeří tu mračna kouře pouze deklasované přízraky (málem by byl napsal „zlevněné“), z nebe se propadl rovnou do předpekli. Pivem otupený číšník je tentokrát stejně mátožný, jako byl ten v kabaretu ve střehu. Ostatně mu to spíš svědčí; jeho odpověď zní rezignovaně, ale málem srdečně, bez zášti a vyzývavosti. Rozdíl je o to patrnější, že odpověď sama je téměř shodná s tím, co slyšel nahoře. „Človče“, vysvětluje mu číšník, „tahle Amerika (řekl ovšem nejspíš: tenhle podnik) má víc než stopadesát zaměstnanců. Možná k nim patří i ta vaše slečna; o tom ale já vážně nic nevím.“

V téhle podobě měl výrok aspoň určitou hloubku. Zaznělo z něj dokonce i cosi jako letmá ozvěna nekonečna: za neúčastným tónem bylo v odpovědi cítit skrytou lítost, osudný stesk – být zastřený léty a alkoholem – po dalekých nebesích Domu, kam se vrchnímu nepodařilo proniknout; nebo kam, ještě osudněji, pronikl jen proto, aby odtud byl vyhnán navždycky, snad pro jediné pivo navíc, které si dopřál právě z radosti nad svým povýšením... Průzkum se už ale dost protáhl; zbývalo vrchnímu poděkovat, nechat ho samotného s příšeřím očištěncem a s blikáním jeho lihových bludiček, a vrátit se na ulici, ke končícímu dni.

Ještě týž večer, v kavárně hotelu, kam zašel se dvěma uniformovanými „kolegy“, mu Amerika předvede jednu ze svých vybraných atrakcí, zvláště vzácný exemplář z bohatých zásob svých kejklířských trup a tančících delfínů: dámský jazzband. Ani tak bohužel nepostoupí dál, než při návštěvě neproniknutelného Domu. Jak pozoruje členky orchestru, navlečené s patřičným nevkušem do bílých a růžových rób, vidí je přecházet mezi podiem a sálem, kde do sebe o přestávce házejí pivo za pivem (včetně staré obrýlené dámy pověřené obsluhou bicích), jak nespouští pohled z vulgární, ale zářivé blondýny, která co chvíli opouští piáno pro hlouček chlapských, u baru postávajících šoférů tvořících zřejmě jakousi rozšířenou verzi jejího

manžela (ať se ten mezi nimi nachází nebo ne, ať jsou jejími milenci nebo jen choti dalších hudebnic, z nichž některé se rovněž připojují k hloučku), jak utápí sám v přibývajících pivech své poslední rezervy světla – počínaje blondýnčinou září – zatímco okolní sál se zas pomalu sklízí a zavírá – zjišťuje, že tu dál trčí na prahu, v předsáli, kde mu je dopřáno jen čekat a odkud nikam nevchází. Ani jazzové slečny s trombonem nebo saxofonem nereprezentují Ameriku víc než jako pomocné mažoretky, které jen svolávají diváky před pravou přehlídkou; ta se ale zřejmě nikde nepořádá.

Nadarmo opouští hotel a prochází město křížem krážem, s jedním z kolegů a pak i bez průvodce, marně zkouší klepat na okna místních občanů – jako je ten pán ze suterénu, už zalezlý do peřin, který vyběhne ven jen v tričku a z něhož se vyklube strážník v civilu –, aby k čertu získal aspoň *jednu* dobrou adresu. Vzdor doporučení, s nímž ho policajt pošle zpátky do hotelu, k jazzovým andělům (kde se má pro změnu obrátit na vrátného), nenajde ani místo, kde by mohl přespat.

Všemi odvržený, zmožený a zbitý, se pokorně musí vrátit na místní velitelství (čemuž se chtěl za každou cenu vyhnout) a dát se ubytovat v něm. I tady ale najde zavřené dveře; nedostane se dál než do chodby v přízemí, které armádní úředníci sdílejí s velkým buffetem. Stočený na reklamní ceduli, již vylovil z výkladu automatu, tu nakonec ulehne poblíž toalet, na nejzazším konci chodby, s tváří obrácenou ke skleněným dveřím, za nimiž tiše a matně světélkuje sál buffetu: pečlivě otřené umakarty a plechy, převrácené židle na stolcích. Celá jeho zaslíbená zem je tady, stáhla se beze zbytku do té pustiny za sklem. Sám v sobě teď cítí dutost pouhé makety, zároveň jako by se dotýkal dna všech věcí. Ještěže se může trochu těšit představou nic netušících chodců, kteří zítra potáhnou kolem jeho cedule, *jako by na ní nikdo nebyl spal*. Ráno jistě nesmí zapomenout dát ji do výkladu zpátky.

* * *

Přistát v té druhé Americe – v zemi za mořem – mu dlouho bude dopřáno jen ve snech. V jednom z nich se dostaví na malé náměstí, brzy po ránu – šed' trochu rozsvěcí jen stužka růžové záře v prachu dlažby –, odjíždí se hned teď a tady, ve zvíření prachu a svítání, nákladákem a pod dohledem obskurních zelinářů v neforemných hučkách. Na korbě kamionu je už naloženo pár předmětů, obalených hnědým balicím papírem a převázaných provázky; podle tvaru a mosazného lesku, který tu a tam prosvítne trhlinou v obalu, poznává velké decimálky s masivní dřevěnou plošinou, na nichž lze vážit celé pytle brambor nebo cibule. Stejně rychle pochopí, že papírový pytlík, jež vyfasoval, skrývá láhev whisky, jako ten, který nepouští z ruky hrdina filmu *Fat City*, i pytlík je z hnědého papíru, jímž jsou obaleny váhy. Krátce po startu stoupá kamion ulicí nad svaahem předměstského parku; také tu výzkumník zná, v poslední den války tudy viděl odjíždět německé tanky pokryté ranním sluncem – i s posádkou – jako okrově žlutým blátem.

Na místo určení dorazí až po dvou nebo třech letech, v novém snu. Malá pláž, na které přistáli, je naneštěstí ze všech stran obehnána zdí, dál nemohou; práh Ameriky je přísně hlídán i ve snu. Když se přiblíží k úzké střílně ve zdi, aby na zakázané území vstoupil aspoň pohledem, podaří se mu ulovit jen pár strohých, nijak neobyčejných záběrů: tabulka s názvem ulice připevněná na šedém nároží, keře, z nichž matně probleskuje pruh asfaltové cesty („no ovšem, Central Park!“, rozkřiknou se přátelé, jimž sen vypráví a kteří zelenou oázu vprostřed Manhattanu – na rozdíl od něj – znají). Pouhé banality, nic víc; cesta, již mu sen umožnil podniknout, byla jen odbočka, díky níž znovu objevuje to prvotní tajemství: denní přítomnost nejvšednějších věcí.

Jiný sen mu dovolí navštívit zároveň Ameriku a známou mansardu v hlavním městě, přenesenou tentokrát rovnou do New Yorku. Podkroví je neobydlené, vzpomínka na legendárního saxofonistu – Lestera –, který v něm žil, tu ale přežívá dál díky předmětům, které

po sobě zanechal; hrdina se dojatě probírá obnošenými saky a lesklými, pruhovanými povlaky navršenými pod nízkým stropem, jako by se v nich dotýkal nejvzácnějšího pokladu. Zároveň náhle chápe, že k tomu, aby se octl na Manhattanu, mu stačí prozkoumat zblízka všechno suché a šeplavé bohatství těch starých látek s různými vzory a odstíny, podobných odstřížkům, na něž si v dětství chodil sáhnout ve vile do temné komůrky a do krabatého kufru z papíru, kde spočívaly. Saxofonista v přítmí mansardy jen naléhavě chybí, jako nepřítomné zvíře nebo zmizelý otec, vikýř odsud nabízí pouze vyhlídku na neexistující Australii; přesto musel dojít až sem, aby objevil *celé město* – jako v magické sedlině trosek na stejnojmenném obraze – v labyrintickém vzoru kousku tvídu, přiblíženého náhle k očím.

Klid a rozloha Central Parku ho právě tak stačí naplnit štěstím, v ten letní den, kdy se tu konečně prochází se svými přáteli. Sotva, že při pohledu na vzducholod', která jim pluje nad hlavou jako diskrétní připomínka, prodlouží její průlet pozdravným zvoláním. Po dobu jednoho výkřiku je tu všechno s nimi jako na společném rodinném snímku, prchavý zepelin stejně jako Petrossianův povadlý výklad, dál ukotvený na rohu naproti parku. Lesterův saxofon se neviditelně třpytí v jeho vlastních rukou, jeho lízátko, vzducholod' ze zmrzlé vody, klouzavě vplouvá do chtivé pusy Doris Day. Zmožení odborářští otci z let krize křížují dál zemi hojnosti v rozvrzaných nákladních vlacích, Glenn M. se strážným andělem po boku se nepřestal snášet z nebe ve svém letadle.

8/ 0 skrytém životě maket

Jeho Amerika je nicméně především záležitost maket; maket a poválečných let, jistě. Jednoho dne sem tak znovu zapadne uprostřed Barcelony, nedaleko plácku za tržnicí, kde nad výklady krámů visí do stmívání trsy bledých tresek a černých, jako upražených drozdů. Všechna horečka se přitom stáhla do drobného a suchého praskání, blesk se znovu jen tiše chvěje někde ve tmě skladu, uložen ke svítkům vyrudlých látek a zaprášených map. I oni tam na začátku ulice, která z plácku vybíhá, už jako každý večer čekají na to, že budou uklizeni do úzkého a špatně osvětleného krámku – možná ani ne tak špatně, jenom ještě na acetylen. Reklamní manekýni – celé mužstvo – v obyčejných pracovních zástěrách, montérkách, cajkových kalhotách, bledí a lesklí jako by na nich utuhnul vychladlý pot, pokrytý jemnou vrstvou sazí. Nic než to, ale najednou to stačí; nemusí pokračovat v cestě, už teď, tváří v tvář manekýnům, má před sebou to nejdůležitější: pozvolné a nezvratné vsakování všeho marného přepychu, všech pokladů prestižních voskových muzejí, sedí a tvrdošjnou setrvačností pracovních dní, jejich drobných dřin a dluhů u hokynáře, neslavných zločinů, jak nedohledně táhnou jeden za druhým tichem provincií i dál a dál, to se ví, prodlužovaným provizoriem. Jen stěží se mu podaří manekýny opustit a pokračovat v pouti, tak silné je pokušení zůstat tu s nimi a rozechvěle se tisknout k jejich bledým, bratrským a prokřehlým tělům, kdyby se měl stát panákem sám, na jednu noc... Kdo ví, snad na celý jeden život.

Je pravda, že i přímo v Americe zjistí s údivem hned po příjezdu, že je na známé půdě. Stačí, když po překročení hranic – kde ho znovu chtěli zadržet, ale nedal se – vstoupí do prvního baru a zajde na toaletu v jeho podzemí. Jahodově růžové zdi, jen stroze a neosobně vábivé, řada dveří, které přiráží a otvírá průvan a za nimiž

trčí vysoké, impozantní mísy z chromovaného plechu; nikde nikdo, jen on a ta maketa kolem, nikdy nespátrřená a přitom hned důvěrně známá. Opravdu Amerika, bez nejmenších pochyb, ta, k níž přísluší zdejší domorodci, i ta jeho, a tentokrát ze solidního materiálu; celá její dutost pevně rezonuje v odtažitě růžové stěně a v tuhé, lesklé masě sedadel. Karnevalové defilé se odvíjí právě teď a tady, všude v okolí, stačí, když vyjde zpátky do *saloonu*, aby se ho sám zúčastnil; všechno je *jako živé*, masky a paruky patří k realitě tak jako cirkušovi klauni z jeho dětství, kdy mu svými převleky a špílci naháněli skutečnou hrůzu. Starci a cowboyové u baru, se všemi předpisovými klobouky, vráskami a svaly, nejsou méně praví než text cedulky, která visí za pultem: barman poskytne úvěr každému, komu je 85 let a přijde v doprovodu obou rodičů. Místní zvyk jako jiný, jistě trochu zvláštní, ale hodný respektu. Rozhodně o nic směšnější než ta směs alkoholu a rozpuštěných bonbonů, opravdový koncentrát všech chutí a vůní hokynářství pro pionýry Far Westu (včetně suché chuti pilin na podlaze) a v němž jaksi fádnost Coca-Coly prosákla i strohostí chlapského drinku – zkrátka ta těžko pojmenovatelná věc, již místní výčepní servírují jako whisky.

(Pořád maketa a lízátko, jak jinak. Když v dalším snu spatří mechanického ptáka s barevnými křídly, jak těžce přelétá strohé bariéry z cihel – které sen označí jako trosky západu slunce –, vidí v tom znovu emblematický obraz své Ameriky, třebaže za ním čte i vzpomínku z cesty do Říma. Zas obě ty americké komponenty, nevyhnutelně spojené: proradné vábení lízátek v červeném a žlutém zdobení mechanických perutí (opakujícím v trochu osvěžené verzi barvy karlovarské reklamy na CIGARETY a CUKROVINKY), matoucí dutost maket v hromádkách cihel, ubohých zbytcích kosmické podívané nechaných tu v prachu co pouhé rekvizity, na jakoby definitivně vychladlé zemi.

V jednom snu ochutná i dráždivou whisky dalekých hokynářství, když v uličkách jakési staré čtvrti objeví dlouhou a mámivou řadu

výkladů, z nichž uprostřed noci září tisíce láhví se *všemi* nápoji světa. To, co si nalije z butelky, již zakoupí kvůli nezvyklému a jakoby privátnímu tvaru, ho nezklame; nahnědlá tekutina je právě ten alkohol, v který doufal, ta *jiná* whisky, jejíž existenci tušil, ale již marně hledal v chuti těch, které mu umíněně nalévali v bdělém životě. Až o pár let později objeví tytéž bájně výlohy v Seville, za posledních záblesků velké celonoční oslavy, za nimiž už sinavě dotírá svítání. Ještě později se vprostřed pařížského odpoledne rozhodne, že pro ně dva s V. koupí láhev Old Charteru, jejich první bourbon. Uctivě pak láhev otvírá a nalévá do sklenic tmavohnědý, trochu narezlý nápoj; hned při prvním doušku pozná whisky ze svého snu.)

Později, na Conney Islandu, také s kamarádem dají drahocenný dolar za návštěvu zpustlého paláce hrůzy, definitivně zbaveného všech atrakcí; co jedinou podívanou tu z drkotavého vozíku spatří ušmudlaný hadr, který se trochu třese proti světlu v ústí dlouhé, prašné chodby. Přízračný pokladní s tlustými brýlemi a velkým koňským chrupem, ukrytý za zčernalým pletivem klece na prahu podniku, jim říká pravdu: aby viděli, co v paláci *skutečně* je, bylo nutné jej navštívit.

Makety se v Americe skrývají za nejsolidnějšími materiály; hrubé plátno džínsů obemyká těla jako tuhé figuriny, masivní objekty a konstrukce – tlustá špinavá písmena nebo lešení velkých panelů – se tyčí na střeších a podél dálnic jen jako hmotné podpěry klamných reklam. Jeden z nejpůsobivějších exemplářů, obrovitý váleček kyselých bonbonů – na konci sugestivně pootevřený –, který lze dodnes zahlédnout v jisté ztracené zatáčce mezi Greenwichem a New Yorkem, na průčelí zrušené fabriky, dokonce ponouká ke koupi pouhého vzduchu: láká zákaznicky na iluzi, že místo prchavého lízátká sevrou v zakoupených bonbonech touž plnou a pevnou masu, jakou je sám ten impozantní model.

Pouhý vzduch je i veškeré zboží, které obíhá v obchodních domech TATI, nejameričtějších prodejnách Paříže. Hned od prahu sem

den co den vábí zákaznicky fiktivní soutěž krásy, v níž se před obchody střetají ženské figuriny vyvstalé z davu jako naparáděné – nejspíš jihoamerické – tanečnice, vztyčené na dlouhých stolech vysoko nad vystavené látky probírané stovkami chtivých rukou, a lehce vibrující pod nárazy natlačených těl. Už po chvíli přitom začneme pochybovat, že obchody čekající za tím (příliš) svůdným ruchem opravdu něco prodávají. Když potom pronikneme dovnitř, podezření se změní v jistotu; vprostřed ohlušujícího víru výkřiků a volání, dusajících kroků a stenů, které vyrážejí ze starých zprohýbaných parket, srážejících se těl a jejich dvojníků, kteří se proti nim valí z velkých zrcadel na stěnách, je zboží jenom nehmotný povzdech. Po tom, co se tu údajně nabízí, po šatech, oblecích nebo látkách, které se v ně mají změnit, tu není ani stopy; jediný artikl, který lze v přívalu zahlédnout, který se míhá a čeří, proudí a rozlévá se do všech stran v jeho vlnách, tvoří pouhé vzorky, drobné odstřížky, útržky a cáry. Látky už předem rozprášené, proměněné v marnou cupaninu. Čas od času, jistě, když nějaký nezkušený zákazník zvlášť naléhá a trvá na svých právech, mu navíc pro útěchu předvedou i lichou ponožku nebo náhradní límec; to je však nepochybně všechno, co tu lze obdržet.

Kromě odstřížků dává zjevně TATI do denního oběhu jediný užitečný předmět: velký vak z umělé hmoty, na němž se skví jeho jméno a jehož nespočetné exempláře roznášejí chodci po celém městě, až do dalekých předměstí. Zvlášť se zřejmě zalíbil klošárům; vzhledem k tomu, jak často kolem vlečou své harampádí ve zbrusu novém vaku, se dokonce zdají být s TATIM spojeni temným paktem. Pokud jde o nezasevěné zvědavce, kteří se při spatření čtyř písmen na pytli rozhodnou TATIHO navštívit, najdou tu znovu jenom těkavé odstřížky.

* * *

Konkurenční podnik, usídlený na malém náměstí za TATIM, omezil svou nabídku ještě radikálněji. Vzдор kalounům nebo ručníkům, které se pro formu povalují na pultech, se do obchodu a jeho prostorných sálů, zabírajících celá patra, nevchází s představou sebemenšího nákupu. Když tu chodíme kolem širokých dřevěných stolů, mezi úzkými litinovými sloupky a pod dohledem velkých zarámovaných zrcadel, snadno zapomínáme prchavý třas hadříků pro vábení toho, co vyvstává za nimi, pozadí, na němž tvoří nejistou pěnu. Pravý poklad, který obchod nabízí, se nachází tady, nic v něm tak nepřitahuje jako nepřetržitě a strohé, odtažitě drncení, které k nám proniká zpoza hadříků a které vysílá sama mašinerie, jejíž provoz je obklopil: obřady spojené s jejich zkoumáním a navyklá gesta obsluhujících zaměstnanců, sám interiér krámu a rozličná náčiní, s nimiž se tu pracuje. Šum látek mizí za pouhým skřípáním nůžek a praskáním balicího papíru, pleskáním dřevěných metrů a kartonových destiček, z nichž se odvíjejí mašle a stuhy, za duněním parket a dřevěného ostění. Jedinečná substance, již se lze v obchodě dotknout, je jeho vlastní masa, každý den oživovaná přesuny jeho uživatelů; budova má jen majestátnost rozlehlého hangáru, obřího kuželníku a táhlých vzdechů, které v jeho oblýskaných prknech budí průvan, jako nedohledně prodlužovanou ozvěnu prchavých klání na prvních – rovněž prkenných – velodromech. Krejčovský salon zredukovaný na svou výdřevu a vydaný na pospas dennímu světlu, pouťová bouda, která nabízí jen podívanou na své holé stěny. Další maketa, budiž, která ale v ničem neklame; jakoby pevnější – a pravdivější – tím, že předvádí jen svou vlastní hmotnost, strohost a chudobu pouhého podpůrného lešení.

Znovu je bezpochyby přitahován tím, jak před ním v mase obchodu skutečnost ustupuje a stahuje se do sebe; tentokrát ale jako by to otevřeně přiznávala, naráz a beze studu. Pravý opak cetek z umělé hmoty a jejich falešného, klamně úsměvného lesku; jen poctivá skrovnost holých parket, prkenných stěn, ozvěn, jimiž bez

vytáček odpovídají na pobíhání příručích a na hlmoz jejich náčiní. Ani dutina mrakodrapů a láhví od Coca-Coly nezní jinak za jejich ubohými ornamenty. Podobně i všechny věci z lepenky a papírmaše, modely ze sádry a panáci z hadrů nebo z vosku; na nic, zdá se mu, se prach světa nelepí tak příkladně jako na ty náhražky bez slávy, z ničeho zpod jeho nánosu tak nezárí hmota věcí. Hmota, přesně tak; a tím patřičněji zjevená a slavená, že se tu rozsvěcí právě svou bídou, suchým jiskřením svých popelů. Stažena beze zbytku do chudoby prken, pilin nebo sádry, je jaksi tím hutnější, čím víc je holá, čím víc přiznává svou nahotu a splývá se svou šedí.

Vysvětluje to i jeho slabost pro jisté „kýčovitě“ stavby a jejich falešnou pompu. Stejně jako marně přizdobené mrakodrapy jej některé honosné dorty, k nimž patří třeba basilika v Lisieux, jsou schopny dojmout – někdy víc, než pravé barokní nebo gotické skvosty – právě tím, že jim chybí skutečná velikost. Vzdor své ctižádosti a snaze o vznešenost postrádají ten vnitřní oheň, který vdechuje duši jejich ušlechtilým vzorům; jenom ho naprázdno napodobují, vypínají se, aby zas vzápětí zvadly, sklesly k zemi a zapadly do nehybnosti pouhých předmětů. V jistém smyslu tak ale jejich vychladlá masa trčí tím patetičtěji vprostřed stmívání nebo ranní mlhy; nejsou-li stavby víc než duté a mrtvé schránky, ztělesňují také zvláště výmluvně – protože zvláště bezelstně – samu lidskou *potřebu* velikosti. V tomtéž – spěchá k tomu dodat – spočívá konečně i sláva nejkýčovitějších zvukových peřejí italské opery; právě tím, co má sám dutě pompézního, je Verdi metafysický a setkává se s nebesky lehkým Mozartem. O Elvisovi, společném Králi nás všech, ani nemluvě...

Říká si dokonce, že všechna jeho slabost pro umění nepramení tak z potřeb ducha jako z ryze smyslné záliby v suchosti vlastní nejskvělejších děl – a skryté za nejkypřejšími z těch fiktivních „těl“, která skládají: suchosti pouhých náhražek, tuhých a zimomřivých imitací života. Některá díla nicméně tu suchost přiznávají

naráz a rozehrávají ji výmluvněji než jiná. I jazz, hudba, kterou má nejraději, jen rozeznívá víc do hloubky dutinu velkých hangárů; Lesterova sóla se jako prchavé cáry ztrácejí mezi odstřižky, kvílení saxofonistů „funky“ je určeno jen k tomu, aby vymetalo ponuré krámy se zlevněným zbožím, hnalo se tu po zčernalých parketách a valilo se přes role látek na pultech, zbledlé syrovým světlem zářivek. Jinak věci nevidí ani rodilí Američané, jak to dokazuje vzácné svědectví Jacka K.: „...jednou odpoledne v devětatřicátém, možná čtyřicátém roce šli Dizzy Gillespie nebo Charlie Parker nebo Thelonious Monk po jakémsi chodníku podél krámu s pánskými obleky, někde na dvačtyřicáté ulici nebo na South Main v L. A., a z tlampače najednou zaslechli potrhlý úlet... a to je to nové umění. Bop.“

* * *

Strohá nahota maket je i to, čím ho přitahují jisté *zákulisní scény*, zasuté v nejpustších hlubinách měst: „umývárny“ (*lavatories*) v podzemí metra, vytvořené jen z neosobních kachlíků a falešných palem, nebo příbuzná zařízení veřejných lázní, skrytá na koncích velkých dvorů a nabízející jen přísné, holé vany za blikající bludičkou návěští nad vchodem, po jehož stranách drží fešnou stráž dva fíkusy v květináči. Obzvláště umělé interiéry, napůl pouťové atrakce a napůl školsky příkladné léčebné kabinety z naučných rytinek, jsou už samy o sobě také hluboce podezřelé, nezávisle na temných příbězích z černé kroniky, k nimž tu občas může dojít. Vzdor tomu vidí náhle průzkumník, když některou z těch scén znovu spatří, jak mu jde vstříc z podzemní chodby nebo z hloubi dvorů, že si přeje pobývat právě tady, ze všech svých sil. Zároveň se ho zmocňuje lehká panika, mrazí ho při představě zkoušek, jimž by tu byl vystaven, sordidních spiknutí nebo rozhodujících oslav v bůhvíjaké suché vaně z lepenky a se dnem posypaným pískem, sdílené s hladkou a omyvatelnou kráskou bez pohlaví.

Podobné půvaby ho dokonce okouzlují i u živých bližních. Vosková pleť a skleněná očička, tlustá hůl a tuhé sako – tmavomodré nebo pohřebně černé – zestárlého bonvivána, prožrané moly a pokryté jako konfetami závějí lupů, paruka a papírová růže v klopě: také svršky a ozdoby, jimiž budí jeho pozornost neznámí chodci, pocházejí zjevně – tak jako chodci sami – z jakési výroby velkých hraček, žertovných předmětů a atrap*. Pramení odtud i jeho láska k výkladům starých fotosalonů a k bezkrevným, bezejmenným portrétům v rámečcích, které v nich visí. Když zkoumá pohled jejich dalekých modelů, nedohledně nepřítomný v zašedlých tvářích – tu a tam s nepravděpodobně narůžovělým čelem nebo líčkem –, při nejlepší vůli se mu nedaří uvěřit, že patří lidem z masa a kostí. Nejisté a nepovědomé bytosti, bližší kašírovaným sloupkům a dekoracím, před nimiž pózovaly ty nejstarší z nich, se podobají spíš jakýmsi zhmotněným „portrétům-robotům“, rekonstruovaným podobiznám neznámých zločinců, sestaveným podle údajů očitých svědků; čistě ideální bližní, v nichž jsou danosti lidské rasy shrnuty do příkladného modelu, zároveň zhuštěného a zredukovaného na nutné minimum. Od skutečných lidí, jinak řečeno, je dělí obdobná vzdálenost jako veřejné lázně a *lavatories* od běžných obydlí. Za horečkou, kterou ty lokály v hrdinovi budí, se ostatně skrývá i tajná naděje, že jsou obývány příslušníky téže neznámé rasy jako výklady fotografů. Voskově tuhé fíkusy a tvrdá, k čištění bot určená křesílka, která se vedle nich tyčí na holých podstavcích, proti chladným stěnám z kachlíků, dělají z umýváren rovněž ideální jeviště pro herce-atrapy, těla, jejichž substance je stejně minimální a strohá jako zařízení míst.

Společná oprostěnost těch „vzorových“ míst a bytostí, to, čím jsou oproti skutečným obydlím a tělům jen suchými a zredukova-

---

* Nablyštěné manekýny z módních magazínů a přehlídek jsou ve srovnání s takovými bytostmi jen tím, čím jsou plastické cetky vůči maketám ze sádry a kartonu: trapnými karikaturami a příznaky osudného úpadku.

nými modely, se přitom hrdinovi nezdá být pouhým nedostatkem, ale i zvláštním bohatstvím: něčím, co ty makety mají *navíc*. Jako by také vděčily nedostatku za přívazek reality, a čerpaly nebývalou hutnost z něj samého. Jejich striktní neosobnost by dokonce mohla skrývat i novou niternost, kde by se rozžila jen jejich duše bezduchých objektů. Svět, k jehož bohatství zdánlivě přispívají jen co chudé příbuzné, se ve hmotě maket otevírá vstříc novým prostorům, dýchá tu volněji vprostřed každodenní bídy. Právě svou nedostatečností přesahují makety statut pouhých náhražek, falešných bytostí nebo obydlí, které víceméně zdařile imitují pravé; za svými původními modely, jimž se přibližují, jak mohou, ale které fatálně míjejí, odkazují makety k bezpříkladnému, nikdy nespátrnému světu a jsoucnu, dokonce ho už ve své neznělé hmotě nechávají klíčit. Ve vsí své nahotě a chudobě tak dávají skutečnosti příklad možné proměny, zároveň diskrétní a převratné. Snad právě tím převratnější, že by byla diskrétní: prosté odhalení odlišného světa v mezerách toho stávajícího a jeho každodenní šedi.

Proměna, která by spíš než přesažení daností byla sama jen ústup, stažení do vytyčených hranic místo jejich překročení. Suchý žár sálající z bezkrevných fotoportrétů a ledových kachlíků umýváren, sršící z falešného štukování nebo z bledých sádrových šunek, vybízí jen k tomu, sdílet s maketami jejich otažitost a stáhnout se s nimi co nejdál, až na dno. Oheň, z něž praská a jiskří chladné jíní, slibuje na konci cesty skutečnost zredukovanou na podstatu, netáhne vzhůru k nebi, ale do hlubin jaksi definitivně oproštěného konkrétna: hmoty, která se nevzdouvá marným sněním, jen se propadá a sesedá sama do sebe, až k pevnému jádru vzdorujícímu každému zušlechtění. Nulový rozkvět, pokojný rozliv nezvratného rozčarování. Nůž s vidličkou se beze spěchu třpytí na stole, co nehybný doprovod chybějícího sousta, z pusté vesnice se nedohledně culí nezapné úterý. Co jediné bakchanálie, krátké utonutí v troše písku mezi tuhým kartonem vany a bledou nahotou sestry z bakelitu.

Je to tak, nejradši by se v maketu proměnil sám. Za pokušením sdílet nevtíravost a strohost zákulisních bytostí a scén se zřejmě skrývá i jeho tajné přání vzdorovat nedohledně chátrání, ústrkům a plynoucímu času, k obrazu těch modelů, v nichž vidí rovněž příkladně *trpělivé* věci. Dík proměně ve figurinu by konečně našel klid, poznal by usmíření a vnitřní jas, jež dává schopnost spokojit se jen s tím nutným málem: nechat zlehka v neznělé mase těla dotírat nepřítomné životy, spolu s dekorací a sousedními panáky se nehybně usmívat vstříc tichým konfetám prachu, které je den za dnem pokrývají. Něco mu ale brání, zdržuje ho v poslední chvíli od toho, aby překročil práh umývárny a pronikl do přítmí fotosalonů, mezi mutanty z portrétů ve výloze. Snad si začíná být vědom, že za představou proměny, o níž sní – jakkoli diskrétní – se dál skrývá právě tak odstup od světa jako chuť vniknout do jeho intimity. Třebaže se naučil hledat důvod k okouzlení kdekoliv, uprostřed nejvšednější banality, pořád k němu potřebuje vidět věci předpodstatněné v jiné, jako účinkem nemožného zaříkadla. Za tajný život, který s nimi údajně chce sdílet, si perfidně dosazuje jen kouzelnické číslo, které s nimi míní sehrát a jehož je sám autorem. Živé makety bytostí, po nichž touží, by stejně jako mutanty byly pouhými staty, neméně poddajnými než prosté rekvizity. Tajemství, které v nich hledá, je spíš než tajemstvím světa prodloužením jeho vlastních závrátí, jak je zažil nad svými dětskými hračkami.

Také prázdno, které objevuje za věcmi a které mu je stačí dát spatřit jako jiné, změněné, možná jen odráží jedno z těch dávných vzrušení: ohromení, které v něm vyvolaly ilustrace knížky, jejíž hrdina – stejně malý jako on – se octl v náhle vylidněném světě, sám se zbožím naplněnými výklady, s prázdnými tramvajemi a parkujícími auty. Je i tajemství, které hledá, tak jako masa ticha, jímž tehdy cítil těžknout přítomnost všech věcí, pouze tajemstvím světa bez obyvatel? Maketa vrcholné dekorace podle jeho gusta by pak nebyla moc odlišná od nehostinného hotelového pokoje, kde

se octne hrdina Přehmatu, co obět' kultu, který zasvětil sám sobě: „...rozlehlá místnost s kamennou podlahou a lepenkovými stěnami, na nichž byly zřejmě jen namalovány dveře v barvě sieny pálené, vedoucí do sousedního pokoje, i zabílené zrcadlo. Byla tu strašná zima, ale ohniště absurdního krbu nebylo pokoj schopné vytopit o nic víc, než kulisa krbu vypůjčená z divadla; a když v něm dohořely hobliny, které přinesla pokojská, zdála se místnost ještě chladnější.“

Makety, které posléze uvidí vystávat ve svém okolí, budou ostatně jen málo podobné těm, po nichž volal. V nových Veřejných lázních (jako v jiných módních diskotékách) bude opravdu moci přihlížet – až do rána – trhavým, leč umíněným poskokům celého národu panáků a loutek, s patřičně skelnými pohledy a kšticemi z koudele. Makety, byť zřejmě pravé, se však nezdají příliš živé; když opustí podnik a se sluchátky v uších rázují ulicí, hudba, která se line z přístroje, vtéká jen do kompaktních, nablýskaných těl z umělé hmoty. Průzkumník zároveň tuší, že v očích mutantů sám neexistuje víc než pouhý panák.

III

Berliozův pomník na náměstíčku Adolpha Maxe se od něj odvrací, ať sem přichází odkudkoliv...

9/ Místa bez kontur

Z rodného domu chtěl jenom uniknout, o svém ideálním sídle pouze snil, o tajemství svého území se sotva otřel. Ze svého panství vydobyl jen předeheru k neexistujícím pracím, jeho tajná Plzeň se vytratila, jakmile se k ní chtěl přiblížit, proklouzla mu mezi prsty a mezi slovy, jimiž se jí snažil uchopit; Ameriku našel jen v zákulisí a vprostřed znehybnělých, příliš ovladatelných maket. I tak se mu rozprchávala do všech stran, aby jen občas splynula s konkrétním místem; její jméno se mu stalo vinětou, kterou lepší, na co se dá, jako cowboy tasící v noci své kolty při sebemenším šramotu, ochotný rozstřílet pouhý stín nebo závan větru. Stmívá se, ale on nevlastní Ameriku víc než jinou slíbenou skříň; ledaže by jí bylo to sako, které právě odložil, chce říct: ta činka, kterou není schopen zvednout... „Když tu nebyla, říkal jsem tomu Amerika“, jistě. Až sem tedy došel; má být na co pyšný.

Soukromý detektiv bez zločinu a bez mrtvoly, uvízlý uprostřed svých maket v zamčeném pokoji, jehož past se zavřela nad ním samým, vypadá jako jediný podezřelý svého šetření. V trenčkotu nebo bez, se soustředěnou tváří nebo něco na ten způsob, jen trochu mlhavějšího, to se ví, sotva diskrétní silueta, třebaže kdykoli ochotná vyvstat na pozadí ohrady nebo zchátralého průčelí, hned vedle neexistujícího stínu volantu – může tu jen předvádět jeden po druhém své doličné předměty, jako k ničemu nepotřebné rekvizity. Je tajemství jeho míst pouze to, co v nich nenapravitelně chybí? Pořád přitom věří, že od míst může obdržet – nebo z nich vymámit – aspoň něco: minimální objasnění toho, proč ho vzdor své netečnosti tak přitahují a budí v něm naději na jedinečný příběh – naději, která ho pak nechá tím bezradnějšího, čím víc už neznámý děj cítil za místem vyvstávat, málem ho hmatal za jeho dekorací,

tvary a obrysy. Snad by měl na místa jen trochu ostřeji naléhat, aby z nich přeše všechno vydobyl poznání a formulku, díky nimž by pronikl k své pravé existenci; zatřást jejich dekorací, až by to s ní konečně pohnulo, kdyby do ní měl co návnadu přinést osobní, vlastnoručně získanou mrtvolu. Pořádně na místa uhodit a přimět je k reakci, právě tak.

Dá se konečně přepokládat, že místa sama, chudinky, jsou bohatá jen možnými, čistě virtuálními životy. Šlo by pak o to, dostat z nich ty životy pořádáním oslav, jejichž představu navozují, nebo činným rozvinutím těch němých, ale výmluvných konstelací, jež v jejich dekoraci občas utvoří shromážděné bytosti a předměty. Dát, jinak řečeno, zjevnou a plnou existenci „skrytému konfliktu nesourodých prvků seskupených ve skutečném rámci, který posouvá jejich vlastní realitu“ – a té zvláštní naléhavosti, která z nich vyzařuje, jako by díky svému uskupení byly přítomnější a hutnější.

Jen tím, že by pozorně řídil své jednání podle jejích silokřivek – stejně jako podle vlastních tajných přání – by dekoraci přiměl vyprávět příběh, jež v zárodku obsahuje, snad i odhalit pod svými nesourodými půvaby ucelený řád. Je pravda, že už teď lze možná ten řád číst rovnou z povrchu míst; zdají-li se mu ta, která ho přitahují, zároveň jedinečná a „přesná“, plyne to zřejmě i z jejich čistě výtvarných kvalit: z vizuálních vztahů a korespondencí, které k sobě pojí jejich výklenky a zákoutí, tapety a záclony, přítomné předměty, jejich hmoty, formy, barvy – a vytvářejí z nich podobně souvislé pletivo jako dovršený obraz. Nelze ale právě tak obrátit perspektivu a vidět ve výtvarné soudržnosti místa (nebo obrazu) pouhý vnější znak jiného, tím hlubšího, čím méně zjevného řádu?

* * *

Jisté je, že reagovat na výzvu míst znamená také jim odpovědět a přimět k reakci je, kdyby jen tím, jak si je zařídíme. Když už si

výzkumník nezbuduje ideální sídlo, zkouší si aspoň v duchu pronajmout mansardu, která se vzadu rozbíhá do dvou šikmých výklenků, jako do tvaru velkého Y. Z obou výklenků by byl výhled do dvora, zídka pod oknem toho vpravo by hloubila zvláštní dutina. Uložil by do ní truhlu s velkou dřevěnou koulí, v levém výklenku by instaloval umyvadlo a nad ním zrcadlo s příhrádkou, kam by postavil soudek plný nejrůznějších dýmek; už předem je vidí trčet ze soudku jako černé periskopy, ještě potemnělé kontrastem k jiskření zrcadla. Přes celou podlahu, od prahu mansardy až k zadní zdi, týž prašně běžový běhoun; jedním tahem nic než ten jazýček neznělé, sotva ochmýřené něhy.

Zbývá zjistit, čemu by se táhnul vstříc, jakým rozhodujícím dramatům nebo hrám. Rozpoutal by hrdina nedohledné bouřky jen tím, že by se trochu víc otřel o truhlu, kde už tak koule lehce duní při každém jeho kroku, přivolal by neznámého zachránce jediným rázným pohybem, kterým by vytrhl dýmku ze soudku a přiblížil ji k oknu? Poznal by na běhounu ráj při hroužení do šumů andělského prádla, objevil by přímo tady, v prohlubni pod podlahou, tajnou noční rezervu vnaď, jejichž horké sálání by ho uchránilo i před chladem nové doby ledové? Nebo by měl konečně jen čas usednout zvolna na židli, čelem ke dveřím, nachýlit hlavu podle sklonu stropu a zvrátit k němu oko co koketní oběšenec, s patřičně vyplazeným jazykem?

* * *

Na místech jsou bezpochyby matoucí už nesnáze s určením jejich mezí. Co tvoří hranice panství nebo sídla, kde hledat práh, za nímž se místa z okolního prostoru stahují sama do sebe? Jakými dveřmi se pak zas vytrácejí ven, a unikají ze svého dosahu? Jejich těkavost je činí neuchopitelnými i v jejich vlastním rámci; vnitřní dýchání nejpodivuhodnějších paláců – jako je nedokončený chrám šile-

ného katalánského architekta – při pohledu zblízka náhle ustává a nechává nás samy jen s kusem obyčejného, vyhaslého a mrtvého zdíva. Nejneprodyšnější cela se naproti tomu pootvívá už v hluku kroků, jímž vracející se vězeň rozeznívá chodbu, která k ní vede – tak jako vcházíme do podkrovní mansardy už ve chvíli, kdy míváme pootevřené dveře blízkého výtahu. Cesta, po níž přicházíme k venkovské vile, už k ní patří stejně jako výhled, který se nám pak zevnitř nabídne na okolní krajinu, zákruty cesty se předem vplétají do obrysů domu a kreslí samy jeho tvar, tím určitěji, čím víc se k němu blížíme.

Ani přitom pořádně nevíme, odkud sem směřujeme a odkdy, z jak dalekého až obzoru; vezl nás k vile až vlak, do něhož jsme nasedli dnes ráno, nebo už ten včerejší? Ne-li ten, do něž jsme nastoupili před čtvrt stoletím? Snad odjakživa, říká si hrdina, byly všechny domy nebo ulice, které ho náhle upoutaly, už taky vzpomínkou na jiné ulice a domy a na vzrušení, které v něm vzbudily kdysi předtím, možná jen proto, že v nich prožil jakousi zapomenutou událost. I dekorace místa přitom musela hrát svou roli, jestliže mu tak utkvěla v paměti – a je-li už její zmrtvýchvstání ve tvarech jiného místa tak matoucí, že se stává událostí samo. Detektivní zápletka, která postupně prochází barem a hotelovou halou, golfovým hřištěm a pustým parkovištěm, večerní kanceláři žíhanou stíny žaluzií a noční vilovou čtvrtí, posiluje právě tak vlastní magii dekorací jako jí jen využívá k tomu, aby zvýšila poutavost svých vražd a únosů. Podstata věci tak jistě krok za krokem jen víc uniká; je příběh pouze zvláštním zhmotněním tajemství míst, činí je naopak tajemnými až on? Toužíme po dámách kvůli tomu, co skrývají pod sukní, nebo protože se v tom temném klenotu chceme dotknout jich samých, a jejich tajného dna?

Vida, je to jako s tou vitrinkou a dámským kloboučkem. Při někdejším promítání filmového westernu zalehlého letním vedrem a líně se rozjíždějícího mezi prkennými domky cowboyské osady,

jako ve vyprahlém a pustém labyrintu, se náhle cítil na domácí půdě, když jeden ze zlosynů filmu rozbil uprostřed ticha modistčinu vitrinu a vylovil z ní malý klobouček, koketně nasazený jako na hřad na dřevěnou tyčku. Jako by se tu náhle, vprospěch pustiny, dotkl pevného základu a jádra, v kloboučku vyhřezlém z rozbité vitrinky se mu ohlásil – a zhmotnil – celý jedinečný svět. Co k němu ale tolik mluvilo: brutálnost chlapíkova gesta (a dramatu, k němuž bylo signálem), ženský půvab kloboučku s křehkou precizností šperku, prkna a prach přízračné osady najednou jakoby zjevené – a vzbuzené k životu – nájezdem na vitrinu? Veškerou „podstatu“ světa, který před ním vyvstal, nejspíš tvořilo jen krátké zkřížení těch tří komponent; nic než společný povzdech kloboučku a vitrinky na pozadí pouště, která ho vzápětí zas vpíjí.

Povzdech sám byl ke všemu jen ozvěnou: replikou obrázku z kresleného seriálu, na němž v dětství spatřil jednoho z hrdinů, jak vystrkuje z okna na klacíku vlastní širák, ve snaze vyprovokovat střelbu zákeřně ukrytého nepřítele. Když klobouk na dalším obrázku skutečně dostal dávku, pod níž se bezmocně hroutil a chřadnul, měnil se zároveň v nezapomenutelný a jedinečný předmět dík roztřeseným vlnovkám, jež k němu ilustrátor přidal jako poslední ozdobu. To, co výzkumníka přitahuje – a co se snaží povýšit na pevnou substanci – je ve skutečnosti pouhý skluz a žabka na vodě, letmá série přesunů v jeho paměti: cowbojská historka zhuštěná do emblematických znaků – klobouk a klacík, okenice – a krátce zas zahlédnutá vprospěch jiného fiktivního děje, za společným třasem kloboučku a rozbité výlohy.

Jeho vyvolená místa jsou podobně nejistá a hybridní, skrývají touž těkavost za svou zdánlivou nehybností. Už v dětství hledal v půdě vily přemístěný salon, doupata, která si budoval na území dospělých, ho odtud měla přenést do neznámých budoárů. To, co mu činí místa blízkými, je záblesk jiných míst, jejichž vidina se v nich obráží, Chicago vprospěch Karlových Varů a salon na

dně jezera. Výkladní skříně ho nikdy tak nepřitahují, jako když se v nich – „po vzoru“ památného verše jeho přítele – chvějí třásně deště, nejlákavější obchody jsou pro něj ty, které v duchu vidí vyrůstat uvnitř jiných, bar vyvstávající za pestrými flakonky voňavkářství nebo knihkupectví, v jehož svazky se pro něj mění polena srovnaná na regálech krámku s uhlím a dřívím. Proměna, kterou si od míst tak slibuje, spočívá možná už v tom letmém posunu jejich identity, i *lavatories* ho zřejmě svedly jako vidiny přemístěných obydlí, spíš než jako zásobárny radikálně „zhuštěné“ skutečnosti.

Potěšení, které nachází v biografu, vyplývá hned z dvojího přemístění; zatímco sál kina se mění v loď, která s ním vyplouvá na cestu, obrazy na plátně mu umožňují vnikat do dalekých prostorů a residencí, ležících mimo dosah okolního světa a jeho každodenních nejistot. V divadle podobně vychutnává možnost obývat hodinu nebo dvě klamné interiéry vykouzlené na scéně kulisáky, vcházet sem s herci třaslavými dveřmi a ohřívat se tu u krbu s bledým ohněm bez žáru. Všude, kde se octne, se pokouší odhalit za dekorací scénu, jejíž představu místo vskrytu navozuje, ale je hřbitova se mu mění ve vylidněná korza, v parcích se otvírají neznámé honební revíry. Z nočního Muzea nebo Opery se stávají tiché továrny, světlo, které z nich občas září v pozdních hodinách, se zdá nasvědčovat tomu, že se tu nepřetržitě pracuje na tajných a temných zakázkách; velké obchodní domy se zas v noci proměňují v muzea, kde jsou pod náměsíčným dohledem několika nehybných manekýnů vystaveny jen řady prázdných obleků. V bytech, kam je pozván na večírek, se průzkumník aspoň snaží přesunout konverzace do kuchyně nebo do koupelny – jako do jiných salonů a hoven –, stejně jako své rozhovory v hospodách rozvíjí s oblibou i na záchodcích. To všechno jako by mu přitom nestačilo, jde ve své posedlosti tak daleko, že chce uspořádat flám v taxíku nebo ve výtahové kabině a promítat přátelům film na plátno vynesené

na seník, mezi kupky vyschlé trávy; s jedním z kamarádů zamýšlí založit divadlo v hasičské zbrojnici. Hlavní kouzlo míst, stručně řečeno, jako by pro něj spočívalo jen v jejich prolnutí s místy, které na jejich scéně přivolává odjinud a která tu chce náhle vidět vystávat jako v křišťálové kouli.

Uprostřed všech těch hybridních vidin přitom vystupuje jeden zvláštní „model“, obraz *těkavého obydlí*. Nic hrdinu tak nevzruší jako nečekaně přemístěný příbytek, obytný prostor záludně přesunutý do cizího prostředí. Už banální lokály obchodů a výčepů, salonky zubařských nebo krejčovských čekáren, vzorně zařízené pokoje vystavené v prodejních nábytku jsou mu matoucími příklady takových „vyhoštěných“ obydlí, zanechaných jako v transitu na chladně neosobních, průchozích místech. Stejně ho vyvádějí z míry hotely se svými divadelními pokoji a budoáry, najímanými k čistě soukromým představením; údiv a respekt, který v něm budí, ještě posílí poznání, že někteří dobrodruzi žijí v hotelích trvale, jako ve skutečných obydlích. Právě tak ho vzruší – a důvěrně se ho dotkne –, když zjistí, že lze bydlet v maringotce nebo v hausbotu, při pohledu na vyřazené tramvaje a vagony kotvící místo pavilonků v zahradách jeho spoluobčanů se v nich rázem vydává na rozhodující výpravu. A už se nezastaví, nepřestane větřit možná obydlí ve všem, co je z dálky nebo zblízka připomíná. Hlídací budky a kiosky v městských parčících, kupole observatoří a stánky pouličních střelnic, kde v pozadí visí jen strohé sádrové dýmky a kartonové terče, šatny fotbalistů ztroskotané v rohu opuštěných hřišť; jakákoli chatrč nebo kabina může nabídnout pohostinství výhonku obytného domu a nechat ho vypučet mezi svými stěnami, natolik, že s ním splyne. Každý z klíčících domů je nicméně domem jenom napůl, obydlí, které vyvstává za cizí dekorací, narušuje její identitu stejně, jako v ní hledá úlevu samo od sebe. Nic jistě není podivnější než to, že se nebydlí ve sklenících; nic – jenom představá, že se v nich bydlet dá.

(Už komnaty zámků proměněných v muzea dovolovaly prohlédnout tu lest. Když jsme do nich vnikali pohledem, to se ví, narůstalo v nás také pokušení nechat se s nimi na zámku zavřít, bez ohledu na ochrannou šňůru do nich vklouznout a trochu v nich přece jen pobýt, strávit tu noc čtením starého svazku nebo oslavou zapomenutých narozenin. Naneštěstí jsme tušili, že by takové dobytí bylo čistě pomyslné, neméně chimérické, než bájně interiéry samy; opravdu navštívená komnata by byla jen chabým odleskem té scény, kam jsme chtěli vniknout, octli bychom se tu v místnosti jako každá jiná, místo té, která nás za šňůrou tak přitahovala právě tím, že se nám zároveň nabízela a odpírala.)

Ulice, jejíž obraz před ním znovu vyplouvá z reklamního plakátu, po tom, co ji navštívil ve snu (i na plátnech slavných malířů objeví její repliky) – ta ulice už nabízí k obývání jen vzdušnou rezidenci, široce otevřenou do všech stran. Z chodníků, které se pod večerním nebem táhnou k obzoru podél ztemnělé vozovky, se místo budov zvedají kusy *nábytku*, samy veliké jako domy; ulice je chodba vyhnaná před práh, vlašťovka zmatená stmíváním spojuje jedním tahem její komody a skříně se spáleným nebem. Mizí tu i hranice mezi vnějškem a vnitřkem, nad jiné hybridní dekorace je zároveň ohraničená a prostupná. Hrdinovi tak zřejmě ztělesňuje jak šanci, již znamená být zároveň v závětrří a k dispozici, bez pout, tak dávný strach lidí, že najdou svá pohostinná doupata nanovo vydaná v plen, zbavená důvěrnosti a znovu vystavená cizotě, proti níž si je zbudovali. Bledé odlesky vysílané ulicí do stmívání přitom působí magneticky, sama její ztroskotanost přitahuje jako naléhavý apel.

Už to tak vypadá: to, čeho se hrdina tolik chytá, jsou jednoduše *nemožné úkryty*. Proto ho vzrušuje i skrýš bobrů, ten přístřešek z listí a polámaných větví, který si zvířata budují vprostřed řeky a který mu kdysi uhranul v jiném kresleném seriálu, jehož dva hrdinové se do bobří skrýše schovali, aby unikli pronásledovatelům.

Vzdor nejisté podlaze, která pod kupolí z větví jen tak tak udržela vetřelce nad proudící řekou*, mu jejich návštěva u bobrů připadala jako vzácná výsada, natolik, že si slíbil udělat všechno pro to, aby se v bobřím domku jednou octl sám. V očekávání té slavné chvíle si aspoň závrať, již pocítil nad bobří chýší, prožije znovu při pohledu na jiné fantomatické obydlí, jež před ním tentokrát vyvstane jako ve zlém snu: vybombardovaný činžák, nad nějž se vznesl s kamerou jakéhosi dokumentu a v jehož troskách vidí celé kusy ložnic a kuchyní zachované i s původním nábytkem a vybavením, včetně černých tyček salámů zavěšených na stěnu spíže. Zatímco intimita domova tu přežívá prostřednictvím svých nejdůvěrnějších znamení, úkryt, který ji chránil, odhaluje svou fatální chatrnost a trvalost hrozby, kterou se marně snažil zažehnat; i sál biografu, jaksi v protikladu k tomu, který si hrdina chtěl zřídit ve svém vysněném sídle, náhle jen bezedně zeje vstříc nehostinnému světu, jeho větrné a cizí pustině.

Zároveň s umíráčkem ohlašujícím konec zaniklého řádu zní přítom z trosek domu cosi jako signál k nové plavbě; destrukce

---

* Kontrast mezi pohostinným vzhledem skřýše a jejím nepohodlným vnitřkem, mezi představou útulku, kterou skřýš navozuje, a její neschopností jej opravdu poskytnout, vzhledem ke své znepokojivé křehkosti, je na ní bezpochyby to nejsvědňější. Jisté městské plovárny – pařížské nebo štrasburské – z počátku 20. století jsou v tomto smyslu velké bobří chatrče, samy vzrušující tím, jak zároveň přitahují a odpuzují. Jejich střízlivě funkční, ale subtilně členěná architektura – útlé sloupky a kachlíkové obkládání, klenutá pokladní okýnka, palubní schůdky a kruhová podlaží – se zdá vhodná k prodlouženému pobytu a výzkumu, který by byl nepřetržitou, nedohledně obnovitelnou slavností k obrazu důvtipného bludiště, které budova tvoří; když do ní ale pronikneme, zažijeme tu jen ponižující obřady, při nichž jsme – nazí a zimničně roztřesení – trvale vystaveni průvanu, řvoucímu davu a ledové, chlorované vodě, rozlévající se z bazénu až k šatnám a zbavující budovu veškeré intimity. Stačí nicméně vyjít zpátky na ulici, abychom znovu začli snít o jakési *pravé* návštěvě místa, kterou bychom s několika flamendry podnikli vprostřed noci a aniž bychom si svlékli smokingy a róby nasáklé výpary baru, kde jsme byli předtím...

dala také budově volněji vydechnout, podobně jako zchátralým dekoracím hrdinovy Plzně, a otevřela ji jiné, širší existenci. Když s ním po ohlášení bojů ve městě prchala matka z bytu, barikády, přes něj jej přenášela, ho právě tak plnily hrůzou i údivem, při pohledu na skříně nebo věšáky trčící porůznu z hromad hrubých dlažebních kostek. Vystěhovaný nábytek jako by už tenkrát prozrazoval utajenou pravdu, byl rázem bližší a důvěrnější, než nábytek v bytě a vybízel ho sdílet s ním ulici jako vzdušnou bobří chatrč. Jako by hrdina od počátku věřil jen úkrytům, které neskrývají svou křehkost, a místa pro něj byla tím opravdověji místy, čím víc byla vystavena zničení a musela vzdorovat jeho hrozbě. Snad už měl tenkrát v sobě i předtuchu toho dne, kdy se dostaví k zubaři a octne se v hale svého prvního obydlí – téhož, z něž prchali koncem války – změněné z kdysi tak intimní scény v neosobní ordinaci...

Se svým nejistým vybavením, pouličním nábytkem, zdmi bez střechy a salámy, které na nich visí jako v dospělé, zvětšené verzi jeho dávné hračky, dřevěné makety hokynářství, mu ty sporné a odkryté úkryty naznačují možnost zabydlet se jaksi přímo v ohrožení, vyjít vstříc nepřátelskému světu a přitom docela neopustit dětský pokoj a jeho poklady. Opravdu ideální dům by měl nejspíš spočívat jen na neexistenci pevných základů, být opatřen dveřmi trvale zmítanými větrem – mezi životem a smrtí – jako vrátka předměstských hřbitovů a střechou vzdutou jen krátkým povzdechem kupole z listí, co jedinou observatoří. Intimita sídla by splývala s přijatou a tím jaksi i oddálenou, zpátky ven obrácenou cizotou, úkryt, který by tu hrdina našel, by byl jistý jen natolik, nakolik by dovolil kdykoli zpochybnit svou odolnost a obyvatelnost. Výzkumník, jinak řečeno, by tu spočinul jen mezi chvějivými stěnami utkanými z přízně i nepřízně, ze zkřížených vláken cizoty a důvěrnosti. Také hrdina *Casablanky* není nikdy víc doma, než když se ve svém bílém sklepnickém saku octne sám v přítmí a klamném přepychu zavřeného baru, zatímco o okna se nepřestává otírat slídivý reflektor blízké

strážní věže. Právě tak, říká si, obývá nejlépe svůj salon krejčí, který z něj zákazníka vyvádí na procházku a opravuje na něm oblek za chůze.

Aby své úkryty lépe zabezpečil, stačilo by mu je vtáhnout do vlastních přesunů, vybírat si a obývat domy, které jsou samy v pohybu, jako rozjetý vlak. Nejsme nejlépe chránění právě na cestách? I bezpečnost příbytků vzrůstá s jejich těkavostí a relativitou, jako jen houpání lodi zase smazává hrozbu, kterou signalizuje. Po dlouhých létech, kdy těkavé úkryty obýval na dálku, mu jistě zbývá je doopravdy poznat.

10/ Paříž

Když poprvé přijíždí do Paříže, má tu hned dvojí poslání. Co vyvědač ve vlastních tajných službách se chystá město prozkoumat s nadějí, že v něm najde pár záchytných bodů pro svůj další život; cesta ho zastihla ve chvíli, kdy se octl na rozcestí, cizí metropole před ním otevírá prostor, kde se bude konečně moci vzdálit od vily a obývat vlastní nejisté úkryty. Zároveň je ve městě jako vyslanec tajné společnosti, s níž – spolu s nejbližšími přáteli – je spjat už několik let a která se snaží obnovit styky s příbuznou společností v Paříži. Ten, kdo v jednom zářijovém ránu vysedá na Východním nádraží, je přitom pouze němý mluvčí, a nejen proto, že nemluví jazykem svých hostitelů.

Na křižovatce, kam došel, k němu doléhají jenom němé pokyny průvanu a zčeřeného vzduchu, vědomí rozhraní, které se chystá překročit, ho jako nikdy činí pozorným k pouhému klouzání věcí a k tichému dýchání pauz mezi dvěma událostmi nebo signály. Sám je pouhé klouzání, poznává se jen ve svých náhlých „výpadcích“, ochabnutích a zatměních, kde se ztrácí vprostřed dne po každé myšlence a gestu, aby se odtud vzápětí vynořil jako z bezedné studny. Hlubina studny se zdá být jeho jedinou pravdou, blíží se své skutečné existenci právě ve chvíli, kdy ho tělo i duch opouštějí a mizí v nedohlednu. I kdyby chtěl podstoupit tu krajní zkoušku, již je sebevražda – říká si potouchle –, vjel by nejspíš nožem jen do prázdna... Prázdno se právě tak vtírá mezi jeho slova a věci, které chtějí označit, mezi jeho řeči a jeho činy.

Jen prázdno, náhle rozzářené sluncem, ho taky vítá hned po příjezdu naproti nádraží, proudí tu dolů po svahu dlouhé ulice jako jediná výzva, již může následovat. Než scéna ožije novým děním, je zřejmě nutné ji důkladně vysmejčit, umýt a vrátit jí původní naho-

tu. Ještě když se – po první cestě metrem – vynoří na Pigalle, čtvrt', kterou tu najde, je pustá, sotva si je jistý, že je tu on sám. Všude podél bulváru se pod stromy rozlévá ticho, hoří tu jen oranžové bludičky starých vchodů do metra, na konci bledězelených a elegantně zahnutých kovových stvolů; nikde nikdo, nic než suché drhnutí proutěných košťat, která tu a tam smetají s chodníku – metaři sami jsou pouze nehlučné siluety – poslední doličné předměty, napříště zbytečné. Všechno se vytrácí, celá jeho minulost i vzpomínka na právě uplynulou noc, v níž viděl za cizím nádražím – kdesi uprostřed cesty – vyvstávat proti nebi bledá neonová písmena jako prázdné, bezobsažné poselství. Chvilu, stejně jako on, je zbavena paměti i řeči, jeho přátelé jsou stejně daleko jako město, kam přijel dlouho před nimi a na jehož ztichlé scéně teď přežívá jen pár osamělých slov a znaků, lhostejných k jeho přítomnosti i k sobě navzájem.

Je pravda, že cítí určité vzrušení – a dojetí –, když v ranním tichu dorazí až ke vchodu do domu, jehož adresa – a jméno muže, který tu bydlel – mu na dálku zněla jako magické zaklínadlo, stejně jako všem příslušníkům jeho sekty. Sotva ale zkusí místo zkoumat víc zblízka, záchytné body se začnou rozostřovat, vytrácet a plést. Když ve vitrině vedle vchodu objeví fotografie, na nichž pomalu vybledá interiér jakýchsi blízkých městských lázní – už tehdy mu vstoupily do cesty –, zároveň ho to zaujme a zmate; když hledá vztah mezi svým objevem a legendárním domem, propadne se mu zas myšlení do bezedné jámy, mezi oběma skutečnostmi se na něj tlemí jenom nejapná mezera. Vitrina o nic víc nesouvisí s domem než s obskurním nočním podnikem, z jehož pootevřených dveří táhnou do ulice dusné zbytky noci a těžké parfémy, jimiž nasákly jeho rudé plyše; nezbývá mu, než je zhluboka vdechnout zároveň s ranním chladem, zatímco ho mívá bezejmenný pršiplášť s kapsou, kde se k sobě tiskne bůhvíjaký stočený provázek a klíč od neznámého bytu.

I čas se teď stáhl do pozadí, zbyl jen prostor vyprázdněné scény. Pitvorná čtveřice flamendrů, na niž hrdina narazí v ranním bistru,

je jen skupinka statistů, vzdor barvitosti svých kostýmů a grimas nemají jinou roli, než být svědky jeho příjezdu a vidět ho vypít svůj první pastis. Výstup, který si přitom přehrávají – sentimentální paroháč, holka s pasákem, uhihňaný černý švihák – se jenom nacvičeně protáčí sám v sobě, aniž by dospěl k pointě, jediná lekce, již z něj výzkumník vytěží – navíc k okamžitému potěšení – je vzpomínka, kterou si opakovaně a bez komentáře bude promítat v hlavě.

Nedá se přitom říci, že by mu k znovunalezení ztracené výřečnosti chyběly prostředky. Má dokonce po ruce celý zvláštní jazyk a způsob řeči, který mu za jeho služby dává k dispozici tajná společnost, jejíž zájmy má hájit. Klíčem k vyjádření je tu podobný smysl pro přemístění věcí a míst jaký projevuje sám, když v duchu přesouvá bar do voňavkářství a biograf do seníku; jediné skutečnosti, jež jazyk sekty umožňuje jmenovat – a jejichž existenci rozeznává – jsou znovu podivuhodné srostliny, ženy zkrřížené s ptáky a šicí stroje spárené s deštníky. Město prozkoumávané pomocí tohoto systému nabývá podobně smyslu skrz koincidence a krátká spojení mezi odlehlými signály: mezi ženským jménem spatřeným na vývěsním štítu a následujícím setkáním se stejnojmennou dámou, mezi číslem míjejícího autobusu a číslem domu, kam se vzápětí stěhujeme. Systém předpokládá, že každá věc má skrytý význam, spočívá na víře, že skutečnost sama je ztělesněné myšlení, úzce spjaté s nejdůvěrnějšími představami a úvahami lidí. Hrdinovi, ať se snaží sebevíc, se bohužel nedaří systém aplikovat tak, jak by si přál, i předepsaný jazyk, když ho chce sám použít, se většinou trapně zadrhává; trochu mu to kompenzuje jen slastně provinilý pocit, že je špatný žák a nedostává svým úkolům. I když zkusí rozřešit záhadu nočního podniku, s nímž sousedí obydlí slavného muže – a proroka –, nebo podnikne zbožnou pouť na kraj města a velkého parku, aby tu sledoval stopy jiného proslulého věrozvěsta, jehož jméno zdobí anály sekty, sotva se mu tím podaří trochu zčeřit vzduch. Proroka, dozví se, spojuje s nočním podnikem jen to, že hotelový vrátný v daleké Havaně, před nímž

kdosí vyslovil prorokovu adresu, si vybavil svou někdejší návštěvu podniku a výstup pouťového siláka, který tu zhlédl; bezpochyby souhra okolností, ale dostatečně banální a nicotná, aby výzkumníkovi vzala chuť pátrat po dalších.

Zvlášť proradné přijetí ho čeká na noční avenue, kde se podle rady svého slavného průvodce chystá zhlédnout přehlídku velkých neonových brýlí, blikajících přeludně nad krámky dlouhé řady optiků; slibně rozzářené brýle ho sice vítají hned na rohu, dál se ale ulice topí ve tmě, po celý zbytek cesty přihlíží jen defilé propastně nepřítomných brýlí a optiků. (Když před návštěvou ulice usedne na kavárenskou terásku – tváří k parku – a vyšle odhodlaně do stmívání slovo „absint!“, aby si objednal, odpoví mu právě tak pouhá ozvěna.) Řeč znamená umlká, sotva zazněla, předpokládané signály jen chvíli breptají, než znovu ustoupí tichu.

* * *

Ticho přitom nebude úplné; Paříž se sice nechce podrobit předepsanému jazyku, zároveň ale jako by mluvila jinou, vlastní řečí, třebaže lakoničtější a skromnější. Dvě makety v podobě velkých flakonů, které se střídavě rozsvěcejí na rohu nedaleko prorokova bydliště – kde je výzkumník objevil hned po příjezdu – jsou nesporně něco zcela jiného než to, co v nich chtěl vidět nejdřív: „spojité nádoby“ z titulu slavné prorokovy knihy. Ani dvě žárovky ve vitrině veřejné váhy, které se podobně vidí rozžíhat – právě tak střídavě – na kraji jinak temné ulice Faubourg St-Martin, jej neuvedou na stopu žádné sítě znamení a koincencí; váha, pouhá replika reklamy z Pigalle, jednoduše přidává své bludičky k jejím flakonům, zdvojuje jejich blikání svým vlastním a rozjíždí ho v temné ulici sama za sebe, týmž kyvadlovým pohybem, v jehož umíněném opakování spočívá celá její sláva. Do nedohledna nic než ten zároveň živý a ustrnulý elán, otázka následovaná místo odpovědi jen vlastní ozvěnou. Od flakonu

k flakonu a od záblesku žárovky k žárovce-záblesku, z Pigalle na Faubourg St-Martin a zpátky; jednou z té a jednou z druhé strany téhož mlčení, téže nehlasné rozlohy noční tmy. Marně chce vidět znamení navíc v tom, že na váhu naráží při hledání kavárny, již kdysi rovněž navštěvoval autor Spojitých nádob; blikající předmět je v pusté a neosvětlené ulici jen zarputilý památník sebe sama.

Dvě makety v podobě velkých flakonů, na rohu nedaleko prorokova bydlíšťě...

Tvrdošíjnost, s níž rozráží tmu svými záblesky, přitom není méně výmluvná; už zvláštní grácie, s níž se světlo vždycky rozlije uvnitř jedné či druhé žárovky, jako v zářivém vejci, mění jejich mechanický tep v celé jedinečné sdělení. Věci zároveň unikají symbolům, na které je náš hrdina chce převádět, a vedou samy stejně odstíněny jako solidní proslov. Umíněně přitom ukazují zcela jiný šarm než rozbujelé vize, v nichž si libují příslušníci sekty – někteří je také malují – a jejichž příkladem se věci zdvořile, ale pevně odmítají řídit, jako by v něm tušili jen klamnou návnadu neexistujícího ráje. V zádech, která na reklamních plakátech v metru staví na odív neznámá kráska, se neotvírá žádné okno nebo střílna, jaké vyřezává do těl známý malíř-kanibal; krásčina záda jsou nahá, ale celistvá, možné zranění sugeruje jen papír tělové barvy, jímž jsou zčásti přelepena co diskrétní, s tělem splývající záplatou. Když výzkumník navštíví náměstí Vendôme, vsákně všechno jeho myšlení obyčejná díra, již objeví ve sloupu uprostřed; zároveň v ní zmizí i poslední stopy příznaků, jejichž rej kolem toho bájného, měděnkou zezelenalého stožáru se chystal přistihnout.

Málem se zdá, že město před ním uhýbá záměrně, a zklamává jeho očekávání s jakousi poťouchlou radostí. Když vyšplhá na plošinu slavné Věže, naskytne se mu za odměnu jen pohled na pár zašlých bedýnek, které se na jejím úpatí boří do bahna pod břehem Seiny; sotva si při vstupu do Invalidovny položil otázku, zda tu lze spatřit jejího věhlasného nájemníka, už mu jde vstříc strohá odpověď: jen *zezadu*! Pohled, jímž bloudí po nádvoří, se sice v tutéž chvíli sráží s císařovou sochou, ta mu však přezíravě ukazuje záda. Berliozův pomník na náměstíčku Adolpha Maxe, nedaleko domu, kde je ubytován, se od něj dokonce odvrací, ať sem přichází odkudkoli, jako by se otáčel zády do všech světových stran najednou. (Výzkumník sám si na náměstíčku připadá sotva viditelný – a reálný –, když náhle bloudí v jeho tichém parčíku, mezi zavřeným kioskem, vágní hromadou písku a odpadkovým

košem změněným ve stojan s antikvárními časopisy, jako v muzeu blíže neidentifikovaných předmětů. Drobný, čistě symbolický plůtek dělicí parčík od okolí ostatně nasvědčuje tomu, že tu ty předměty jsou vystaveny jen jako matné *vzorky*...) Věci za sebe rovněž nastavují pouhé klamné vidiny. Z ústí ulice, která před ním vybíhá z náměstí Republiky, mu jde vstříc jen iluze namalovaného nebe, lákavý secesní plakát na jednom z letohrádků ve Versailles se dřív, než k němu hrdina dorazí, stáhne beze stopy do trhlin na fasádě; znamení, které spatří na pozdně odpoledním nebi, je ve skutečnosti jen letmý odlesk na okně jeho taxíku (je pravda, že je o to dojemnější). Fiktivní je i smělost milenců, kteří jako příkladně pařížský, osvobozený pár předvádějí veřejně v metru své nejdůvěrnější hry; když se na ně hrdina lépe podívá, má dívka v ústech jen ruku, a ke všemu svou vlastní. Gesto, které přistihne na obraze ukrytém v přítmí Notre-Damu – Ježíš se něžně dotýká prstem břicha hříšnice – ustoupí vzápětí jen své trapné imitaci v provedení staré ropuchy, která na plošině vagonu vráží zas a zas deštník do břicha jiné, mladší ropuchy v ohavně žluté pláštěnce. Ještě když hrdina pohlédne k zemi při odletu zpátky, překryjí mu šachovnice polí trapné plechové záplaty na křídle letadla...

Jinde – ne bez znaleckého úsměvu – uvidí věci jen předstírat pomyslný význam, teatrálně se předvádět a naparovat. Potěší ho už to, jak vážně se nijak výjimečná budova honosí návěštím se jménem Hôtel Idéal; i versailleský zámek se ukáže být jen dojemnou kulisou, skutečné slunce rozlité po okolním parku to ještě podtrhne. Hlídač, který uvnitř chodí chodbou vyloženou zaprášenými zrcadly, tu rázuje jako na obrázku z jakéhokoli baedekeru a jako nikdy předtím ani potom – tak ho tuhý krok mění v herce debutanta a banální úterý v den slavné premiéry. Také početná pařížská divadla budí v hrdinovi vzrůstající údiv, čím víc kolem nich chodí, tím zmatenější a pošetilejší představu má o tom – říká si se zálibným mlasknutím – co se v nich odehrává a proč; už program vyvěšený u vchodu je tak

nepravděpodobná návnada, že se z toho nutkavě rozchechtá, náhle jak přistižený v hebkém zářijovém světle.

Stejně ho mate, jak proradně se věci kolem něj v tom pozdním jasu přesouvají. V příšeří Muzea dekorativních umění, nic než ten tichý záblesk: krátké zasálení plátna s hořícím korábem, zahlédnutého za dveřmi *vedlejšího* sálu. Když upře pohled na záři, která rozsvěcí večerní nebe za Barbès, sklouzne světlo zrádně po obzoru z jednoho konce na druhý; teprv pak se rozezná i siréna neviditelných hasičů. Snad má z těch posunů pochopit, že Paříž sama se ráda přemísťuje; že optici, které nenašel na noční avenue, ho mohou jednoduše čekat jinde, v jiné ulici a v podobě banálních taxikářů nebo blikající váhy. Přijel se do města dovědět, že věci se lépe dají dobýt z boku než čelním útokem? Nikdy se aspoň městu necítí být blíž, než když k němu vyše nestřežený pohled a přistihne ho samo nepřipravené, ve chvíli, kdy se nehlídá a dá se spatřit bez masky. Zčistajasna jen bledá a vyplašená tvář chlápka v postranní chodbě metra, před plakátem, kam se chystá přikreslit sprosté znamení; pasažéři ztuhlí na plošině vagonu, bez dechu a s očima v sloup, vteřinu před zavřením dveří. Paříž, s kterou se opravdu setkává, je zároveň nečekaně těsná a rozlehlá, těch pár důvěrných pohledů, které mu dopřává, mu ji právě tak stačí přiblížit celou naráz, jako ho nedohledně rozptylují, odvracejí ho od jeho úkolů a plánů i od vlastní osoby.

Občas z města zachytí jenom drobný záchvěv, zvlnění břechťanového závoje na průčelí vilky nebo zákmit plakátu napůl odlepeného z ohrady, na němž letmo ožívá tělo sličné nahotinky. Dělník nese městem jako poselství jen prchavý odlesk na plechovém plátu, prázdný kruhový rám trčící z průčelí nad krámem, místo vývěsního štítu, není víc než obruč pro salta zčeřeného vzduchu. V ten večer, kdy výzkumník prvně navštíví slavnou tržnici, její budovy, opuštěné a vyhaslé, ho obklíčí jen hlubokým, nehybně dýchajícím tichem; když se k jedné přiblíží, pohne se v její hloubi na háku jediná opuštěná kýta, nadzvednutá krátce průvanem jako nejlehčí z maket.

Nenápadné a prchavé signály se mu zároveň jeví jako pravé šance, když překvapí přes sklo krámku prodavačku, jak jedním pohybem upravuje zákazníkův límec, gesto jím projede tak pronikavě a přesně, jako by v sobě soustředilo všechen smysl.

Každá z těch němých zpráv jistě jen ještě víc rozostří jeho myšlení, nadlehčení, které v nich nachází, také dovršuje jeho zmatek. Začne tak nakonec své dobývání města chápat jako sled pouhých proher a ztrát, a vidět jeho smysl v čirém plýtvání; když se v pozdních hodinách vrací ke svým hostitelům, hází marnotratně drobné toulavým kočkám, přeje si dokonce nakoupit drahé voňavky jen proto, aby je v noci rozléval po pustých křižovatkách. Od prodejné dámy by za své peníze nechtěl víc, než aby se s ním trochu líbala v parku – a dala se pak ctnostně doprovodit domů. Jeho cestovní deník stačí ilustrovat snímek výlohy, kterou v den, kdy ho přišel pořídít, našel zavřenou; neměl by jistě zapomenout ani na fotografii plakátu, na němž žena ukazuje hladká, žádnou střílnou nenarušená záda. Neodveze si taky jediný suvenýr, až na kalíšek, který *nechá* ve výloze starožitnictví i s nerozbitným mramorovým vejcem, s nímž navždy srostl.

Dělník nese městem jen prchavý odlesk na plechovém plátu, prázdný kruhový rám nad krámem není víc než obruč pro salta zčeřeného vzduchu.

Výloha, kterou v den, kdy přišel pořídít její snímek, našel zavřenou...

* * *

Jeho úlovek moc nevydá: kromě několika záchvěvů jen pár zřetelných, ale nehybných záchytných bodů, které se nedohledně propadají samy do sebe. Ať se mu zdají sebevýmluvnější, tvoří ty bóje v proudu jeho pařížských dní pouze nerozpuštěné žmolky, jejich konkrétnost zas a zas proráží a rozptyluje každou slovní a pojmovou tkáň, do níž se je snaží vpojit. Akvárium plné vycpaných kun a lišek, které si bůhvíproč dal do výlohy optik na bulváru St-Germain, jej jistě znovu přitahuje svým záhadným *přemístěním*; předmět však uprostřed křehkých čoček a brýlí trčí tak neomaleně a zpupně, že je jen tíživě přítomný a nedá se vtáhnout do žádného snění, žádné potulky nebo dobrodružné výpravy. Dokonce i v prorokově bytě, když tam hrdina konečně pronikne, se jeho pohled vprostřed nespočetných magických objektů a přízračných obrazů zas a zas nutkavě vrací k nanejvýš reálným věcem: ke kufru, klobouku a plášti do deště, které prorok před svou poslední cestou odložil v předsíni a ponechal je navždycky jejich skromné každodennosti.

V průchodu sousedního domu se právě tak myšlenka „spojitých nádob“ navždy rozbíjí o strohou skutečnost dvou symetrických vitrin; v jedné visí holá žárovka, ve druhé jen trs spálených drátů bez žárovky.

I když na věci doráží a zaklíná je, aby vydaly své tajemství, dosáhne nanejvýš toho, že před ním trochu ustoupí a dají mu nahlédnout do zamlklé noci, jejíž práh střeží. Jeho nejvlastnější pařížské objevy tak nejspíš jsou jen němé plamínky několika živých, ale nespojitých vjemů: svěžest prvního doušku *rosé* nebo palčivá bledost míjející holky, jak do něj krátce pronikly na pozadí rozlité tmy. Je přitom možné, že nemá rozloha, která mezi těmi signály zívá, stejně jako jeho vlastní neschopnost jim odpovědět, v sobě tají také nový jazyk a novou řeč; neztratil schopnost vyjadřovat se navyklým způsobem jen proto, aby si vytvořil jiný, lépe sladěný s řečí věcí samých? Ticho, které ho v Paříži zalehlo, by potom znamenalo jen oněmění smluvených znaků, nutné k hledání dalších možností. Když v chůzi mívá hrdou budovu Domu literatury, která je náhle sama jenom nemá masa obalená temnými plachtami – jako mluvka se zalepenou pusou –, vidí v tom tak nečekané povzbuzení a příznivé znamení. Čím hlouběji umlká oficiální řeč, tím rázněji se z jejích trosek zvedá šum nové, pravdivější mluvy.

Podobně ho uklidní, když objeví bývalé sídlo malíře z konce století, kde vzdor proměně vily v muzeum všechno zůstává živé; ve vysokých místnostech s rozvrzanou prkennou podlahou, která při každém kroku neklidně sténá, visí mezi množstvím rozmalovaných obrazů jediný dokončený, malířův dům nepřestal být dílnou otevřenou dalšímu vývoji věcí a prací. Neuzavřenost jako by byla vepsána přímo ve stylu (a v duchu) vystavených děl, každé z nich je zároveň vypracované a nehotové, opuštěné ve stavu, jehož nedovršenost sama prochází subtilními variacemi; tělo jedné Salome je mlhavý objem bez kontur, jiné precizní, ale plošná kresba. I malířova řeč je sledem střídavých zemdlení a procitnutí, tvary, které po sobě

nechal na plátnech, jsou samy jen signální světla, mezi nimiž dýchá ticho a prázdno.

Jako by mu to mělo pomoci v pochopení malířova poselství, prožije hrdina den před odjezdem dost nepravděpodobné setkání, nebo spíš znovushledání: když míjí sluncem ozářený vchod do hotelu, před nímž se podivné postavy lámou a ohýbají směchy, pozná zčistajasna čtveřici flamendrů, kterou čtrnáct dní předtím potkal v bistro, jen pár kroků odtud. Zatímco cítí opravdovou závat' z nemožnosti představit si pouť, která po dvou týdnech dovedla postavy od nároží k nároží, chápe náhle, že celý jeho pařížský pobyt byl jen mezerou mezi jejich prvním a druhým zjevením, úlevnou pauzou, v níž mohl znovu nabrat dech. Mezi dvěma výstupy přeludných opilců, dvěma náčrtu Salome nebo dvěma blikajícími světly, nic víc než prázdno, které je i otevřenými dveřmi: výzvou k odhození zátěže, k obnovení pozornosti a schopnosti dát se k dispozici.

To, co ho vede dopředu, je konečně právě nepřítomnost věcí; jde jenom za tím, co dosud chybí tam před ním, za věcmi, které teprv pozná, a za tím *druhým*, v nějž se až časem změní sám. V tuto chvíli si ničím není jistý, začlo jen trochu poprchávat; pojednou – už na cestě k letišti – se ale cítí bohatý vším prázdňným prostorem, který se před ním otvírá mezi velkými písmeny reklam, na panelech přibíhajících netečně pozdravit netečné ubíhání dálnice. Náčrt pařížského pobytu, který za sebou nechává, ho svými zámlkami a svou nedovršeností vybízí už teď, aby se do města vrátil, a dává mu dost důvodů a sil k odjezdu z míst, kde to příliš zná.

Ztratil-li v cizím městě řeč, bylo to ostatně i proto, že mu tu náhle chyběla ta syntaxe, která jeho slova spojuje a rozhýbává v kontaktu s přáteli, s těmi, kterým je adresuje a které musel nechat v rodném městě, aniž měl možnost – z nedostatku času – najít jim podobné mezi pařížany. K tomu, aby mu Paříž ztracenou řeč vrátila – myslí si –, by stačilo, aby tu prožil nová setkání, znamení města by přestala být nečitelná, kdyby je dešifroval s někým blízkým. Natož s tou,

která prozatím jen chybí na jeho obzoru, ale jejíž kroky se už teď slyší přibližovat, čím dál zřetelněji, za stěnou ticha. „Celou svou první osobou jednotného čísla“, píše si na závěr do deníku, „se obracím k lásce, která přijde. A k budoucím fackám. A k lásce.“ O něco dál lze už teď číst seznam věcí, které si před příští cestou musí přidat do kufru: aspirin, toaletní papír, druhé kalhoty, jehlu a nit.

11/ Vyjet

Nebude čekat dlouho; už o rok později využije nového zádrhele v dějinách své země, opustí vilu i rodné město a odjede do Paříže znovu, tentokrát bez zpátečního lístku; metropole se mu stane novým sídelním městem, kde se znovu učí zároveň mluvit a žít. Ticho, s nímž se ve městě střetl rok předtím, se konečně protrhne a postupně – jak vplétá do tkáně města vlastní přesuny – se rozezní, Paříž začíná ožívat, odpovídat a jít mu vstříc. Gesta, která tu zůstala nedokončená a ztuhlá, pokračují v přerušném elánu a vplývají spolu s dalšími do příboje dní, přízrak hovězí kýty znovu těžkne, mění se ve skutečné maso a vrací se na rameno řezníka, který si je jen trochu nadhodí a zmizí s ním v krámě; nestoudné Ježíšovo gesto zasuté v přítmi Notre-Damu se vynoří vprostřed dne, změněné v opovážlivost automobilové antény, která se odráží ve výloze a vniká špičkou do dalšího masa, rozvaleného za jejím sklem. Kde předtím město vysílalo k průzkumníkovi jen nehybná a neprostupná znamení, uvolňuje teď jeho živý masiv čitelná sdělení; stačí trochu poodstoupit a bledé papírky na výkladním skle vydají své poselství, nejasné čmáranice, jimiž jsou pokryty, utvoří písmena a spojí se uprostřed noci ve zřetelný nápis VENTES – výprodej. Díra vyražená v sousední ohradě se navíc k anonci přidá jako zřetelná pobídka k dalšímu průzkumu noční tmy; znamení, která mu věci dávají, vystupují z izolace a zřetězují se do souvislých vět a obrátů, k obrazu těch, jež stále přirozeněji formuluje v jazyce země. Největší pokroky ostatně dělá díky té, v níž tu opravdu našel novou lásku; neseznamuje se jen s francouzštinou, ale znovu i se samotnou existencí.

Je pravda, že jeho utkvělé představy přijely do Paříže s ním; ani při průzkumu nových míst – a pokusech si je přisvojit – se nevyhne

některým navyklým reflexům. Dokonce jako by se opožděně snažil splnit úkoly, které zanedbal při předchozí cestě – kdyby jen proto, aby se tak pařížské lóži své sekty odvděčil za pozornost, s níž mu pomohla ve městě přistát. Znovu si od sekty půjčuje i rituální jazyk, jako při výzkumu, který podnikne s několika čerstvými přáteli a za nímž se každý má vydat do první ulice, jejíž jméno uslyší vyslovit po určeném datu. Třebaže rue Montmartre, která mu připadne, jej přitahuje z celé řady důvodů, začne její lákadla znovu dešifrovat a třídit pomocí zavedených klíčů, na základě koincidencí a symbolického výkladu fakt. Vzdor jedinečnosti, s níž na něj poklady ulice působí, je zkouší rázem převést na pár obecných idejí a shrnout je do společného poselství: je pozornější k nápisům na vývěsních štítech než ke skutečným krámům, před nimiž štíty visí, příkládá větší význam tomu, že v ulici převládají modrá s červenou, než předmětům, k nimž ty barvy patří. Odvrací se dokonce od fakt k nedávnému snu, aby jejich smysl hledal v jeho obrazech. Síť znamení, kterou tak věci překrývá, samosebou odráží hlavně to, čím se v té době denně obírá: má-li či nemá odjet do Ameriky, rozhodnout se pro vzdálený apel otce-světoběžníka nebo pro důvěrnost mateřské náruče.* Ještě o rok později, kdy mu nová návštěva ulice odhalí relativitu závěrů, které vyvodil z té první, zůstává zajatcem týchž idejí, věci mu jen vracejí jejich ozvěnu; konkrétní svět je pouze pobledlý přízrak zastřený mřížkou pojmů.

To, co ho k ulici táhlo, bylo přitom něco zcela jiného; zatímco připravoval svou expedici, pouhý zvuk těch dvou slov: *rue Montmartre* v něm stačil vzbudit dojem, že se Paříži blíží na dotek a chystá se jí v ulici důvěrně poznat, sevřít její tělo, jak ho čím dál lépe cítil i v kameni domů a dvorů ve svém sousedství, v plechu střech a okapů drnčících naproti jeho vikýři, pod monotonními přívaly deště. A skutečně ho pak také ovanul jakýsi hlubinný dech, když v ulici,

---

* Viz podrobný záznam o jeho průzkumu otištěný na konci knihy.

cestou za hypotetickým poselstvím, vcházel do vlhkého přítmí domu jakoby předem vydaného povodni, nebo když k němu z průjezdu dolehlo chroptění dodělávající tiskárny. Ke zprávě, kterou o svém průzkumu sepsal, patří rovněž skrytá a nevyslovená část, jež občas vystoupí na povrch jen ze zvláštního slovního obratu nebo z některé z přiložených fotografií. Na návštějí garáže, zachyceném na jedné z nich, jej zjevně nezaujal jen předpokládaný symbolický smysl, ale i ponurý shluk zkroucených plechů, který návštějí tvoří*; i zbytky oprýskaného nápisu (*Journée*) na hotelové fasádě ho mnohem podstatněji než myšlenkou, kterou si z nich pospíšil vyčíst – ideou „zmrzačeného dne“ – upoutaly vši svou matoucí předmětností, hmotností zježené omítky a ohlodaných, rozkladu křehce vzdorujících písmen. Na fotografii, kde jej výzkumník zvětšil, je přitom nápis vprostřed fasády jen drobné zimničné chvění, obklopené neúčastnými pásmy ticha; údiv, jemuž ho prázdné plochy snímku otevírají, je nicméně cennější než každý hotový smysl, jež by v sobě obrázek navždy uzavřel...

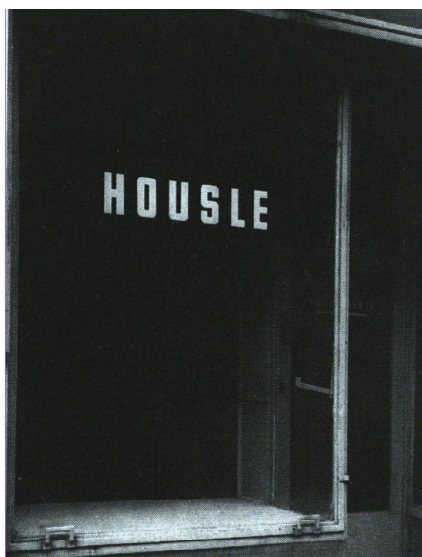
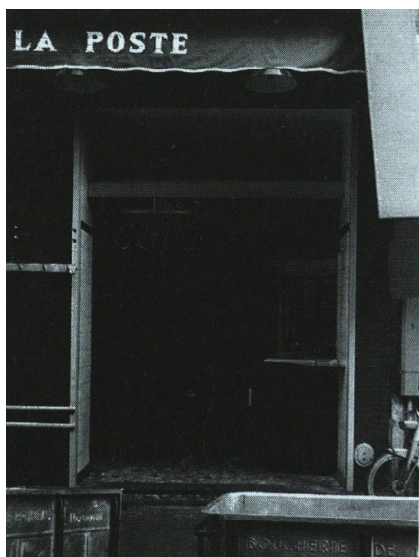
Slovo POŠTA na stříšce před vyklizeným řeznictvím právě tak jen prohlubuje prázdno, které z krámu dýchá, krám je díky němu jen lépe jeskyní, kde z pokladů zbyla pouze slabá vůně krve a pár holých, z šera probleskujících háků. (Už pustý výklad v jeho rodném městě na něj zazíval jako nikdy díky slovu HOUSLE, které zůstalo vyznačeno na skle.) Na posledních snímcích, jimiž svou zprávu doprovodil, zachytil ostatně jen pár slunečních skvrn třísnících kovový oblouček před temným průjezdem; namísto závěru pouze němé svědectví o míjení času a o křehké přítomnosti věcí. Už kontrast mezi snímky a textem zprávy tak stačí prozradit, že v ní o svém průzkumu neřekl všechno.

---

* Jinak, napadne ho, tomu nejspíš nebylo ani se znamením, za něž měl kdysi prorok sekty staré návštějí obchodů s uhlím a dřívím; i to k němu asi napřed (ne-li hlavně) mluvilo jako jedinečný objekt, svou konkrétní podobou a čistě hmotným tajemstvím.

...zbytky oprýskaného nápisu na hotelové fasádě...

Slovo POŠTA na stříšce před vyklizeným řeznictvím jen prohlubuje prázdno, které z krámu dýchá... Už pustý výklad v jeho rodném městě na něj zazíval jako nikdy díky slovu HOUSLE, které zůstalo vyznačeno na skle.

Myšlenky a instrukce, které z průzkumu vyvodil, kreslí ve skutečnosti jen odtažitě obrysy jeho výpravy, při níž se také – a především – nořil do zmatku dne, vzrušeně tápal mezi jeho náhodami a tušenou pamětí míst; prožíval ji jako živý a plynulý, kypivý proud vjemů a elánů. Čistě smyslové počitky a hmotné vlastnosti věcí ho při výběru „znamení“ a fakt, na něž se zaměřil, vedly neméně než jejich symbolický smysl, na výzkumu se nepodílely jen jeho hlubinné představy, ale i letmé záchvěvy jeho nervů a okamžitých okolností. Také už ostatně tuší, že při honu na znamení nejsou tak důležité výsledky jako právě hon sám, jeho pohyb a trasa, kterou při něm prochází v obnoveném, pozornějším a aktivnějším dialogu se světem. Zkoušet dešifrovat tajné poselství jen proto, aby

s věcmi navázal živější kontakt a lépe s nimi sdílel přítomnou chvíli...*

Z celé výpravy ho tak nakonec nejvíc potěší dva momenty, kdy přestane znamení pouze luštit a odpoví na ně, najde v nich prostou záminku k činu: kdy zkusí danosti světa sám rozmnožit, to je to, místo jejich ohledávání. Když rozhýbá ospalou holku zazvoněním klíčů, a vzápětí nechá své staré boty v kostele, co rituální oběť otcovskému fantomu, znovu se i s věcmi vepíše do přítomnosti; dokonce chvíli opravdu obývá navštívená místa. Náhle zneklidněný pohled neznámé a křápy koketně vyčuhující zpod klekátka jsou samy nanejvýš výmluvná znamení, o to výmluvnější, že označují jen podiv věcí nad tím, jak tu zničehonic vyzvaly.

* * *

Mluví o přítomnosti, míní se napříště obracet jen k ní; kolem ale taky znovu končí léto, věci teskní samy po sobě a rozpouštějí se ve vlastních ozvěnách, chvíle, kterou s nimi chce sdílet, je i společné loučení a exil. Poznává svět znovu, ale nezapomíná, co nechal za sebou, stesk po minulosti a její paměť jsou součástí jeho cesty dopředu; z indicií, které cestou zahlédá, mu dávají znamení také důvěrné vzpomínky, odlesky jiných návěstí a vitrin, oprýskaných fasád, které léta nosí sám v sobě, hluboce zadřené pod kůži a za nehty. Zkouší je právě proto tak horlivě převádět na okamžité vjemy? Spíš se tím asi chce od vzpomínek odpoutat, nebo lépe vychutnat jejich neodvratné vzdalování. Jeho přimknutí k přítomnosti má daleko k optimismu, je i novým přijetím marnosti věcí: *„Vlna, kterou zvedl náš oblázek – jen tím, že nám vypadl z ruky – se nakonec nečeka-*

---

* Jeho zpráva o druhém průzkumu ulice je v tomto smyslu zvlášť výmluvná: čte-li tu dál umíněně fakta jako symboly – které mu střídavě radí a nedoporučují odjet za moře –, je to ve skutečnosti jen zvláštní nasvícení, díky němuž prožívá hlouběji všední situace (jako návštěvu v dopoledním bistru).

ně a z nejméně předvídatelné strany vrací zpátky k nám. Nechme ji minout...“ Něco jako by se v něm přitom náhle rodilo jenom ze setkání ozvěn dvou nepřítomných věcí, jako prázdno navíc, které prchavosti chvíle dává paradoxní plnost; za odcházejícím létem stačí rozhodit pár bílých papírů, co marné letáky, aby zvolnilo krok a vzdálilo se s větší slávou. Právě tak už pomyslením na nudu jiného, vzdáleného solitéra uleví hrdinovi od té, s níž zápolí sám, podivný stesk – málem závist –, který v něm stísněnost druhého budí, ji zbavuje tíže a zpětně tak tlumí jeho vlastní úzkost.

Úkryt, z nějž denně vysílá do prostoru své vzdechy, je teď skutečně osobní mansarda, první byt, kde je vlastním pánem. Strohost zařízení odpovídá jeho návratu k situaci debutanta, na práh světa a poznání, běhoun schodiště, který u jeho patra náhle končí, před ním otvírá prázdnou chodbu jako nedotčený výzkumný terén. Úzká mansarda, umožňující jen pár základních tanečních kroků mezi kavalcem, malým psacím stolem a plechovým umyvadlem, je sama cele natočená ke dveřím, obývat ji znamená především určit rytmus svých odchodů a příchodů, poznat, kdy je třeba ji opustit a kdy se do ní vrátit; i delší utkvívání v mansardě se podobá jen čekání na příležitost k vycházce.

Když mezi dveře a stůl postaví malý šedý gramofon, zřídí tím nicméně v místnosti domácí ohniště, kolem nějž se její dech důvěrně zavíjí sám do sebe; s čím dál početnějšími přáteli, kteří mu jej pomáhají živit společnými řečmi, utvoří dokonce před přístrojem hned několik fiktivních rodin, každou na celý jeden večer. Tu noc, kterou tráví – sám se sebou – obsedantním přecházením mezi psacím stolem (kde smolí otravný dopis) a gramofonem, u něhož jej čeká přátelská láhev červeného, ucítí z obou zón místnosti – byť oddělených jen nehmotnou hranicí – svébytný magnetický náboj, jako ze dvou odlišných komnat pravého sídla. Střechy za podkrovním oknem tvoří nedohledné jezero stožárů a střech, bohatě odstíněná škála jejich šedí – plechů, popelů a břidelic, vlhkých saténů – patří

zároveň Paříži a všem městům, která jsou; tentokrát je opravdu ve světě, tváří v tvář jeho bezbřehému příboji, kde mezi dvěma komíny už předem vyvstává i černá silueta lepenkového býka, jaké jednou uvidí defilovat na hřebenech španělské Sierry. I úzký výřez vikýře zvyšuje naléhavost toho, co ho čeká venku, a pohledů, které tam vrhá, světlo dne hoří v zasklené střílně jako výzva, již je bez váhání třeba následovat. Jistý host příštího nájemníka mansardy pocítí ten apel tak silně, že se změní v ranního ptáka-ohniváka a rozletí se z vikýře za sluncem, svlečený do naha a s široce rozpaženými rukama; ještě při dopadu na dvůr nechá k nebi vytrysknout zvukný gejzír rozbitého skla.

Výzkumník mezitím vyšle pár poselství i do okolí, do ulic, jejichž chodby na něj čekají venku před domem. Pouhá anonymní stopa vsunutá do jejich průvanu stačí k tomu, aby jeho těkání spojil se svým a ohlásil svou vlastní přítomnost vprostřed zčeřeného vzduchu. Jednou pouze nechává uschlé listy pod stěrači parkujících aut, jako reklamní prospekty nadcházejícího podzimu, jindy rozdává chodcům papíry s otiskem své boty, k poctě svým i jejich ztraceným krokům.

Je pravda, že občas zamýšlí ulice i trochu upravit podle svých představ; v pouličních hodinách chce nahradit ručičky vidličkou a nožem, aby svým setkáním na dvanáctce lépe oznamovaly čas oběda. Když jednou večer prochází pustou periferní třídou – touž, kam se kdysi vydal za neviditelnými optiky –, zvedne však pozorně oči i k hodinám, které tu tvoří součást běžné scény a o jejichž úpravu se už postarali jiní. Třebaže vyměnili jen velkou ručičku – za vycházkovou hůl, prodlouženou obrysem rozevřeného deštníku –, zčistajasna ho to hluboce uspokojí; říká si, že lze těžko žádat víc, snad jde dokonce dál se zvláštní úlevou.

* * *

Jeho mansarda bude pouhým předsálím; postupně rozšíří své výzkumy i na další části města, pozná nové úkryty ochotné nechat ho na čas sdílet jejich existenci. Napříště je bude přijímat za své a přitom nezapomínat, že jejich přízeň je pouze relativní, bude v nich rozmisťovat své značky bez očekávání, že mu definitivně odpovědí na všechny otázky. Umožní mu to ostatně i lépe přispět k ději, jež místa sugerují, a pomoci jim formulovat jejich vlastní poselství. Aby aspoň trochu obýval rozlehlý byt, jehož dlouhá chodba spojuje matoucí množství ložnic, kanceláří, salonů a koupelen a kde bloudí jako mezi několika paralelními životy – aniž tuší, jakou zapomenutou mrtvolu najde v další místnosti –, musí uspořádat celou zvláštní hru. Jednou večer nechá s kamarádkou T, třetího spiklence, objevit byt jako palác hrůzy, jímž prochází od nástrahy k nástraze až ke koupelně na konci chodby; když tu na závěr najde výzkumníka znehybnělého ve vaně, z ruky, již náš muž nechal viset přes obrubu, mu vypadne pod nohy bílá hrací kostka. Hrdina sám se v tom okamžiku zahlédne jako cizinec a trochu výhružný vyslanec jiné, nepovědomé existence, z jeho výstupu vyvstává neznámé zlo; ne nepodobné tomu, jež kdysi – s jinými přáteli – pocítil při konkursu nadávek, v němž napřed viděli jen nevinnou hru. Už kdysi ve vile se s tou cizostí střetl při prosté hře na schovávanou, když ticho skryše, kde se krčil, náhle výhružně houstlo na pozadí křiku těch, kteří ho hledali.

Třebaže krátce po představení velký byt zas opustí, jako každé jiné jeviště, nechá v něm ostatně i skutečnou zdechlinu. Ve svém příštím útočišti – podstatně skromnějším – se jednou večer spokojí tím, že pokryje stůl jídelny zeleným sukнем, jedním vrhem po něm rozhodí své kostky a zavolá hosty, aby jim tu nenadálou hernu předvedl za letmo pootevřenými dveřmi. Tentokrát se mu nelíbí jen to, že místnost na chvíli unikla své všední identitě; právě tak ho těší, že vizi dalekého hráčského doupěte přibil k přítomné chvíli a spojil ji s nenávratným průběhem večírku, prožitého teď a tady.

...vysoká tovární okna, orámovaná úzkými hranatými pilíři a římsami, kreslí na průčelí pouze strohou geometrickou mřížku...

12/ Fasáda

Podél nadzemní dráhy metra, v němž denně projíždí městem ve snaze vyhovět svému zaměstnavateli, vyhlíží pokaždé – jako své osobní bóje – pár drobných atrakcí schopných rytmicky rozčlenit cestu a zpestřit její jednotvárnost. Červené, modré a žluté destičky vystavené na jakési střeše hryžou ranní vzduch barevnými zoubky, v hloubce neznámého bytu září v protisvětle vitráž podobná okénku rodinné hrobky, co náhle odhalený rentgenový snímek nebo světlostisk na bankovce; z mládeneckého bytu pod tratí zívá za otevřeným oknem pokaždé jiná zřícenina téže postele, opuštěné v panice chvíli předtím. Plátěná stříška, která na kraji velkého náměstí nastavuje nebi velký nápis PIANOS (piána), je schopna nechat ujet myšlení zvlášť daleko: až k představě horkého odpoledne a lehkého letního zemětřesení, po němž by zpod stříšky vyhřezla jediná noha černého Steinwaye, co sonda nehybně zkoumající pustý chodník. Nic z toho však tolik neláká a nedráždí jako Stanice, vysoká stavba, která se tyčí uprostřed cesty a zdá se rázem hodná i hlubšího průzkumu. Mezi všemi úkryty, které náš hrdina napříště zkouší obývat, aniž si skrývá jejich křehkost, si budova uchovává přitažlivost skutečné záhady, ne-li posledního „pravého“ místa.

Upoutává přitom pozornost – lze-li to tak říct – jen svou jedinečnou neosobností. Monumentální vjezd a vysoká tovární okna, orámovaná úzkými hranatými pilíři a římsami, kreslí na průčelí pouze strohou geometrickou mřížku podobnou šachovnici nebo předpisově čtverečkovanému papíru, jež připomíná i rozčlenění oken na drobné tabulky. Jen tak tak, že kresbu nadlehčuje mírné zaoblení horních rohů oken; několik rovnoběžných, kolmých nebo vodorovných rysek hloubících místy jinak holé zdivo jen zdůrazňuje jeho nahotu. Je pravda, že nápis vyrytý tiskacími písmeny nad

vchodem, sám spíš diskrétní, stačí přísnou čistotu fasády trochu zakalit: záhadně nepřípadné a cizokrajné jméno STANICE LAOS mění rázem ostentativní strohost budovy v perfidní výzvu.

Pohled i tak nepřestává klouzat po jejím hladkém povrchu, žádný záchytný bod jej nevybízí, aby se ho přidržel; fasáda mu nabízí k mlsání jen lízátko své jednotvárné plochy, tu a tam přizdobené, kromě tenkých rysek, nanejvýš chabým zábleskem světla. Uprostřed tolika těkavých úkrytů nabízí nicméně Stanice cosi pevného, pod jejím skromným zevnějškem prosvítá smělá sebejistota. Malé zpětné zrcátko s chromovanou obrubou, upevněné nad jedním z oken a obrácené směrem k budově, dokonce naznačuje, že kráska si vystačí sama a je schopna nedohledně zrcadlit vlastní dokonalost.

Všechno jako by mělo znovu znehybnět, mrazivý úsměv fasády hrozí v hrdinovi vyvolat jenom bezmezné ohromení. Uprostřed zmatení však začnou vzdouvat průčelí nejrůznější představy, jako potlačené vzdechy. Je pravda, že jsou spíš prchavé a zběžné; sotva mu rozměry vchodu do Stanice vnuknou myšlenku, že je přizpůsoben tělům neznámých mastodontů, obřích stěhovacích vozů nebo bůhvíjakých tažných slonů, už pochybuje o tom, že by se kdy vchod opravdu otvíral a někoho – nebo něco – vpouštěl dovnitř. I kdyby sem člověk chodil denně, říká si, viděl by se vrata nanejvýš pootevřít a nechat vklouznout dovnitř vágní závan vzduchu, našedlý záblesk rychle pohlcený přítímím. Přejde tak k nové představě, ptá se, zda Stanice není spíš svébytnou hasičskou zbrojnicí; kdo ví, nerekrutuje-li se z laosanů zvláštní hasičská elita, určená ke stejně pohotovým jako diskrétním zásahům. Vyjíždějí občas z budovy – kdyby jen v neděli odpoledne a zadním vchodem – nenápadné čtyři, které kdesi v tichém předměstí vzbudí falešný poplach a vzápětí zas rychle odjedou, aby čtvrti daly pocítit skutečnou úlevu? I nová hypotéza se ale hned zas vytrácí, vsakována povrchem fasády; přes všechnu snahu zbyde hrdinovi z hasičů jen kradmá vize uniformovaných siluet, které nehlučně kloužou po budově jako tělíčka uschlých much.

Uvnitř jistě dává přísná stavba tušit pilnou, nikdy neutuchající činnost. Strohost okolního rámce ji ale nutně redukuje na podstatu, vyžaduje od zaměstnanců intenzivní, ale tak vymezené a do sebe stlačené úsilí, že spočívá v čirém soustředění, v pozornosti, zaměřené jen ke své sebeobnově. Bdělost pouhých strážců, jinak řečeno. Stanice může dobře být pouhé depo, v jehož vysokých sálech jsou trvale uloženy nijak zářivé, jen trochu neskladné předměty: dlouhé žebříky srovnané podél stěn, masivní, u stropu zavěšené kladky, velká plochá šuplata plná modrých zástěr, kalhot a bluz s kostičkou pepita pro kuchaře obřího vzrůstu; některé zásuvky možná skrývají i dvě, tři fasády z kartonu, vzorně okopírované podle průčelí budovy. Předměty, nebo spíš pouhé vzorky, které by zaměstnanci měli za úkol jen kontrolovat, aby byly kdykoli k dispozici – sami navlečení do halen a montérek různých modelů, v nichž by denně procházeli sály jako při módní přehlídce bez diváků. Výzkumník si zároveň vzpomíná na vysloužilé náradí, s nímž občas letadla jeho země létala sem a tam, od hranic k hranicím, jen aby dodržela roční kvótu nalétaných hodin. Slouží Stanice co úschovna podobně deklasovaných objektů, je sama plná, jako tehdy letadla, jen starých plechových valch a klubek ostnatého drátu?

Vtírá se dokonce představa, že hlídači Stanice pečují jen o samu budovu. Celé dny trávené vyměňováním prasklých žárovek, novým natíráním červených minimaxů a lékárníček, sčítáním konzerv UNRRA uložených ve sklepech a ošetřováním praporů, které je třeba vyvěsit ve dnech státních svátků; navíc tu a tam jen drobné pracovní nehody, bělásek chycený mezi lopatkami větráku, prst zasažený kladívkem, které přitlouká ke zdi čerstvě přerámované Směrnice. Tabulky s jasným označením MUŽI a ŽENY, na dveřích řádně oddělených záchodků – nebo pro zjednodušení naopak společných –, značky ukazující v rozích sálů, jediným čistým a navždy smířeným řezem, kam až dosáhla voda během předchozích potop; vlajky čerstvě vyvěšené v úterý, nanovo stažené ve čtvrtek: Stanice

cele přiléhá sama k sobě a plní beze zbytku své prosté obrysy, nemá jiné ambice, než být a provádět vlastní inventář, bez potřeby skrývat v sobě víc, než co ukazuje navenek – své nedohledné nic. Život, pouhá trvale obnovovaná hypotéza, se v její mase rozsvěcí a zároveň vadne, tak jako všechny filmy světa současně vyplouvají a hasnou v bílém obdélníku plátna, na něž se nepromítá. Celý příběh je tu naráz obsažen v intervalu, který dělí zjevení vlajek a jejich opětné zmizení; jediný skluz pohledu po fasádě stačí Stanici spojit s dalekým Laosem, do něž se z ní odplouvá a kterým je zase ona sama. Tady a tam, odjezd a návrat, dobovačný nájezd a vyčkávavé přešlapování na místě, všechna ta protichůdná směřování se náhle setkávají a spojují v zamklé budově, převedena jako na téhož jmenovatele na bezúsměvný úsměv, jenž vyzařuje z jejího průčelí.

Podobně jako někdejší „panství“ spálených bodláků překypuje Stanice zdrženlivými sliby, sotva naznačenými a znovu pohlcovanými jejími striktními, definitivními tvary. Bohatství stavby splývá s její rezolutní střízlivostí a chudobou, suchostí schematického modelu, kterou si uchovává vzdor tomu, co zas a zas čerí její obrysy: prchavé přehlídce představ o tom, čím vším by být mohla. Sotva se fasáda nadzvedla jako opona, nastavuje znovu pouze svou prázdnou stránku, hloubka, kterou nechala zahlédnout, byla jen tenká vrstva vzduchu, za níž opět vyplouvá vstříc táž čistá, nedotčená plocha. Vlna, která se při střetnutí s tou náhle vztyčenou planinou zvedá v pozorovatelově těle, se vzápětí po ploše rozlévá, aniž kam proniká, průčelí ji rozbíjí a rozptyluje právě tak, jako svírá a stlačuje prostor, který jsme chtěli najít za ním. Všechna hloubka budovy tepe na jejím povrchu, Stanice ztělesňuje i příkladné smíření Mozarta s Verdim. Bůh sám, říkáme si, by z ní jen tak tak vyhlédl pootevřeným oknem, jako vousatá kukačka, jediné zrníčko prachu rozsvícené v tvé Tváři, drahá Stanice, nám vniká rázem do oka jako oslnivé shrnutí všech vesmírných rozloh a zpráv.

Veřejné lázně, které zůstaly ve stadiu strohého stavitelského plánu, exemplárně oprostěná maketa makety, Stanice je jen skryší obřích, ale dvourozměrných bobrů, klouzajících kradmo za průčelím na nehmotných chůdách. Zvířata jsou na té definitivně neobyvatelné scéně zároveň přítomná a nepřítomná, veškerý prostor možného života a dobrodružství se tu otvírá v těsné mezeře mezi bledými přízraky dělníků, nucených zas a zas opakovat pár obřadných gest, a syrovou reálností jejich rekvizit a kostýmů: kšiltovky, kterou si nasazují, a minimaxu, jež zavěšují na zeď. Zaměstnanci sami nejsou víc než hypotetičtí pracující, živí manekýni blízcí těm, které výzkumník potkával v rodné zemi a jejichž zvyky jako by zaměstnanci přenesli až sem, daleko od původních souvislostí. Jak tu ve svých montérkách a s náradím v ruce jen trčí a kouří cigaretu za cigaretou, odvracejí se navždycky od dějin a od třídního boje, žijí pouze v každodenní věčnosti a měří její čas bloumavými gesty čirých proletářů-metafysiků.

Jediný vhodný způsob, jak Stanici trochu víc prozkoumat, by nanejvýš spočíval v tom, strávit v ní sobotu a neděli v roli hlídače-amatéra. I to, představuje si, by bylo exotické jen svou všední fádností, otvíral by se světu jen jako dobrovolné rukojmí, ochotné přijmout nezbytnou nudu a trpělivě ji snášet. Sotva by si v okolí našel skromné bistro a něco v něm zhltnul, už by byl zpátky v budově, dál by trávil čas hlídáním a čekáním na telefon neznámého účastníka, který si spletl číslo nebo je špatně vytočil. Po tom, co by mu objasnil jeho omyl, by už jen přihlížel pozvolnému stárnutí nedělního odpoledne a snažil se vyčíst jeho postup z blednoucích odlesků na oknech a na vagonech nadzemního metra, míjejících za okny po kolejích – tak dlouho, až by stmívání zas ukončilo víkend i jeho stráž.

Pobyt v budově se přitom nijak nevnucuje, tak se zdá zřejmé, že se její vnitřek ničím zásadně neliší od vnějšku. Na desce, již lze už teď zavěsit na průčelí, by tak záhadu Stanice stačil shrnout krátký

text, omezený na pouhé konstatování nebo na skromnou poctu: „Nehybné budově vděční obdivovatelé“, „Té, v níž tolik svědků našlo oporu v jednotvárném průběhu dní“, dokonce snad jen čistě úřední „Provoz této Stanice byl k dnešnímu dni prodloužen na neurčito“. Formulka právě tak hladce diskrétní jako fasáda – a která by pod ní neodhalila žádné tajemství, jen by k ní přidala další vrstvu povrchu.

Po všech těch letech, kdy se snažil nahlédnout za nejrůznější vchody, výklady, průčelí, jako by mu Stanice přišla nastavit právě jen Fasádu, v posledním střetnutí, které je i výsledkem jeho průzkumu. Podnikl průzkum jen proto, aby zjistil, že byl hledáním neexistujícího, nebo aby pochopil, že jedinou substancí míst – i věcí – tvoří jejich věčné uhýbání? Stačilo by možná připustit, že už pozorování fasády je překročením prahu, a bezpochyby jediným, které je mu dáno. Dík pozornosti, kterou věnuje svým rozviklaným skladům a kuželníkům, se i nadále zdržuje před dávným poutovým stanem, z něhož slyšel znít apel valivého dunění a kam vnikal jen umíněným zkoumáním malovaného štítu s groteskně klopýtajícími postavičkami kuchtíků nebo kominíků; neonové návěští HOTELU blikající v průčelí za stromy bulváru, vprostřed zimomřivého šrafování okenic, je rázem úplná dekorace, již obývá jediným pohledem, v touž chvíli, kdy zachytil její signál. Je to nasnadě, jediné prostory k prozkoumání se před ním otvírají hned tady, v zrnitém povrchu dlažby pod jeho nohama nebo ve zvrásněných prknech ohrady, která před ním vyvstala z vlhých vln odpoledne. Nic než mírný relief, kde celé neznámé město – ne-li svět – už přitom dýchá v drobných hrbolcích a prohlubních, jaksi jen tím bohatších a slibnějších, že redukuje městský labyrint na pouhý plán.

(Stačí, když si fasádu Stanice představí položenou na zem, aby se před ním rozprostřela jako pravé italské náměstí, připravené uvítat celé tajemné defilé každodenních stínů a světel. Fasády z papíru uskladněné v budově se zas mohou vztyčit, aniž by přestaly ležet na zemi: stačí, když je drobní laosané v hasičském přelezu před

kamerou po čtyřech, jako v dobách němého filmu, abychom je na plátně viděli šplhat k nebi, patro po patře.

Když si hrdina prohlíží staré fotografie z New Yorku, kde obyvatelé postávají před domkem nebo nádražičkem z cihel, u velkých litinových kamen a za železným turniketem, jehož stín je v pozdním slunci doslova přiřívá k průčelí a k těžkým dřevěným dveřím – postavy se mu zdají vpjaty do pletiva plné, obzvláště hutné skutečnosti, ještě houstnoucího leskem jejich kožichů a temnými prohlubněmi v jejich kloboucích; dobře ale cítí, že pletivo je pouze zrakový klam. Plaší a vystavení vadnoucímu světlu, aniž se kam noří, aniž co tuší o neznámé hloubce, s níž si je hrdina představuje spojeny a kterou si s nimi přeje sdílet, neobývají obyvatelé víc, než plošný obrázek. Ten je do sebe zahrnul, ale zůstal neznámý jim samým, bájný děj, v němž je náš muž vidí hrát, se celý odehrává ve fiktivním prostoru, mimo jejich dosah a aniž by dodal víc slávy jejich skutečným osudům, přiostril faldy jejich klobouků, zpevnil lesk kožešin a kamen.)

Nic, s čím by se překročením prahu mohl spojit, ho za ním opravdu nečeká – jen to „jinde“, které nosí sám v sobě, jako nezbytnou součást svého pobytu *tady*. Fasáda se přesouvá, nezakrývá mu pravou scénu, vyznačuje naopak její pozadí a tlačí ho z něj zpátky do jediného prostoru, kde se věci dějí: právě toho, jímž je obklopen a kde teď v řídkém denním světle objevuje jen svou nahotu. Hladké průčelí mu nastavilo svůj povrch jako zrcadlo a odkázalo ho k vlastní hladké pleti, jak před ním znovu vyvstává co prázdná pláň při každém ranním holení. Zároveň s posledním obrazem „pravého“ místa mu Stanice nabízí i úlevu, Laos, který slibuje, je bílé světlo signálu na rozloučenou: výzva k odvržení všech iluzí o existenci skrytých scén a uzavřených území. Stejně jako jejich fasády jsou místa, která mu dávají znamení, pouze hubené trofeje v pozadí pouliční střelnice, papírové terče nebo sádrové dýmky cenné jen prázdňem, které jej od nich dělí, tou nehmotnou vrstvou vzduchu, skrz niž ho k nim vybízejí proniknout jediným přesným výstřelem – nebo pohledem.

Místa beze zbytku vsakují jejich průčelí, hrdinův pohled se s nimi jen trvale střetá a zas a zas se od nich odráží; neznamená to však žádné ztrnutí. Jak klouže po průčelích očima, shledává i své vnitřní orientační body a znovu obsazuje svět svým myšlením; asi tak, jako když se po ránu soustředí na holení, dovolí duchu volně bloumat a umožní mu znovu prozkoumat obzor díky ozvěnám, jež probouzí ve zjitřené pleti sebelehčí průvan. Při střetnutí s překážkou, již před ním místa vztyčují, měří rovněž elán, který ho k nim nesl, vír ech a obrazů, jenž se v něm zvedá, ho stačí spojit s dýcháním bytostí a věci okolo a s nedohledným prouděním, v jehož středu se zmítá. „Každý je svým vlastním bludištěm“: už když zaslechne to moudré mumlání, které z něj samo od sebe stoupá k uchu dne, v prostoru před ním se začnou otvírat – až po obzor – dveře neprozkoumaných sálů. Místa mu nenastavila pouhé zrcadlo; odbočka, kterou prošel, než skrz jejich nahotu objevil svou vlastní, mu také umožnila opravdu *dospět* sám k sobě, naplnit ten akt vstřícnosti a vděku, v němž spatřoval rozhodující zkušenost už blouznivý génius autora „Zarathustry“.

K dovršení aktu mu nakonec pomůže i nečekaná posila: v touž chvíli, kdy ho neúčastná fasáda vybízí, aby svůj průzkum uzavřel a vrátil se sám k sobě, pozná nečekaně jiného výzkumníka posedlého tajemstvím příbuzných, podobně strohých a holých objektů – neosobních skladišť nebo archivů. Konfrontována s jeho vlastními objevy (zdánlivě bezvýznamná místa, píše kolega, „skrývají svá znamení, aby nechala vyplout na povrch ta naše“), Stanice, s níž ho hrdina vzápětí seznámí, zpečetí jejich alianci; napříště mohou své nálezy srovnávat a pokračovat v cestě společně, po dvou paralelních dráhách.

* * *

Stanice, před níž spolu postáli, je místo bez příznaků, pouhá usměvavá nula; nicméně se jim odmění, právě její prázdno jim poskytne

základ k dialogu, který je i počátkem zápletky. Když v sobě před tím nezabydlitelným místem rozeznají notorické neobyvatele, učiní zároveň ze své křehkosti vzájemnou oporu, aby si trochu pomohli navštěvovat svět a měřit prostor, kde jim velkodušně dovoluje bloudit.

Z nedostatku obydlí se díky svému spojení mohou usídlit aspoň ve společné cestě a obývat lépe okraje vyhrazené jejich přesunům. V Martinově autě, zatímco se stmívá, míjejí napříště bez zastavení domy na kraji vesnice, zdraví jen krátkým pousmáním jejich rozsvícená okna, před nimiž postávali jako vydědenci za svých cest autostopem. Když uprostřed Paříže vjedou na malé kruhové náměstí, poznají rázem v jeho šedé aréně zasutý střed, kde je doma jen ticho a kudy jim zbývá nenápadně projet; také jiní tu ostatně jen zaraženě míjejí ve svých autech, zpomaleně a jakoby po špičkách. Pátrání průzkumníků je tím úspěšnější, že je nezatěžuje povinnost někam dorazit; s vědomím, že jsou doma všude a nikde, mohou obývat i místa, kam neprošli, zkoušet číst jejich poselství, i když se nemohou spojit s tím, co jim v nich dává znamení. Stačí, když stojí před starým hotelem nebo opuštěným skladištěm, probírají jeho sporné půvaby a nechávají bloudit své myšlení mezi rozbitými okny, zaprášenými cihlami a římsami; nevymámí-li z budovy žádné rozhodující tajemství, mohou ji svým dialogem aspoň *vyhnat z úkrytu*, lépe ji odhalit už tím, že na ni zaostří své spojené pohledy. Přátelský dialog a vzájemná pozornost jsou pro rozdýchání míst podstatné, až díky nim – tušil to už před svými bodláky – může hrdina svůj průzkum změnit ve způsob, jak na místech trochu pobýt. Někdy spolu svou zkoumavou rozpravou, sklenici vína v ruce, změní v místo pobytu i scénu zobrazenou na plátně přítele malíře, samosebou co nejvíc oproštěném.

Aby se dialog rozvíjel, není ho nutné živit nijak převratnými výroky; tím méně si vymýšlet podivuhodné obrazy a vize, s představou, že jim otevřou přístup k pomyslnému zákulisí, k odvrácené

straně scény nebo průčelí naproti. Stačí soustředit se na to, co mají opravdu před sebou, zkoumat tvary místa a jeho hmoty, formulovat otázky, k nimž je ponouká, a skryté možnosti, které v něm tuší, v úzkém spojení se skutečností – aniž přitom od místa čekají víc než zdrženlivá, čistě hypotetická sdělení. V prostorech, které se jim nabízejí k průzkumu, už oba dovedou rozeznat – a připustit – nutnou míru iluze, všudypřítomného zrakového klamu; pozornost k jeho nástrahám je součástí jejich postupu i jedním ze základů jejich spiklenectví.

Jejich společné dobrodružství je dostatečně pravé, než aby museli zaměňovat skutečnost a svá zbožná přání. Už si nehrají na jasnovidce, neopájejí se obrazy zázračně změněného světa, aby se mohli uzavřít jen ve svém čekání. Zatímco své myšlení nechávají bloumat mezi samovolnou úvahou a skutečnostmi, které ji inspirují, respektují i lhostejnost věcí vůči všemu, co přesahuje jejich prostou a zřejmou přítomnost – a ctí v ní sličnou cizinku, již stačí pozdravit za chůze. Ke znalosti světa patří nutně i ochota *nerušit klid říms*, a ponechat je vlastnímu snění... Pomocí záměrně neobřadného jazyka se v místech snaží rozeznat jen chudé tajemství, pouhou možnost, aby změřili *minimum* odstupu, které potřebují – a jsou schopni – získat vůči té realitě bez jiskry, příliš spokojené sebou samou, která napříště všechno zaléhá a každým dnem je víc svírá. Beze všech korouhví až na bílé a prázdné obdélníky oken, která se večer rozsvěcejí na ztemnělých předměstích, směřují jenom k slepé fasádě na blízkém nároží; dýchají volněji už ve chvíli, kdy zkoumají pohledem její plochu, drobné duhové třpyty, které se zažihají v její šedi, stačí fasádu změnit v matoucí pobřežní útes uprostřed města jakoby čeržený odlesky vnitřního moře.

Domovní střechy vystavené slunci jako neobývaná „země nikoho“, zívání holé prkenné ohrady podél cesty nebo pustý bok uzavřeného kamionu, který před nimi zvolna vybírá zatáčku, jsou právě tak schopny otevřít jakoby poslední prostory, kde jejich

pohled může volně vydechnout. Z míst, pro něž mají společnou slabost, k nim nemluví jen jejich omšelost a patina; jsou lákavá i svou oproštěností, tím, že v čím dál víc zataraseném světě tvoří nečekanou mezeru a vybízejí jen dlouze sondovat prázdno, které hostí. S tímž zaujetím jako vysloužilé hotely a zrušené továrničky navštěvují ostatně průzkumníci poušť velkých parkovišť, nových supermárgtů a skladů; mimořádně příhodný výzkumný terén jim dokonce poskytne prosté staveniště.

Ticho takových jevišť je rovněž tichem doby, v níž žijí a která je náhle sama jakoby vyprázdněná. Pustá fasáda Stanice, před kterou se setkali, neosvětlila jen jejich vlastní nahotu; oživila v nich i vědomí epochy, v níž se napříště každé myšlení a hledání rozvíjí na pozadí nepřítomnosti. Tam, kde se za přitažlivostí jistých míst zdálo dřív možné tušit celé skryté světy, se teď setkávají jen s definitivními zlomky; znamení odříznutá od vlastní minulosti, pohostinné předměstské zahrádky nebo přitažlivě zpustlé bruselské výstaviště, osamělé na kraji města, jsou pouze ostrůvky případného smyslu, čiré virtuality, která jediná přežívá po zániku možného. Za výkřiky, jak všude kolem pronikají vzduchem a kříží se v něm bez schopnosti ho scelit, se už svět hlásí jen dalekým hlomozem klesajícím zpět do jeho vychladlých arén; zbývá jim nastavit ucho a pomalu ten hasnoucí šum vychutnat současně se zánikem iluzí, které cítí zhasínat sami v sobě. Ústup světa přitom znamená i odlehčení, úlevně lehké je i dýchání toho fiktivního smyslu, který jako poslední poutá pozornost; v osiřelém a vyklizeném prostoru se také uvolňuje sevření kleští, jde z něj vstříc možnost zvláštní, prázdne šance mimo všechny sliby. Spíš než marnými pokusy spojit věci imaginárními vztahy, co symboly nedostupné plnosti, lze tu šanci uchopit prostým přijetím nehotovosti všeho, světa i sebe sama, a ponechat rozpojené to, co takové chce zůstat.

Už když vysílají k neznámým domům co nejpřesnější úvahy a otázky a vidí je klouzat po jejich povrchu přizdobeném stejně

precizními detaily, všechno se náhle projasňuje. Così k nim mluví a nabývá podoby už v odstupu mezi přehlídkou ranních, svítáním pobledlých fasád za okny auta a zvukovým doprovodem, jež k ní roztržitě přidává z rádia sykání Milesovy trumpety; stačí jim měřit vzdálenost mezi věcmi, aby zjistili rozsah vlastního ohromení. Slyší přitom i něco jako poslední echo ztracené úplnosti, společné průzračnosti všeho, věcí i lidí, která jako by dál kdesi omývala nedostupné pobřeží a k níž by mohli aspoň zaměřit pozornost, jako k dalekému úběžnému bodu. Po tolika naléhavých, čekáním přetížených představách, které si vytvořili o světě jako o masitém a šťavnatém soustu plném skrytých bohatství, jim navíc ten nový, příčný a nepředpojatý způsob, jak světu naslouchat, umožňuje jaksi návrat k prameni. V lehkých závanec, které jim ze světa stačí zachytit, vnímají náhle naplno všechnu sílu, již vkládá už do svého trvalého vznikání a denního obnovování, cítí ji stoupat jako nikdy z drobného zvonění příborů v hloubi večerního parčíku, z tlumeného šumu dálnice a z náhlého zčeření vzduchu, které je nutí zvednout ruku a zběžně si upravit vlasy nebo šálu; nic není působivější než umíněnost čitelná z těch nevtíravých a sotva naznačených elánů, nic tak nevybízí přilnout vzdor všemu k životu jako k nejkřehčí a nejpošetilejší kauze.

Dotýkají se tu i možnosti lépe se vyrovnat s dobou? Ozvěna, kterou strohá Stanice odpovídá na chudobu současných let, ji pouze pasivně nezrcadlí; je dost svébytná a tajemná, aby v ní hledali nové východisko a zkusili z ní vyvodit odpovídající životní styl, v němž by se prázdno doby volně rozdýchalo. Dovolil by uchopit jako možnost pouhou virtualitu, zpřítomnit a zhmotnit samu nepřítomnost ztracené transcendence. Když se snáší večer, nejtristnější soudobé realie jako by navštěvovala zvláštní grácie, nepovědomý dech nadlehčuje masu neútěšného sídliště a mírní zpupnost velkého jeřábu, jehož rameno trčí jako hrozba nad sousedním pozemkem; i to je ukazatel směru a stopa hodná následování, jako každá jiná. Ani prů-

zkumníci sami nejsou konečně tolik obývaní; snad by stačilo, kdyby se přidali k podívané jako pouhé siluety. Je možná na čase, aby se poznali v postavách Giacomettiho soch, těch útlých a protáhlých těl – pouhých skeletů – rozhodně obrácených navenek, k prostoru, který je obléhá a ze všech stran do nich proniká; z nedostatku odpovídajícího vnitřku nemají jinou niternost než právě svou otevřenost vůči rozloze. Vzájemně si z nich příklad, držet se při svém těkání jen vlastní kůže, jako posledního stébla obklíčeného prázdňem – a snad i toho, co se v její nahotě chvěje mimo všechnu touhu, jen v reakci na proudění okolního vzduchu. S vědomím, že každé sólo je poslední, být pokaždé znovu pouze stín, který se vydává na cestu, na pohyblivém pozadí hned pustého a hned přeplněného města, jak tu zas a zas povstává ze svých trosk; a uchovat si nedotčenou zvědavost pro to, co bude následovat.

Pátrání výzkumníků pokračuje, není už ale honbou za pokladem; jde teď spíš o to, následovat svět v jeho přesunech a v pravý čas potvrdit jeho přítomnost svou vlastní, s pohotovostí pozorných svědků. Umět přitom využít i jeho zmatených a těkavých momentů, až by se sami ztratili z dohledu v klouzání šedí po nálevním pultu nebo po ubíhající dálnici, jako ve vlnách reality, která už nedohledně šíří krajinou jenom svůj popel. Prodlužují rozptýlení i návštěvami biografu – spíš než odtud odplouvají do neznámých míst –, proud popelavých obrazů na plátně je sám účinné rozpouštědlo.

Jen jejich postup dopředu – a trasa, kterou jím kreslí – jim umožňuje budovat dům, jediný, který jim odpovídá; každý nový den ke všemu překresluje jeho plán, a nabízí jim svou rozlohu k vyznačení nové trasy. Žádné ze znamení, podle nichž se orientují, není vyvolené a osudné svou podstatou; předměty, v nichž spatřují bóje v moři okolního prázdna, jsou rekvizity jako jiné, pevnější substancí jim dává jen okamžik, kdy pátračům vstupují do cesty. Příhodná koupě sériového zapalovače stačí dát přesnou odpověď na podněty chvíle; den nato přitom bude stejně přesné, když předmět zas bez

lítosti hodíme dolů z nábřeží, do příliš líně proudící vody. Uprostřed všedního opakování týchž pochůzek a gest mluví každá denní situace vlastním svébytným jazykem a dává věcem smysl jen tím, že je vplétá do svých jedinečných zákrutů, stejně neopakovatelných jako úspěšné jazzové sólo. Dnešní záblesky na večerním nebi nejsou ty, které jím prosvítly včera, každá nová přehánka spouští v ulicích dosud nespátřený film; snad i za siluetami dam vyvstanou pokaždé z mlhy bastily jiných těl, jiného vlahého masa neznámé povahy a chuti.

Spjati z nedostatku společného obzoru jen okamžikem, vytvářejí lidé a věci zřetelné, ale fragmentární obrazce, které vyjadřují pouze svou vlastní přesnost, co jedinou pravdu. Auto s rozžatými reflektory sjíždí za stmívání z cesty a ozařuje zrosenou louku, černoška těhotná až po zuby brzdí před křižovatkou a vysílá za sebe přes vozovku salvu smíchu; už to je lepší než nic a lze to přičíst k denním ziskům. Třebaže výzkumníci hrají jen v chybějícím příběhu, žádá si jeho děj všechnu jejich pozornost – tak jako ty romány z let okupace, kde nejvšednější fakta a gesta nabývají legendárních rozměrů jen tím, že vyvstávají na dobovém pozadí; už rozhodnost, s níž si postavy oblékají trenčkot a vsouvají ruce do kapes, než vyjdou do mlhy chvíli před povinným zatměním, dává jejich existenci dobrodružnou příchuť. Právě tak stačí našemu muži, když využije trvajících fotogeničnosti jistých deštivých dní a zahlédne se na jejich pozadí jako hrdina bez jména; hned vnímá jako událost každou zapálenou cigaretu a žasne sám nad sebou, jak ji tu soustředěně kouří a chodí s ní odhodlaně sem a tam před kavárnou nebo před vchodem do metra.

I místa, kde se občas zastaví s Martinem, mají jen příležitostný smysl; nabývají existence ve chvíli, kdy je společně začínají zkoumat, náhodně přesunutá rekvizita nebo roztržitě odložené noviny je stačí vyrušit a znovu rozptýlit substanci, jíž se tu pátrači už chystali dotknout. Každé místo je může nanejvýš krátce pohostit

a poskytnout jim pár nových podnětů, díky nimž prokážou svou disponovanost; místo není úkrytem ani jeskyní pokladů, pouze zříceninou, určenou k nepřetržité rekonstrukci. Nejneutrálnější, nejvíc strohé a neosobní lokály nepatří k nejméně podnětným; tak hned ty McDonaldy a samoobsluhy, kde je prázdný sál, holý umakart stolů a bledé světlo zářivek rázem nutí k širším a pevnějším, suše rozhodným gestům, po vzoru hrdinů navštěvujících tytéž jídelny v jejich oblíbených gangsterkách.

Nejhlubší tajemství míst – mohl k tomu dospět už dřív – je v tom, že když do nich vnikneme, zůstaneme venku; nemají vnitřek, i všechny interiéry jsou navždy vnější a nad ničím se neuzavírají. Podobně se výzkumníci sami trvale vystavují zkoumání druhých, i pohled, jímž tajně sondují svět, je vydán na pospas pohledu světa; na pátrání, do něhož se pouštějí, se rázem podílejí starci, kteří je pozorují z kavárenských teras a z hloubi krámů, na jejich rozjařené grimasy za okýnkem vlaku, v němž opouštějí nádraží, odpovídá pozornost siluet sledujících odjezd z nástupiště nebo z můstku nad tratí. Neukryli se ani ti, co se stáhli do lesů, partyzáni nebo dávní lapkové; spleť větví a listí kolem nich se každé ráno znovu měnila v prchavý, mírně postříbřený dým, byla jen lehký, až k průzračnosti odhmotněný závoj; porost, který jim měl poskytnout úkryt, je před ničím nechránil, neskrýval je víc než les na známé obrázkové šarádě skrývá obrysy hajného, záludně vpletené do jeho houštin. I mezi stromy a keře, které se marně snažili semknout pohledem a spojit je v kompaktní hradbu, pronikala ze všech stran okolní rozloha, psanci z nich četli jen svou touhu po bezpečné skrýši, zároveň s tím fatálním poznáním: i hluboce podzemní hnutí je hnutí obnažených partyzánů, sebetajnější poslání pojí jen vydané spiklence.

Důvěrnost míst je stejně prchavá jako místa sama, právě ta nepohostinnější patřívají k nejkřehčím: nic než lehký stín pod skleněnou stříškou nadzemní stanice metra, klímající na kraji sobotního odpoledne, noční oáza výkladu, kde uprostřed nehostinně pusté

třídy svítí starožitná lampa. Večerní lékárna, kam jsme se schovali před deštěm a kde nasloucháme lékárníkovu hovor s letitým zákazníkem, je takřikajíc utkána jen ze zkřížených nití těch několika záchvěvů: mumlání hlasů, tlumený šum deště, blikání světelného návěští venku nad vchodem, za clonou kapek. Ticho uprostřed lijáku: jen to je bezpochyby domov, a nejspíš i jediný střed. Nejjistější místo by možná vyťala ze tmy lampa, kterou bychom rozžali sami, vynesli ji na déšť vprostřed noci a nechali ji tu svítit z hromady vlhkých sutin; ani rázné škrty vody přes zářivou skleněnou kouli by jí nezabránilo vyhloubit ve tmě oblou místnost, obemknutou třaslavými – a mírně irizovanými – závěsy z kapek.

Je na čase, aby to hrdina připustil: nikdy nevstoupí jinam než do sálu, který ho čeká tam výš, nad pohyblivým schodištěm vedoucím z metra zpátky na ulici. Jak před ním pomalu stoupá k pruhu denního světla, defilé prázdných, mírně drncících schodů je zároveň diskrétní pobídka; pořád bude nejlepší, když ji uposlechne, vystoupí sám až k osvětlenému prahu a znovu za ním najde, co jediné tajemství a poklad, svůj údiv nad tím, že je na světě. Když se koncem odpoledne blíží k nábřeží v ústí bulváru St-Germain, po jednom ze širokých chodníků lemovaných velkými stromy, ticho, které se tu rozlévá mezi průjezdy dvou aut, ho samo obemyká jako pohostinný pokoj. Jak jde podél vozovky a přihlíží roztroušené přehlídce těch pozdních přízraků, bludných cárů novin a zploštělých láhví z plastiku, pod košilí mu znovu proudí průvan a ve svalech průzračná voda, chůze sama ho stačí natolik zpevnit, že se cítí schopen obývat pouhé zasmání – snad dokonce žít jenom ze světla. Jeho kůže – říká si – je méně holá už ve chvíli, kdy klouže mezi klouzavými přesuny světa kolem, vprostřed signálů, hlasů, ozvěn – a jejich ozvěn –, které krouží vzduchem, bez konce se v něm kříží, střetají a míjejí. Jen co šlápl na krk poslední výčitce, rozproudí se mu pod podrážkou všechny vody léta, stejně lehké jako hluboké; celá měkká země se otvírá v nedopalku, který přitlačil k chodníku. Do nedohledna jedi-

ný nekončící příběh kůže, košile, dne a vody, světla a průzračnosti, výčitek, léta a chvění; světlo pokožka, den záchvěv, výčitka voda, léto-košile. Košile vody pro kůži dne, průzračná výčitka, že se tu zlehka chvějeme v letním světle.

* * *

Jednotlivá místa neexistují; všichni, co svědkové končících dějin, žijí napříště se všemi ve společném exteriéru, v týchž *venkovních kulisách*, odkud není přístup na žádnou scénu. Banalita dní sama se naštěstí nabízí k průzkumu jako obyvatelné tajemství, které lze sondovat krok za krokem. Stačilo by lépe na ni zaostřit, soustředěněji a soustavněji se jí věnovat a sledovat táhlé křivky jejich nedohledně nicotných vět, abychom nevyšli z údivu. K dovršení jejich pátrání zbývá už výzkumníkům jen otevřít zvláštní agenturu, díky níž by se o své objevy podělili s jinými a která by banalitu zpřístupnila formou hromadných zájezdů. Předem vidí svůj auto-
kar vjíždět na odlehlou cestu, u níž čeká jen drobný monument ozářené hromádky šterku, představují si, jak klienty nechají vystoupit, aby jim dali obdivovat šedé nároží nebo tenký lem světla nad omšelou zídou. Dlouhé zastávky v úředních budovách a na malých předměstských nebo provinčních nádražích, kde každý z účastníků (oblečených v témž standartním turistickém kostýmu) musí chvíli běhat po chodbách s uspěchanými úředníky, přidat svou siluetu k těm, které nehybně čekají na nástupišti svůj vlak nebo večerní stmívání. Návštěva Moulin Rouge zredukovaná naopak na podstatu, na krátkou chvíli nutnou k opuštění autokaru a k vyslechnutí obřadné formulky vrátného, který vítá hosty před vchodem; večer v Opeře omezený na pozorný poslech ladění nástrojů, jímž se orchestr chystá na předehru. Zbytek večera by vyplnila návštěva stadionu, po jehož hřišti honí vítr velké noviny sledované pozorným reflektorem.

Pěstovali by zároveň zvláštní umění (špatně) žít, umožňující znalecky ocenit nejméně slavné slavnosti – aspoň podle představ nezasevěných. Při večerích v obskurních pivnicích by vychutnávali promyšlenou zdlouhavost, s níž by se je číšník odhodlával obsloužit, a záłudnou hbitost, s níž by jim odnesl jídlo napůl snědené, se slastným zachvěním by cítili mizet večeri v pouhém doušku vody a v trpké chuti zbytku doutníku; s radostí by jen pošilhávali po šťavnatých jídlech podávaných co klamná návnada štamgastům v hloubi sálu, a zachytili pouze pár bezvýznamných banalit z tajemné konverzace u sousedního stolu. V zašlém interiéru kdysi věhlasné restaurace by s vytržením objevili v talíři banální kuře a tristní sýry ze samoobsluhy, nedali by si ujít jedinou provinilou pozornost starého vrchního, který by jim navíc přinesl z kuchyně – vydané v plen uprchnuvším kuchařem – hromadu nestravitelných keksů, než by je patřičným žertem také úspěšně odradil od návštěvy toalet („vyprazdňovací salon!“, halekal by šťastně).

Zvlášť ukázkový příklad jejich příštích dobrodružství může bezpochyby poskytnout chvíle čirého přepychu, již hrdina prožije se svou partnerkou v jednom nedělním odpoledni, při návštěvě moderního hotelu na břehu moře. Když si objednají, bledý pikolík v hrozivě kostkovaném saku jim napřed z hloubi velké jídelny přinese vanilkovou zmrzlinu místo pistáciové, zároveň s omluvou, že nemohou dostat nikým nežádané cherry-brandý (přáli si suché sherry). Po vysvětlení nějaký čas pobíhá v pozadí sálu, střídavě vychází a vchází různými dveřmi, až si k nim posléze přijde pro novou objednávku; chybějící pistáciovou zmrzlinu a sherry nakonec nahradí jahodová a irish-coffee. Když se pikolík vrátí, má pro změnu na tácku čokoládovou zmrzlinu – jediný kopeček – a po boku nadřazeného, který si nechá zopakovat objednávku nápoje; dost záhadně na ni odpovídá směsicí němčiny a finštiny, snad dokonce baskičtiny. Otažitá úřednice, kterou si přivolá na pomoc, se na drink znovu zeptá anglicky; hrdina smířlivě užije téhož jazyka, aby si objednal

sklenici vody. Tentokrát mu místo ní přinesou lahvičku minerálky a dopřejí mu tak na závěr i tu vrcholnou slast, občerstvení se zřít; to všechno za směšnou cenu asi čtyřiceti franků.

Také za sídlo své agentury by zvolili jen skromnou klubovnu, opuštěnou jakýmsi sportovním mužstvem a vtěsnanou mezi předměstský stadion a sousední autosprávkárnu. Poskytla by jim útočiště, ale před ničím by je neschovala; třaslavé stěny z podehtovaných prken by je jen tak tak dělily od světa venku, jeho lijáků a vánic, mříž mezi ulicí a dvorkem před klubovnou by nezabránila místním proletářům postávat na chodníku a sledovat přes železné tyče, co se u nich děje. Je pravda, že by sem nechodili příliš pravidelně, často by se jen stavili pro poštu nahromaděnou za mříží, spolu s uschlým listím. Po celá odpoledne by v klubovně marně zvonil telefon, udržovali by ji jen jako opuštěný střed; malá vysílačka instalovaná v rohu místnosti, s vágním úmyslem udržovat trvalé spojení s hrstkou korespondentů a komentovat s nimi drobné události dne, by ve skutečnosti nebyla víc, než roztržitá pocta minulosti: létům, kdy hrdina dosud žil na rodném předměstí a považoval za střed světa každou rozhlasovou stanici, která ho v noci spojovala s cizinou. A kdy ještě nevěděl, že hlas neznámých speakerů vychází jen z jiného okraje, jiného konce noční rozlohy – a patří podobným zívajícím osamělcům jako on.

Agentura by nebyla ani tím nočním domovem, kde kdysi chtěl žít – s hrstkou přátel – zároveň v ústraní a ve středu událostí. Stačilo by, kdyby občas s Martinem, na závěr večera, zatáhli do klubovny náhodně potkané žíznivce nebo neznámé dámy, ještě celé vzrušené dobrodružnou poutí taxíku prázdnými ulicemi. Praskání desky, kterou by pustili do éteru, by se po jejich odjezdu šířilo prostorem jako poslední hold ztraceným iluzím.

Jednou večer, myslí si, bude jeden z nich agenturu nakvap likvidovat, otevře náhle skřípající mříž, na zvlhlém listí před vchodem zaduní jeho rychlé kroky; za sténání rozvrzaných registratur a přiskřípnutých šuplat bude prohledávat kancelář, vzdor naléhavému

drnčení telefonu, na něž odpoví jen horečnějším hledáním listin určených k spálení – než je chvatně vynese do auta, jehož motor nepřestal vrčet před vratky. Vystoupí z něj oba až někde u vzdáleného výjezdu z dálnice, celí roztlemení při pohledu na šály a kabáty, které si tak ledabyle navlékli při spěšném zahájení akce – je to jistě stěží přijatelné –, s úlevou pomocí hromádku šterku, dál zmítání smíchem; nanovo zas šťastně venku, schvácení, rozklepaní a živí na prahu noci – Samozřejmě znovu přehání, zhušťuje do příliš efektních záběrů mnohem diskrétnější a povlovnější, přerývanější film, který se rozbíká v mženi nadcházejícího podzimu; v gestech a situacích, jež průběh sezóny postupně uvolní, se přesto zhmotní i tyto záběry, třebaže ne v tak ostré podobě.

To vníkaní do přítomnosti, k němuž teď s Martinem soustředí své výzkumy, jistě neznamená ztrátu paměti; relativita signálů, jimiž se řídí při každém novém značení své trasy, jim ještě nebrání v pokusech udělat z nich značky osobního osudu, byť byl sám jen zlomkový a relativní: pouhý náčrt osudu a přání jej prožít uchované vzdor tomu, že si neskrývají jeho nesplnitelnost. Jen to, že cestou pokračují i ve svém pokusu o osud, mění také cestu v pobyt a v přenosné obydlí, pohostinnější než kterýkoli dům, v němž tu a tam hledají úkryt.

Jejich osudy už jistě nevpíší do tkáně skutečnosti žádný výjimečný příběh, nevpletou do jejích zkřížených nití hutný a podivuhodný osobní svět, plný jedinečných a barvitých detailů; kromě hrstky nijak oslnivých rekvizit – hadrového panáka, omšelého trenčkotu, tuctového zapalovače – nebude zápletky, v níž si pátrači míní zahrát, výmluvná díky zvláštnímu arsenálu osobních fantomů a fetišů, ale spíš jen díky odtažitým zásahům těch dávných partnerů (a danajských darů) nás všech – deště, větru, noci; snad dokonce budou mít ve hře rozhodující roli. Výzkumníci přesto nic nezapomínají, k jejich postupu nepatří jen vědomí ušlé cesty, ale i vzpomínka na svět, od něhož se každým krokem vzdalují: na ten původní dům,

který už jen chybí za světlem moknoucí lampy i za večerním zvoněním příborů, které občas vypluje – jako letmá ozvěna – z korun posledních stromů bulváru.

Trosky za jeho zády jsou součástí scény, hrdina cítí jejich němou tíhu i za svých milostných nocí, jež tím jsou zároveň bolestnější a pravdivější. Paměť, za hranicemi pouhého stesku, zpevňuje přítomný okamžik, bolest sama jenom přesněji kreslí jeho obrysy. Napjatý mezi nasloucháním zmizelé minulosti a svou pokračující cestou za ničím, nést své zmatení vpřed s rozhodnou nedbalostí: taková už je jeho každodenní, zas a zas obnovovaná *modernost*. Jen co si se zachvěním přečte v metru, v novinách jednoho z pasažérů, že i starému Montmartru teď hrozí útok ničivých krumpáčů, vprostřed fasády, kterou míjejí, se mu krátce zjeví ostře bílý zedník, v nepamětném záblesku čirého zlomku věčnosti; jeho bílá je jistě oslnivější i tím, že vsakuje hrozící agonii Montmartru, stačí však taky zacelit její ránu. Lesk, který klouže v přítmí po bystě krejčovského manekýna, je důležitější než sám omšelý panák usínající pod jeho pohlazením.

Jednou večer, posílen zkušeností svých společných výzkumů s Martinem, zreviduje také svůj vztah k proslulým „shodám“ a koincencím. Pro některé příznivce je to zjevně pořád aktuální aféra; svědčí o tom i revue, která mu týž den přišla poštou a kde autor jednoho z článků hrdě sděluje světu, jak úžasné věci ho potkaly: po tom, co mluvil u stolu o známém spisovateli a o mapě hvězdné oblohy, si poranil oko knihou téhož autora a dostal zásilku... s jinou astronomickou mapou. Stačilo ho to tak ohromit, že znovu velebí koincidence jako zdroj nevyčerpatelných okouzlení a nedohledných objevů. Pokud jde o hrdinu, je na večer pozván k přítelkyni. Kromě jejich dětí, dvou nezletilých dcer, má večer strávit hned s třemi důvěrně známými ženami – se svou současnou partnerkou, s tou předchozí (hostitelka sama) a s M., s níž prožil menší dobrodružství. Od příchodu partnerky začnou mezi shromáždě-

nými obíhat – i tady – zvláštní znamení, která nečekaně spojují jak ženy, tak různé časové vrstvy – a lidské zážitky –, které s nimi má svázány. Jak listuje časopisem, jež partnerka vytáhla z aktovky, zarazí ho anonce kliniky v Garches, kde jedna z hostitelčinych dcer podstoupila závažnou operaci; čte dokonce za časopisem s inzerátem vstřícné gesto, jímž partnerka hned na zahájení (a ovšem bezděčně) navrhuje hostitelce, aby se vzdaly všech (případných) žárlivých reflexů. M. potom ke vznikající „síti“ přidá další signál, když se jim svěří s obavou, kterou v ní budí příští návštěva strýčka jejího přítele emigranta. Strýček naštěstí nemíní zůstat v Paříži, má odjet bydlet o kus dál: do Garches.

Je jisté čemu se divit, jak by ne. K čemu to náhlé spojení mezi dámmi, nestačilo by, kdyby se navzájem respektovaly? A proč právě Garches? Vztah koincidence k těm, jichž se týkají, nicméně zůstává nejasný, nic, žádná osudná nutnost, z nich nepomáhá vyvodit poučení. Nebo si všichni mají dát schůzku v Garches? To snad je zas příliš prosté; pro hostitelku a M. se ostatně obec nepojí s ničím příznivým (jen s bolestnou vzpomínkou a hrozícími starostmi), a měly by se jí spíš vyhnout. Nebo je znamení, které odtud přichází, naopak varování určené jim dvěma, hrdinovi s partnerkou? Mají si dát pozor na pasti, v nichž mohou uvíznout kvůli dětem, nemocem a příbuzným? Dali by si pozor i bez znamení, to se ví. Ne, i koincidence, ať sebevíc matoucí, jsou zjevně poselstvím pouze samy o sobě, jako prázdné a okamžité obrazce, jejichž všechn smysl – a všechno tajemství – spočívá v jejich náhlém vynoření a naplňuje se tady a teď, ve chvíli, kdy je objevujeme, a v údivu, který v nás budí.

V daném případě se konečně jejich ozvěny rozplynou zvlášť rychle, díky dalším a bezprostřednějším úkazům, které se dožadují pozornosti. Velkými okny bez záclon doslova pronikají do bytu protilehlé fasády, promítají sem svá vlastní, rozsvícená okna a stíny, které se v nich míhají, cvrkot odnaproti se mísí do tlumených hovorů v hostitelčině salonu. Když se ke konverzaci přidají i hostitel-

činy dcery, ještě ten příliv zvýrazní množstvím podrobností, které hrdinovi rozjařeně sdělují o těch, kteří tam naproti bydlí, o jejich každodenních obřadech a o roli, kterou v nich každý hraje, o významu mimik, akcí, zhrzených grimas a trucovitých odchodů, jimiž svou úlohu večer co večer plní. Jak se tiskne k okennímu sklu jako ke druhé kůži a prožívá s novým údivem svou vlastní dávnou vášeň pro domy odnaproti, doslova se společně s holčičkami rozpouští v okamžiku, ve smíchu přítomné chvíle; a určitě ho to poznamená mnohem víc než koincidence spjaté s dalekým Garches.

I jeho chvilkové spiknutí s holčičkami přítom prodlouží nečekaná ozvěna, dík knize, kterou otevře po návratu domů, aby si z ní před spaním přečetl pár vět. Další koincidence? Bezpochyby, aspoň navenek. Tentokrát je ale takříkajíc jen nástrojem vlastní kritiky; pasáž Černého jara, na niž narazí, klade sama důraz jen na nutné zaměření pozornosti – byť skrz koincidence – na to, co máme skutečně před sebou, teď a tady. Dokud tu aspoň dál něco je, a dokud tu pořád jsme sami... *„Podívejte, vidíte tam to okno? Ne, tohle ne – to nad ním... tamhle! Denně tam spolu sedí u toho stolu a hrají karty. Jenom oni dva. Ona má vždycky červené šaty. A karty vždycky míchá on. Tomu říkám přítomný čas! A přidáte-li jediné slovo, změní se v podmiňovací způsob...“*

* * *

Může se teď ohlédnout a vidět: poklad, který v jeho představách místa skrývala, zasutá podstata, kterou chtěl nahmatat v jejich hlubině, byly jen převráceným obrazem prázdna, které cítil sám v sobě; zatímco od míst čekal, že to manko napraví svým bohatstvím, každé z nich mu je zas mohlo jen zdvořile restituovat. Nepřítomnost v něm se nedala zasypat jako jáma, bylo ji prostě třeba proměnit v přítomnost. Náměstí, domy, salony se mu neukazovaly prázdné z odmítavosti, ale aby mu svůj prostor daly k dispozici, jako uvol-

něnou scénu; bylo by stačilo trochu tu rozproudit vzduch, vtáhnout nahotu místa do malého tanečku se svou vlastní, aby prázdno bylo méně prázdno. Zbytečně postával před fasádami a výklady jako před zataženou oponou, místa nebyla tajná skladiště, ale otevřená jeviště, která měl zaplnit vlastními gesty a elány.

Když už mu žádné nemohlo poskytnout úkryt, zbývalo přijmout svůj exil, vejít a vydechnout v jejich pustině jako v aréně. I budoucí zápletky vyvstane rovnou z té pouště, bude utvořena jen z nehmatných záhybů prostoru a jeho rozdýchané průzračnosti – tak jako v ní přijde ke slovu jenom holá kůže účinkujících. Je pravda, že každá nová dekorace dává nepřítomnosti, již obemyká, jinou podobu a chuť, prázdno od místa k místu nabývá stejně pestrých odstínů jako v případě různých lízátek z konzerv UNRRA. Přesunem z nádraží do hotelu a z jídelny do salonu začínáme i nový výstup nebo nové dějství, někdy se také z dramatu přehoupneme do frašky. Je nicméně na hercích, aby vydobyli z dekorace očekávaný děj, haly a budoáry se k nim předem zvědavě obracejí a visí jim na rtech, nejtajnější zákoutí a výklenky se chystají nabýt smyslu na *téhle* straně zrcadla, dík hráčům, kteří je vyvedou z jejich přítmi a zapojí je do své vlastní hry. Tak to je a zůstane, hrdinovi to zbývá jen vzít na vědomí, i když se při tom ještě trochu třese; poklady lze hledat pouze v sobě, v truhlách žádné nejsou – ani v těch, které mají rozměry domu.

Ani filmy nejsou ty skřínky, které v nich chtěl vidět, vykládané těly a předměty jako vzácnými šperky. Tajemnou hutnost, již pro něj mají jisté záběry a scény, nedává obrazům jenom náklad fešných klobouků a vytasených browningů, roztráštěných kamejí a krve, která je postříkala; vděčí za ni také a především síti vztahů, jimiž věci navzájem svázala režie, montáž, kamera pojící jedním ostrým tahem temnou masu mrtvého a osvětlený vchod do sklepa, v němž spočívá. Složeny jen z okamžitých záchvěvů, které samy utuhly v těla, nedovolují filmy uchopit nic víc, než pohyblivé konstelace – jako lze podstatu města přistihnout nanejvýš v pulsaci

holuba – nebo círu novin – přibitého krátce k plakátům na reklamním sloupu. Mimo takové karamboly se tajemství nikde nenachází, nejsugestivnější velký detail se při bližším zkoumání stahuje do téhož nic, jako oprýskaný rám starého plzeňského výkladu. Právě poklady jsou zjevně příliš rozsáhlé, než aby na ně bylo možné zaostřit, oblázek z večerní pláže, v němž nám pozdní světlo odhalilo miniaturní měsíc v úplňku, bude zas jen obyčejný smutný kamínek, když si ho odneseme domů a oddělíme ho od moře, od šumění příboje a od podobně světélkujících kamínků okolo.

Stejně osudně se před námi vytrácí hledaný vnitřek, z věcí právě tak jako z míst; když chce hrdina vniknout pohledem do starého arkýře, jde mu z něj vstříc jen neosobní nábytek z umělé hmoty, jako rozhodné odmítnutí. I daleký Laos, tak jako stejnojmenná Stanice, je sklad obyčejného náradí, vystaveného zimě a prachu na kraji dní; trochu hlouběji dýchá jen vzdušný proud, který občas spojí „tady“ s „tam“, strohou Stanici s její replikou na obzoru, jako dvě vzájemně se zrcadlící zrcadla.

Ke každé výpravě napříč přítomností patří vyhlížení vzdáleného prostoru, zpod kroků měřících rozlohu chvíle se rázem zvedá obraz neznámého „jinde“; to, čím nám přítomnost dává znamení, co vyplouvá na její hladinu a zpřesňuje její lesk, ji zároveň odvrací od ní samé, uprostřed Plzně nebo Karlových Varů vyvstává daleká Amerika. Potřeba pronikat jinam, kterou si hrdina uchovává vzdor vědomí její marnosti, jeho trvalé přání spatřit před sebou most vyklenutý naráz až k obzoru, stačí zahustit okolní vzduch; tajemství se rodí už z pozornosti, s níž cestou pátrá po starém skladišti nebo návěští, aby v nich zachytil znamení postrádaného světa a řádu. Celé řešení záhady je ale obsaženo v tázavém pohledu, jímž krátce hloubí okolí a nechává ji odtud vystoupit, pátrání po ní je pouze nutná odbočka, která mu vzápětí umožní lépe objevit vlastní přítomnost. Znovu se ocitá před místy jako soukromý detektiv před vždycky příštím zločinem, nucen zabydlovat jejich

trosky tím málem, jímž disponuje: náčrtek svého nezavršitelného osudu. Jak sonduje pohledem prázdnou fasádu nebo pustý interiér McDonaldu, sestupuje pouze ke dnu své bezedné nejistoty a dobývá odtud pouhý přídavek prázdna, který dá na chvíli větší rozmach jeho klouzání prostorem a časem.

Nikam přitom neuniká, přítomná chvíle jej svírá ze všech stran. Zatímco se s Martinem – před dalším zbořeníštěm – vzájemně fotografují, ve snaze rozšířit dokumentaci své příští agentury, vidí náhle, že každé z jejich gest vězí nenapravitelně v okamžiku, jako ve věčnosti, která si předem připomíná vlastní minulost, každý pohyb a každá grimasa – včetně těch, které aparát nezachytil – tvoří už teď součást hotového filmu, pevně vepsaného do okolního vzduchu vzdor nepřítomnosti viditelných stop. Exteriér, který mají k dispozici, je zároveň vězní, plenér, jediná dekorace filmu a jediné útočiště, je nehodlá jen tak pustit. Hrdina bydlí navždycky jen tady venku, před hotelem Printania, jehož zelený neon zkoumá navečer z protějšího chodníku a bude ho tak zkoumat i zítra, až bude krvavě rudý a hotel ponese jméno Marion. Ani ti, které vidí gestikulovat za blízkými okny, nejsou víc doma, staženi do ústraní a intimity neznámých existencí; všechno jejich tajemství je rázem čitelné, na dosah ruky a všem na očích, v náhlém vyplutí jejich těl a osvětlených bytů na hladinu okna. Sám, i když se nakrásně rozhodne v hotelu přespat, tam bude dál pokračovat v cestě, tak jako nepřestane obývat byt žádné z žen, které ho k sobě vzaly na jednu noc – a zůstane už navždy zaražen pohledem na jejich ubohou kuchyňku, koupelnu, kalhotky visící ze sušáku jako předem vybledlé, definitivně usvědčující a nicotné doličné předměty.

Poslední místo, které ho zaujme, je samo rozhodně natočeno ven, vzdor tomu, že se trochu podobá pevnosti a že na cedulce u vchodu lze číst označení Residence. Hranatá, ostře bílá budova s dvěma stejně strohými křídly ho přes mříže plotu zdaleka neláká ke vstupu; když kolem prochází v ranním slunci, nabízí mu Residence jen oporu pro další chůzi napříč dnem, dík osvěžující čistotě svých proporcí a světlu

jakoby dvojnásob jasnému, které její prázdné nádvoří odráží zpátky do okolí. Stavba bez jedinečných detailů, jichž by se mohl zachytit – až na malé věžičky na výběžcích křídel – a v níž je jaksi naráz shrnuta nahota všech míst je jen průzračný krystal; jak se ji cestou vidí otáčet ve slunci, hlazenou odlesky paprsků, zdá se do nedohledna odrážet možné trasy hodin, které má před sebou. Nic víc než proměnlivá a světelná maketa, jasné obydlí dne připravené přijmout každé gesto zrozené vlnou okamžiku – a k němuž se stačí blížit, co pozorný pozorovatel, aby šel lépe vstříc vlastním možnostem a šancím.

Tiché dýchání, které z budovy cítí vycházet, tlumený dech starců, kteří tam už vychutnávají přítomnost v očekávání blízkého konce, spojuje jistě otevřenost místa i s hrozbou posledního, definitivního obnažení. Než k němu dojde, celé tajemství se nicméně nabízí v prázdné záři, která stoupá z Residence na povrch chvíle a v níž splývá jen s průzračnou sítí možných cest, jež bude třeba vepsat do prostoru.

Když kolem prochází v ranním slunci, ostře bílá budova mu nabízí jen oporu pro další chůzi...

P. S.

Octl se tedy na konci – na konci, který je i novým začátkem. Všechno, co se může stát, a všechno, v co lze doufat, je bezpochyby jen obnovení pohybu, jediné, co si může předsevzít, je pokračování v cestě a v postupu, jenž je sám jediným místem, které obývá. Jenom zas vyrazit a jít, znovu nadlehčený průvanem a blížícím se jarem procházet městem, zachytit světlo příčných ulic, na obvodu míjet živé ploty a bzučící pole, cestou zaznamenávat přesuny dalších těl a věcí a číst v nich odraz vlastního údivu nad existencí. Jen tady je už na pořád jeho jediný lovecký revír, vždycky jen znovu vyjde měřit den svým krokem, jako tápavou sondou; jeho chůze nechá vystoupit na světlo pouze nejistý šev mezi vnějškem a vnitřkem, cesta, již sleduje – veden signály, které jsou samy ambivalentní, co zároveň hmotná a duchovní fakta –, značí jen společné rozhraní obyvatelného s neobývaným. Mezi snahou dobýt svět a čirým klouzáním po jeho povrchu, pokračováním v cestě a hledáním obydlí, je doma výhradně v elánu, s nímž za chůze spojuje „tady“ s „jinde“, vědomí vlastního já s tím, co ho přesahuje, měření rozlohy se zastávkami, jimiž je prokládá, aby dlouze pozoroval holé pole nebo zářící vidinu salonu v hloubi mlází.

Pohybuje se taky mezi řečí a tichem; jazyk, jenž ho všude doprovází, slova, která připojuje ke svým procházkám, mu pomáhají budovat každou z nich jako pohyblivé obydlí, nestačí je ale vystavět samy. Věci, kolem nichž míjí, vstupují neustále do hry, vplétají do šumu slov vlastní němou řeč, věty, které spolu tvoří a do nichž se řetězí jen tím, jak postupně vyvstávají u kraje cesty. Samo jejich řetězení je přitom dost trhavé a váhavé, každá věc jen neochotně opouští svou ulitu, jako by k ostatním věcem neměla důvěru. Při neexistenci společného obzoru, říká si, který by věci sdílely mezi sebou i s námi, tu předmětnost světa jen čím dál víc překáží, narůstá kolem jako marná zásoba a obklopuje nás stále tíživěji, jako by všechen smysl jsoucího napříště spočíval jen v jeho totožnosti se sebou samým. V touž chvíli, kdy nás jako nikdy vybízí vyrvat mu

jeho tajemství, se svět definitivně uzavírá do svých hmot a materiálů, rozeřvaný tankovací vůz brzdí v mlze jen proto, aby nám nastavil svou řvoucí masu tankovacího vozu, zabrzděného uprostřed mlhy. Právě neproniknutelnost věcí, to, co nám v nich uniká, nás jistě pořád nutí o nich mluvit. Naše slova sama však před jejich zpupným vsebezahleděním tichnou a ztrácejí hlas; zatvrzelost, s níž věci vzdorují našemu úsilí je vyslovit, osvětlit jejich masu příhodným obrazem nebo formulkou – kdyby jen žertovnou – redukuje naše pokusy na letmé náčrty, prchavé elány a gesta, k nimž chybí pokračování. Z nedostatku prostoru, kde by se mohla rozeznít, vydává řeč jen okamžité signály, v nichž se všechny dlouhodobé perspektivy naráz hroutí jako domek z karet.

Pořád se jistě lze rozpomenout na minulé příběhy, prodloužit v sobě jejich echo a shrnout je do poslední proradné pravdy („Každý z nás je Fantomas!“), kterou vmeteme světu do tváře, nebo ji aspoň něžně pošeptáme do ucha jedni druhým. Slova se při nejmenším dál *snášejí*, kdyby jen jako stále hebčí sníh, podstatná jména protínají vzduch drápkem, přídavná nás nepřestávají hladit; pořád lepší než nic. Zdá se ale, že co jediný společný smysl už slova nedohledně skloňují jenom mlčenlivou neužitečnost všeho. Mlčení samo se našťěstí dál množí a nabývá různých podob, stejně jako způsoby jeho označení; místo ztichlé dratve se vzápětí neslyšně rozcinká hned drát, hned nejapná rolnička datle. Slova už nic neosvětlují, pořád jsou ale schopna trochu provětrat svět a umožnit nám vprostřed jeho haraburdí, jako poslední projev náročnosti a grácie, aspoň pokračovat v dýchání.

* * *

Den, v němž chodí s Martinem po Botanické zahradě, rozsvítilo suché zářijové světlo, tráva a pěšiny parku v něm vystupují se zřetelností plánu. Zatímco ohledávají terén, procházejí mezi stromy

a záhony až na vrchol travnatého návrší, kam vede pěšina zatočená do spirály, hrdina spontánně vnímá jednotlivé části pozemku jako zastávky iniciační cesty; stačí jimi projít ve správném pořadí a s patřičnou pozorností, aby lépe rozeznali své osobní možnosti a karty, které mohou uplatnit ve hře se světem. „Věštecká“ schopnost místa, i když jim v tu chvíli je zřejmá, nepatří nicméně k jeho podstatě; zrodila se z nenadálého souladu mezi místem, odpoledním světlem a pohotovostí, kterou v průzkumnících vzbudilo, je pouze pravdou jednoho dne, již zbývá uložit do místního archivu jako památný příklad ztělesněné možnosti a naplněné šance. K věci došlo tady, místo bylo jejím jevištěm; taky ale pouhým svědkem.

I objev, jímž procházku úspěšně uzavrou, zvýší lesk místa jen relativně. Nápis na velkém skleníku pro ně má hlubší smysl proto, že z něj vypadla písmena a že se z původního „Entrée des serres“ – Vchod do skleníků – změnil v emblematické ENTRE ERRE: vejdi, abys tu bloudil. Kromě přesnosti té náhodné úpravy je nápis pozoruhodný tím, že napříště označuje pouze nejistý práh, ohlašuje ho a zároveň jej odsouvá dál. Vstup, k němuž vybízí, neznamená dosažení cíle, ale začátek další cesty, nového bloudění, v němž se předem rozplývá i lákavá dekorace – zelení zaplavený skleník –, kde k němu má dojít. Uvnitř skleníku – ostatně zavřeného – je jako na kterémkoli místě nečeká nic jiného, než další zlomek času a prostoru nabídnutý jejich hledání, i v přítmí za skleněnými stěnami je uložena jen nedohledná zásoba možných cest a příběhů, které se denně otvírají v hemživé hojnosti jsoucího. Vstup znamená vprostřed bloudění sotva krátkou pauzu, také interiér za prahem v něm vzápětí vybízí pokračovat, jako pouhý záhyb bezbřehé rozlohy města, jediné pravé arény.

Už když se ze zahrady vracejí k metru, sluncem zalité město a jemně odstupňované vrstvy modří a šedí, kamenných bloků a vzdušných stožárů, jimiž hloubí jasnou propast dne, vyvstává samo před hrdinou jako velký, až k obzoru otevřený skleník. Jen tam se všechno může znovu rozehrát, v dlouhých a nekončících,

povlovně modulovaných větvích a v jejich klouzání mezi zářezy jmen a hladivými doteky adjektiv. Monumenty města, nezávisle na svém historickém významu, se v příhodnou chvíli stanou součástí nevidaných obřadů, zasvěcených nesoustavnému a neustavenému, empirickému kultu; prázdno Vítězného oblouku na konci Elysejských polí a pusté avenue, které za ním zvolna klesají dál k obzoru, temná masa Opery vyvstávající naproti v ranním slunci poskytnou hrdinovi značky v každodenní – a pěší – metafysické pouti, jako okamžitá vtělení nedostupného vrcholu, odtažitého zákulisí nebo svatostánku. Kdesi v hloubi šestého okresu nebo čtvrti kolem Halles, uprostřed poledního ruchu, zbuduje dům jen tím, že zasedne s přítelem ke stolu, změní hučící bistro v místo pobytu už pozorností, s níž si vybere jídlo, v souladu s momentálními okolnostmi i s pamětí vepsanou do dekorace lokálu, jeho jakoby definitivní podoby vytvořené vrstvou po vrstvě během let každodenních, obřadně opakovaných služeb. Až potom z bistra vyjde ven, jen se tam lépe shledá s okolním městem. Každá chvíle souladu s některým z městských míst, každý zdařilý průnik do bistra nebo pod stromy parčíku mu umožní rozšířit a zpřesnit osobní okruhy, které zakresluje do okruhů metropole, a dovolí mu lépe obývat ji samu.

Obývat, nebo ji spíš znovu objevit, nanovo do ní vstoupit s týmž údivem, s nímž sem kdysi dorazil ze své provincie; nezapomíná ani na to, že kdykoli pozná další tajemství města, ukrytý průchod nebo nároží s hrstkou mincí vtačenou do chodníku, zatluče taky nový hřebík do své budoucí rakve. Paříž našťastí uniká ze svého vlastního sevření a nechává před tím, kdo jí prochází, vyvstat ze zákрутů ulic jiná města, nastavuje za sebe chvějivou vidinu Říma nebo Istanbulu; i daleký Jih začíná hned tady, za malým městským kostelíkem, jehož povědomá fasáda už přes zahrádky blízkého předměstí vzhlíží k vyschlým houštinám Středomoří. Město nabízí ochranu a úkryt jen natolik, nakolik se v něm lze ztratit; občas, na

sklonku léta, si dokonce říká, že by jím už měl projít jen na cestě za poslední odbočkou a definitivním sejitím z cesty. Je pouze nutné nepovažovat Ameriku za Evropu – o nic víc, než za Ameriku –, odvrátit se od slunce, ale neoctnout se přitom naproti měsíci, té staré vestě. Přihlížet jednoduše tomu, jak se sami hýbeme vprostřed pohyblivých věcí, dávajících – stejně jako místa – znamení jen tím, že bez konce odkazují jedna ke druhé, od skleníku k aréně a od zahrady k městskému bludišti. Sacré-Coeur na obzoru přináší Paříži darem neznámé pouštní město a zároveň, týmž klouzavým pohybem, ji samu odvádí jinam, do daleké pouště měst; věty tvořené společně věcmi a naším myšlením uvolňují pouze klíčící, neuzavřený smysl, hladina dne zas vsakuje tekutý sval, který z ní krátce vystoupil.

Také starý moped se znovu vytrácí s koncem sezóny, jejíž závěr nečekaně nadlehčil svými přesuny. Dárek od spiklenkyně, s níž hrdina proměnil ve slavnost nejpěknější dny roku, mu také umožnil vychutnat jako nikdy poslední záblesky léta, když na něm jedním ostrým tahem projížděl náhle klidným městem, zatím jen sbírajícím síly k novým bouřkám. Když od prvních deštivých dnů začalo jevit známky agonie, věrné mechanické zvíře tak zároveň ohlásilo konec oslav a ukázalo, že je připraveno naplnit svůj osud; hrdinovi nezbývalo víc, než nechat je u nejbližšího chodníku a po špičkách od něj odejít navždycky. Když ho dva dny nato objeví o kus dál, necelých padesát metrů od místa, kde ho opustil, je už moped jen šedá a vychladlá kostra, smáčená přívaly ledové vody; jeho dny byly skutečně sečteny, krátká jízda to ukázala i neznámému zájemci, který si ho chtěl odvézt. Výzkumník ho tentokrát důstojně dovede až na křižovatku a do parčíku v jejím středu, obehnaného vysokými keři, kde z dosahu dotěrných pohledů stroj zastrčí co nejhloub do hustého listí. Jak tam vidí mizet jeho zadní blatník, připomene si Aguirrova koně z Herzogova filmu, jeho bílý a rozechvělý zadek vnikající do hustého lesa na břehu řeky, kam ho Aguirre zahnal ze

svého voru. Když se o pár dní později do parčíku vrátí, není tu po jeho oři ani stopy, zvíře beze zbytku překrylo tiché vlnění lesa.

Moped se vrátil do garáže – až na to, že žádná garáž není, jen to klouzání a vzdalování, koňský zadek nebo stopka blatníku vplouvající do listí; stín lesa neskrývá stáj ani přístěnek, vsakuje zvíře pouze proto, aby ho nechal rozplynout ve svém vlastním dechu. Ani za dveřmi, na něž v závěru *Chaplina vystěhovalcem* buší moknouce Charlie, není ta sňatková agentura, kam si zdánlivě odvádí svou čerstvou partnerku, aby své bloudění uzavřel happyendem; žádný pohostinný výklenek nečeká za plochou plátna, pouhé sítnice, kam dveře a bušící ruka kreslí jenom obraz a zrakový klam, čirý slib lokálu a šťastného rozuzlení, který se nedohledně zrcadlí sám v sobě. Zvíře mizící v lese nemíří k mateřskému přístavu, jen k tomu nočnímu, šumícímu pozadí, kam svět nepřestává ustupovat z vlastní arény, aby do ní vzápětí vyrazil s novým elánem. Ani místa se nechovají jinak, i ona se zas a zas stahují k okraji a čekají na chvíli, kdy je odtud vyžene naše zvědavost, kdy se k nám přiblíží v povzdechu, k němuž je přiměl náš pohled, a v němž zároveň jdeme vstříc sami sobě.

Místo co zrakový klam, který se před námi rozdýchal, jako fasáda osvětlená šikmým večerním sluncem; stíny vrhané hrbolky v omítce a relief, který jim dávají, nechávají z fasády vystoupit skrytou hloubku – ale jako hloubku pouhého povrchu, jen jaksi dočasně vychýleného ze sebe sama. Nic hlubšího, jinak řečeno, než obraz vyplouvající na plátno a průzračnost dne zvlněná signálem dalekého „jinde“. Podzemní chodba spojující Stanici se zaslíbeným Laosem je pouhý záchvěv vzduchu, každé místo existuje – a nabývá na podstatě – už skrz ozvěnu, kterou vrací jinému místu. Náměstí, u něhož hrdina bydlí v době, kdy Stanici poprvé spatří, je možná jen vzdálená replika náměstí, za nímž se kdysi vydával na okraj rodného města; podobnými ozvěnami jsou i objevy, které dělá během cest nadzemním metrem. Stříška prodejny PÍÁN, již s takovým

podivem vidí mjet pod tratí, v něm bezpochyby jen ožívuje dávnou slabost pro ten důmyslný hudební nástroj, to, co má za nový úlovek, pobízí prostě jeho touhu k dalšímu pronásledování sebe samé, k další honičce v dlouhých, tautologických smyčkách za vlastním ohonem. Každé nové místo je pouze jiný kostým, který si navléká před zrcadlem, jiné pokračování módní přehlídky, již – od převleku k převleku – obnovuje vlastní přítomnost. I Laos, do něhož chce odjet, je novou podobou jeho samého, jako si předem v sobě nese celou svou Ameriku.

Odjíždějící moped zase zrcadlí mizícího koně, splývá s jeho vzpomínkou v chvějivý obraz, který jeho odjezd na chvíli pozdrží proti zvířenému pozadí; záblesk, jež nechal v hrdinově paměti, signalizuje pouze drobnou nehodu ve společném oběhu všeho a všech, který ji vzápětí vsákl. To podstatné je přitom právě tady, v tom neustálém proudění, všechno, oč jde a co si může přát, mu jde vstříc z jeho opakovaných návalů. Nemá před sebou jinou budoucnost, jinou perspektivu a příští slávu, než nové střetnutí s tím trvalým příbojem – a svou obnovenou ochotu být mu k dispozici; bude pokračovat v cestě už tím, že stane před další fasádou, začne ji znovu hloubit pohledem a rozdýchá svým myšlením víc zešíroka přítomnou chvíli, nic než ji. Jediná možná šance: přilnout ke zčeření vlny, která trvale vyvstává vprostřed provizoria; svět krátce nadlehčený a znovu zatížený smyslem, střídavě nabídnutý a odepřený v záblesku vyplouvajícím z bodláčí a v blikání rudé stopky vsakované listím.

V příboji přitom nic opravdu nemizí; stačí mít na paměti všechny své nejisté cesty a dráhy, aby se s námi zas rozjel celý kolotoč a my viděli obíhat své bobry a své sádrové kýty ve vírech suchého listí, dalekých úderů na činel a dunění kuželníkových koulí, rozdmýchávaných větrem nového podzimu. Dokud je tu on sám, říká si, všechno se k němu vrací s kroužením otáčecích dveří, umožňuje

mu znovu objet svět a vyznačit v obecném oběhu vlastní okruhy; každý trochu vzrušený okamžik ho také znovu spojuje se vším, co má rád, v čem se sám poznává a co tvoří svět v té podobě, v níž existuje jenom skrze něj.* Dík elánu, jenž ho nese vstříc dalšímu průčelí, nachází zas všechny své osobní značky a prochází jejich úplnou sítí, rozehrává své karty v nové partii, odkud ještě jednou vyjde těžší – i lehčí – o celou možnou existenci.

Nanovo se v něm setkávají a shlukují, vzdalují se a znovu vracejí, všechny jeho makety a klamné obrazy, přízraky a dvojníci, partnerky na jednu noc nebo na jeden život, jeho těkavá místa a bludné bóje. Stanice prázdného řeznictví, číslice 1937 napsaná na zvlněný vzduch, fasáda z lepenky se zářivou nulou ve štítu, bílý list papíru s hlavičkou Amerika, cedule s označením Rennes na pozadí noci. Hrst odstrážek mizí ve stínu průjezdu, krejčovský panák z něj mírně povystrčil oblýskaný bok; atrapy salámů se pohupují v průvanu pod stříškou střelnice, namísto terčů. Bledé sádrové město vyvstává za stmívání v okně mansardy, v lampě na blízkém rohu zháší žárovka a v louži na konci ulice se rozsvěcí hvězda, náhradou za zmizelého mopeda. Všechno umlká, nasládlý parfém holandského tabáku ale všude nevniknul, pobřežní vřesy tonou každý večer v čerstvé mlze, značené tu a tam jen bóje ztvrdlých bodláků. Tráva, ten starý poděs, se zas a zas vrací, celá divá nás oslnit a mít definitivně navrch, sami hrajeme jen docela malé postavičky, nedohledně sympatické a šedivé.

Všechno jsou pouze roztěkané zlomky, všechno ale dál dává znamení; osud je sotva skica, pořád ale trvá jako možnost v umíněném návratu svých trosek. Už tím, že před hrdinou znovu defilují,

---

* Po letech přesunů se k němu vrátí i Paříž z prvního rána, v němž přestoupil její práh. Aby byl nablízku své pozdní partnerce – a lásce –, nastěhuje se do téže čtvrti, kde se tenkrát vylodil, do místa vzdáleného sotva sto kroků od bytu slavného proroka (a od bydliště svých tehdejších hostitelů): zároveň se stane souedem bývalých veřejných lázní. Bezpochyby týchž, které v to historické ráno objevil na fotografiích v zasklené vitrině, vedle vchodu do prorokova domu.

oblázek, sojčí pírkó, skladiště a *lavatories* kreslí náznak vzájemné aliance, vzdor prázdnu, které je od sebe dělí, a skládají samy od sebe zápletku a kouzelnické číslo – vždycky už na dosah ruky –, které s nimi neumí sehrát.

* * *

V tutéž chvíli, kdy se loučí s mopedem, všechno dál obíhá také v dopise, jež dostal od Martina a jehož do kruhu zatočené věty mu stačí ohlásit, že nadcházející podzim bude i nový rozjezd. Když už jeho výzkumy nevedou dál, než k oživení jeho toužení – myslí si pro sebe –, každá vyjádřená touha aspoň trochu pohne skutečností a trochu jinak ji rozdrnčí; obmění ji podobně, jako skutečnost v odpověď na její naléhání obmění touhu. Něco z našich gest a elánů přece jen ulpívá na věcech, do nichž je vplétáme, ukládá se na místech, jimiž procházíme, a předává jim kus naší existence.

To, co si tu mumlá, je jistě znovu jen pravda jednoho zmateného a osamělého pátrače, plného starostí a stesku, který chce marně sám uchopit smysl, jehož je pouhou součástí. Zbývá mu útěcha, že jeho rozechvění se na čas ustálilo aspoň tady, v obrysech místa, které se pokouší vymezit tato kniha.

DOKUMENTY

Vila

Ve zvířeném prachu se zatřpytí
křemínky na průčelí vily Neváhej teď vyhledat v odpoledni ten
ztracený dům
dokud trvá iluminace léta dokud proplouvají v trhlinách fasády
malé tkalcovské člunky a nahá klečící královna s pergamenovou
pletí
vyčnívá ze zdi
Je to tu neporušené tělo
na rubu žije dál ve sklepním chladu
je to teď pavouci škrábou dosud bílé údy
údy se chvějí v pletivu lesklých pavučin
a uvádějí do chodu zazděný kolovrátek pohyblivou cihlu v koutě
i těžká vrzající vrátka pokrytá vlhkým mourem

V panství bodláků I

V panství bodláků v hádankovitých houštinách
v jeskyních dávných pocitů strnulých do ticha
jako promlčený třpyt hadí kůže
letopočty dávno utonulé ve sluneční lávě
tolikrát převrstvené dlouze tuhnoucí jako se rozesychnou staré stoly
staré inkoustem pocákané necky v kopřivách

poslední ale hebké hodiny
vlekoucí se s pomalou jistotou
jako napůl vyschlý heraldický krab když se naposledy vrací
do svého erbu
V kopřivách jen to starý opuštěný lom kam je vidět přes vršky
bodláků
rozkývaných větrem jako v němém filmu
(žalostně ušmudlaný hadřík na jednom z nich měl snad být
americkou vlajkou)
starý lom nerozveselitelné sutiny někdejších pískovcových
knihoven
a rezavé pruty jak tu dodnes vpisují někdejší nálety na Londýn
i Cařihrad do stěny zvednutého jen zvolna klesajícího písku
jako na nehybný štít zářijového počasí

Krab leze pomalu písek jímž se sune ale stříká až sem
do mých uší jak budou podařenou trofejí příštích historiků
S hlavou obrůstanou nejstaršími kořeny
pomalu ale jistě rezavím

* * *

Já nebo kolečko co se tu kdysi zadržlo
ve vzduchu rozechvělém nad vrcholky trav zatímco mám dál
na mušce
vzdálenou paseku s ustrnulou zvěří (v pozoru tak jako mé uši)
pomalu zapomínám
jockeyové zastavili koně u lesa a vyprávějí si

neslézají ale nepokračují ani v dostihu
a dostihy skončily Velká pardubická znovu zarůstá trávou
jako rozpadlé kamenné hodiny mechem
starý had který před polednem sklouzl ze stojanu
a sunul se k oknu zůstal přisát na sklo
kde se rozpadá navždycky jako uschlý blesk
Na sklo kupole vysoko nad ruchem města mrakodrapů
kam už nedoleze které už nevzruší jako kdysi King Kong

Pomalů tvrdnu
někdejší omyly se mění neúprosně v pravdy
kolo od vozu prchá nezadržitelně do polí
pneumatika pukne svalí se na bok na rozpálený asfalt
vyteče však už jen trochu žluklého oleje (z kdysi živého nálevu
už nepovstanou malí astronauti)
napříč zahrádkami předměstí vede zbrusu nový monolit
jak ho sem nenápadně odložili
slunce tvrdne tak jako krytý kuželník
nad nímž vychládá pomalu ale jistě
žloutnu jako listů na stromech

V panství bodláků II

Těsně před tím než čelo cvrnkne do ostnatého drátu
a ten se v něm rozechvěje jako stříbrná vráska
tady těsně za dráty nebo spíš těsně před dráty
za nimiž není nic jenom pustý povrch hrbolaté planety
do nedohledna ten víceméně zvrstvený prach
kam prší Zborčené obrysy dosavadních dějin všude okolo
a v menším provedení i tady před dráty v teplých povlovných
hromádkách prachu pod kopřivami
Jak vítr občas rozhrne inkoustem pocákané listy
odhalí pod nimi starý a odřený český tenisák
až je sem chvílemi vidět málem jako dlouhým a ohebným (taky
zaprášeným) dalekohledem do daleké žlutnoucí džungle
kde pořádají piknik ministři v košilích

Při tropickém lijáku který se tam spustil
je tu i slyšet
občas se přece najde něco co kolem zasviští ještě víc rozkývá
přestárlé rozvívané kopřivy (jako by byly z popele)
až se v nich tenisák objeví dvakrát za sebou (jako by v džungli
potkali ministři v lijáku své náměstky
i s dvojníky a ti všichni měli ty košile)
jak je vidět dál to přibývá něco zasvištělo kolem
špion nebo astronaut už na tom nesejde
i dál v téměř pravidelných intervalech někdo vždy doplatí
na zdejší skutečně velmi komplikované houštiny
nejde tak ani zcela tvrdit že ta zšedlá tučným a bělavým prachem
dávno olepená vlákna
jsou skutečně zbytky jediné americké vlajky

* * *

Našla se i dřevěná vejce kouř kreslící po krabatém papíru cesty
znehucení
jiné než drobné rysky ptačích stop v nezaschlém dnu mělké
betonové jímky
ty zbytky ptačího imperialismu

pod prázdným žloutnoucím nebem (kam vybledlý kouř kreslí
znehucené cesty)
jiné než dvě rýhy v měkkém plášti hodinek

Obrátil jsem hodinky ale pod sklíčkem byla jen hrst požaté trávy
zdvihl jsem oči k rákosí přísný pták chodil po pohozeném pouzdře
na pistoli Pěkně od kraje ke kraji
jak po ostrůvku ze světlé vrzající kůže

* * *

Je to tak i hodinky se tu rozkládají mezi kořínky v nekonečně
kypřené hlíně
mění se zvolna v docela jiný přístroj
mezi uschlými bodláky drnčícími ve větru (a jejichž soukolí je
rovněž dost spleťtí)
mezi kořínky kopřiv a trávy víc zamaštěné olejem
než zežlutlé V nad jiné složitých houštinách snad právě tam kde
je v nich normálně ukryta mokrá bedýnka
a kde už se nenajde ani to
ani ono ještě tak dvě rýhy vydřené v hlíně
jak odtud právě odtáhli už notně zbědovaného zvěda narychlo
zabaleného jen v tom
co bylo právě nejbliž

* * *

Skutečně nebyl jsem daleko
ještě jsem valil oči na dráty už zas docela prázdné
a ty se lehce chvěly v jemném mženi
jako by je ladil
pták co tu před chvílí seděl už byl normálně
v háji podélně rozříznutý a rozevřený dokořán ležel na dešti jako
zavlhlá náprsní taška
v mazlavém obsahu se naštěstí vypjala i krátká tence přesná
červená bavlnka
chyběl však čas i místo nemohl jsem víc valit oči
do kopřiv před sebou
tím méně vložit bavlnku do skutečné šrajtofle
Pták byl předposlední bilo to do očí
zbýval jsem už jenom já

Návštěva v rue Montmartre

Souřadnice

K návštěvě došlo v sobotu 2. května, mezi jednou a druhou odpoledne. Fotografie, jimiž jsem chtěl tento záznam doprovodit, jsem pořídil – v téže denní době – až 5. května, abych předem neomezil volnost svého pohledu.

Náhoda mi jméno ulice označila 1. května, ústy kamaráda, který mi navrhl zajít na večeri do místní restaurace – společně s dalšími českými přáteli, kteří emigrovali do Basileje a projížděli právě Paříží na cestě do Londýna. Stojí za zmínku, že kamarád se spletl: restaurace se ve skutečnosti nachází v rue *Faubourg* Montmartre, kde kdysi pobýval také Lautréamont*. Spolu s „objektivní náhodou“ tak o volbě „mé“ ulice rozhodl i chybný výkon.

Pozorování

Od první chvíle mi rue Montmartre zjevně vychází vstříc. Hned vedle východu z pasáže (Panoramas), odkud do ní vcházím, dává biograf *Melodii v podzemí*, film, k němuž mě vážou zvlášť důvěrná pouta. Ve vstupní chodbě kina navíc zahlédnu větrací vedení podobné tomu, které hraje ve filmu podstatnou roli. Naproti biografu – na levém chodníku – zas objevím reklamu s obrázkem nezapomenutelného Pepka (námořníka) z kreslených seriálů a filmů, hrdiny, který významně poznamenal mé dětství, ale o jehož existenci jsem dosud ve Francii nenašel jedině svědectví. (Podle „zákonu série“ ho samosebou zakrátko uvidím znovu, v kiosku s obrázkovými časopisy.) Ve stejné výloze si všimnu i oznámení, že kdosi chce zaměstnat zkušené *kráječky* („coupeuses“; též řezačky, ustřihovačky). Ve výkladu vedlejšího knihkupectví kniha s titulem *Son Altesse la Femme – Její Veličenstvo Žena*. Kniha je antikvární, s krásnou starou vazbou. Na velkém „F“ slova *Femme* sedí motýl, jako na vrcholku květiny. Uvědomuji si, že když jsem se předtím, na Haussmannově bulváru, rozhodl *nevstoupit* do jiného knihkupectví, ve snaze „šetřit si síly“, všiml jsem si nicméně titulu jedné ze zlevněných knih vystavených v ošatce před krámem: bylo to pojednání o motýlech.

Obracím teď pohled k pravému chodníku. Přímo proti sobě mám kuriozní krám, jehož návštěví nabízí zároveň *RASOIRS* (břitvy, holicí strojky) a *BEAUTÉ PAR LES PLANTES* (krásu s pomocí rostlin: „rostlinami ke krásě“). Přejímám ulici: obchod je nejspíš v likvidaci, vnitřek je vyklizen, ve výloze zůstalo jen pár krabiček, na nichž se opakuje obrázek téhož (elektrického) holicího strojeku.

---

* Až dlouho po napsání tohoto záznamu zjistím, že Lautréamont bydlel přímo v domě, kde dotyčná restaurace sídlí.

Když se vracím na levý chodník, všimnu si v projíždějícím autě předmětu, který si řidič „pro štěstí“ pověsil nad volant; nepodaří se mi ho identifikovat, formou a barvou mi ale připomíná dárek, který mi den předtím dal jeden ze „švýcarských“ přátel. Kamarád se (příjmením) jmenuje Pavel; ještě na něj myslím, když u domovního vchodu (na levém chodníku) spatřím cedulku, kde stojí tiskacím písmem obdobné jméno POVEL. Podle jiné cedulky bydlí navíc v domě i jistý Fomenko, patrně starý ruský emigrant; mohl by to být týž, o němž nám včera Pavlův švagr – sám pařížan – vyprávěl cosi komického. Nedá se nic dělat, musím do domu vlézt a přesvědčit se, zda Fomenko opravdu švagra zná – nebo mu aspoň tu známost vnutit. Vzápětí bohužel zas vyjdu ven, aniž jsem udělal jedno nebo druhé: k Fomenkovi jsem se nedozvonil.

O něco dál, pořád na levém chodníku, se octnu před krámem, který je zavřený a znemožňuje tak zjistit, o jaký druh obchodu se jedná. Jediný záchytný bod: vývěsní štít se jménem GOLDSCHMIDT. Stačí mi nicméně připomenout, že mi někdo z přátel nedávno doporučoval řeznictví téhož jména, kde je maso výrazně levnější než jinde. Nejsem ale schopen si uvědomit, byl-li to znovu Pavlův švagr nebo spíš „Georges“ (Jiří V.), který má zanedlouho z Paříže odjet za moře: do Ameriky, kde se chce usadit a kam ho možná budu následovat.

Od začátku mě v ulici zaráží zřetelná převaha dvou barev, *červené a modré*; dvojice sice nepatří k mým nejoblíbenějším, zato hrála podstatnou roli ve snu, který se mi zdál v noci na 1. května a z něhož jsem dodnes lehce paf (ještě se k tomu vrátím). Znovu o červené a modré přemýšlím, hlavně o tom, že jde o národní barvy dvou pro mne „osudných“ zemí, Československa a Francie, když ustrnu při pohledu na výklad, z něž na mne doslova vyrazí – bez výstrahy – barevná vyobrazení vlajek různých zemí. Výklad tu zjevně zasáhl, aby mé úvahy podepřel i zkorigoval, navíc k francouzské a československé vlajce mi připomíná třetí, rovněž červenomodrou (nechám-li stranou „neutrální“ bílou), na niž jsem nepomyslel: vlajku Holandska. Kromě této výlohy mi utkvěly v paměti hlavně dva červenomodré vjemy: reklamní panel na rohu rue Aboukir, kde ty dvě barvy „ztělesňuje“ pár v leteckých kombinézách (modrou má na sobě žena) a vzorník na dveřích obchodu s nábytkem, kde každý z nabízených modelů ložnic je vyveden ve dvou variantách: modré a červené.

Asi v půli cesty přicházím na další nároží, když se náhle ulice téměř vyprázdní. Je to přitom právě tady, kde se poprvé a naposled na někoho přímo obrátím – totiž na mladou, spíš nehezkou a poněkud otupělou holku, která se přede mnou náhle zastaví a nepřítomně se rozhlíží. Neoslovím ji, jen vytáhnu z kapsy klíče a zacinkám jimi holce přímo před obličejem, zároveň abych ji probudil a abych protrhl ticho, které zaplavilo ulici. Překvapená holka skutečně pokračuje v chůzi, také já jdu dál. (Na začátku ulice jsem chtěl navázat kontakt i se psem, který

tam klímal před bistroem a jemuž jsem chtěl přečíst pár řádek z české knihy, již jsem si nesl v podpaží; v poslední chvíli jsem si to ale rozmyslel.) – Než jsem dorazil k nároží, zaznamenal jsem ještě pár drobnějších, rozptýlených signálů; tak jistý HOTEL JASMÍN a výlohu s oznámením, na němž se „kráječky“ ze začátku ulice změnil v podmořské *potapěčky* („plongeurs“, též myčky nádobí). Když jsem na prahu ulice znovu prošel před pasáží Panoramas, v neonovém návěští samoobsluhy, která v pasáži sídlí, došlo v touž chvíli ke střídání stráží: zhaslo tam slovo SELF a rozsvítilo se slovo SERVICE.

Nejpřekvapivější objevy mě ale čekají až ve druhé části ulice, za nárožím, kde jsem se zastavil. Zlákán kavárnou ETOILE (Hvězda) na druhém (pravém) chodníku, přeždu k němu přilehlou křižovatku pěkně napříč („jako hvězdný paprsek“), místo kavárny vstoupím ale do domu, jehož je součástí. Třebaže vyjdu až do posledního patra, narazím tu pouze na nepřítomnost jakýchkoli známek života; stísnující dům s nebývale úzkým schodištěm myslí zjevně jen na smrt. Přesto zas zavřu okno, z něhož jsem vyhlédl do dvora, aniž bych tam skočil, a znovu sejdu dolů. Když vycházím na ulici, všimnu si na zdi pod schodištěm zažloutlých „Pokynů obyvatelstvu pro případ povodně“, které tam nejspíš visí od začátku století. I od budoucnosti ale dům zřejmě čeká jen pořádnou povodeň, která ho definitivně zaplaví od sklepa po půdu.

...garáž, jejíž vývěsní štít je složen z fragmentů pomuchlaných karoserií...

Před další cestou proklouznu jen tak tak mezi dvěma auty (jistěže zaparkovanými), kráčím pak rovnou středem ulice, po vozovce. Už po několika krocích se ale zaraženě zastavím před obchodem s obuví, jenž sídlí na pravé straně ulice a ve štítu má vepsáno slovní spojení, v němž rázem vidím „klíčovou“ formulku: OTEC ERAM, doslova a do písmene. Uprostřed Paříže právě to české slovo, spolu s emblematickou zkratkou – poněkud latinskou – evokující sloveso bloudit (francouzsky „errer“), taky ale – čtena pozpátku – jméno pro mořský příliv a odliv („marée“) ... Ještě jsem ten nález nestačil strávit, když mě – zase na pravém chodníku – pro změnu zastaví jakási garáž, jejíž vývěsní štít je složen z fragmentů pomuchlaných karoserií. Na jednom z úlomků lze ještě číst tovární značku: jedná se o Fiata, což mi znovu připomíná přítele Pavla, který měl nedávno dost vážnou nehodu (hlavně svými finančními důsledky) s vozem téhož jména. Prudce, jako v náhlé předtuše, se obrátím ke druhému chodníku: právě naproti se zvedá fasáda HOTELU ANGLE. Jak už jsem řekl, můj přítel je na cestě do Londýna...

Poblíž garáže mám ještě čas si všimnout starého a dost podivuhodně ohlodaného nápisu, z něhož zbývá jen to, co nazvu „Zmrzačeným dnem“ (Journée mutilée – viz fotografie) – a ubírám se k ústí ulice. Než tam ale dorazím, musím ještě projít kolem řeznictví. Na rozdíl od GOLDSCHMIDTA je otevřené a nese název DŮM PRAŽSKÉ ŠUNKY (sídlí navíc v čísle 13)... Když ulici opouštím, vyčerpání, které pocituji, plně odpovídá zvláštnímu odporu, s nímž jsem musel zápolit před její návštěvou. Poslední úsilí už vynaložím jen na to, abych sebral po vzorku od obou druhů smetí, červeného i modrého, které doslova vystýlá konec ulice (k níž patří i rozsáhlé tržiště).

Ozvěny, dodatečná prodloužení

Když se vracím domů v metru, v novinách jednoho z pasažérů si všimnu fotografie, která ukazuje psací stůl jakéhosi politika (snad M. Debré) pokrytý nesourodou tříští po výbuchu plastické bomby. Líbí se mi uvést fotografii do vztahu s vozovkou pokrytou zbytky trhu, na niž jsem se díval chvíli předtím.

Ještě ten večer se znovu vidím s přítelem Pavlem, který odjíždí do Londýna den nato. Sdělil mi, že jen o málo dřív, než jsem se zastavil před garáží s návštěvím ze zbytků karoserií, si na Bleším trhu u porte de Clignancourt prohlížel zvláštní obraz-objekt, jehož součástí byl model auta složený z různých součástek starého rádia; spontánně v tom vidím „optimistickou“ variantu „svého“ návštěví.

V úterý 5. května, kdy se do rue Montmartre vrátím kvůli fotografiím, tu samosebou udělám další objevy. Zvláště mě potěší zjištění, že řada zdejších obchodů a podniků zjevně skrývá jiná zařízení – jak z toho už léta podezřívám většinu krámů, kolem nichž procházím. Řeznictví se například ukáže být poštou, při nejmenším právě na mém snímku (kde z nápisu na stříšce krámu zbyla jen slova LA POSTE), tiskárna, díky příjmení svého majitele (MOULIN), je zároveň mlýn.

Závěry

Především chci zdůraznit, že jsem v ulici našel řadu ozvěn svého snu z poslední dubnové noci – důkaz, že šlo o „velký“ sen, mimořádně významný i pro můj bdělý život. Smysl dotyčných ozvěn lze číst ve třech různých rovinách, stejně jako obrazy snu.

Rovina Nad-já: na této rovině jde o klasicky „oidipický“ sen o otci. V ulici se mi otcovské „imago“ vnutí skrz obchod OTEC ERAM, ostatně jediný toho jména v Paříži*. Jsou tu ale další znamení: tak skutečnost, že přítel, který mi rue Montmartre nevědomky „zadal“ k průzkumu, to vlastně udělal proto, aby mě neposlal do ulice obývané kdysi Lautréamontem – zvláště příkladným „opěvatelem“ otcovraždy. Za zmínku stojí i to, že mě otec Eram čeká až ve druhé části ulice, tedy poblíž jejího „pramene“; omylem jsem totiž ulici scházel, to, co jsem měl za konec, byl její začátek. Procházka zkrátka byla i symbolickým sestupem do dětství a jeho prehistorie.

Rovina Já: opakované narážky na různé země a národnosti ukazují, že jsem si pořád – co exulant – nezvolil definitivně zemi svého příštího pobytu. Obráží se to zejména ve dvojici barev, červené a modré, která mě provází během celé výpravy. Také ve snu dostaly barvy „osudný“ význam, když se v něm náhle rozehrály na nebi nejpodivuhodnější škály červení a modří, jaké jsem kdy viděl. Podívaná jistě odkazovala zároveň k Francii a k Československu (jak potvrzují i další momenty snu), také ale k Americe: nebe ze snu bylo přímým prodloužením barevné fotografie jakéhosi údolí v Nevadě, pořízené ve světle zapadajícího slunce a již jsem den předtím obdivoval v prospektu, který jsem pak dal „Georgesovi“ – tomu, pro nějž je Amerika zaslíbenou zemí. Mimo jiné to nutí ptát se po smyslu GOLDSCHMIDTOVA krámu, jenž – neprodyšně zavřený – se ke mně choval tak zdrženlivě. Znamená to varování proti Americe, jak si věc vzápětí vykládám?

Takové otázky jsou jistě pořád poplatné tradičně surrealistickému, čistě spekulativnímu postoji, o jehož mezích dobře vím. Události našťěstí mé úvahy předběhnou. V podvečer téhož dne, kdy se v rue Montmartre procházím, se zastavím u výlohy Gallimardova knihkupectví na St-Germain-des-Prés. Na obálce jedné z vystavených knih mne zaujme barevná fotomontáž; představuje newyorské mrakodrapy, na jejichž střechy dosedl velký motýl, kniha se jmenuje NATURE ATTENTION POISON (Pozor na otravu přírody). Výstraha se tentokrát zdá zřejmá. Že jde zas o pouhý symbol? Ať už je pravdivý nebo falešný, je třeba ho následovat. Jediné, oč se jedná, je jednání.

---

* Jiné krámy téhož řetězu obchodů nesly pouze jméno ERAM, ten z rue Montmartre zmizel krátce po tom, co jsem jej objevil.

Mezitím jednají aspoň jiní: v úterý 5. května, kdy se do rue Montmartre vracím s fotoaparátem, mi telefonuje Georges a sděluje mi, že vzhledem k tamějšímu systému vojenské služby do Ameriky neodjede. To, co se sám dovídám o válce v Kambodži, potom všechno dovrší; přiměje mě to odmítnout spolupráci s Američany financovaným rádiem, díky níž bych si byl trochu „zajistil budoucnost“ a zároveň bych zpřetrhal poslední pouta s Československem; mám tak dojem, že jsem nejenom sám skoncoval se svým „americkým snem“, ale také se víceméně rozhodl pro návrat do Prahy. Jedno je jisté: nebudu u toho, až v příštích večerech velký motýl ticha rozprostře po newyorských střechách svá křídla z popílku, žíhaná posledními červenomodrými záblesky. (Krátkce po svém rozhodnutí padnu v časopisu na Daliho plakáty pro francouzské železnice – posedlost odjezdem trvá, to se ví –, jejichž společným motivem je právě motýl.)

Celý ten příběh Ameriky, zámoří, cizích zemí, cest a bloudění (Eram) je jistě také spojený s předešlým „příběhem otce“: zaslíbená země, které se tu zříkám, je hlavně „Amerikou“ společenského úspěchu a patřičně zajištěného postavení, otcovských hodnot par excellence. I kdybych se byl nakrásně zmyšlil v tom, s kým pro mě souvisí nepřístupný GOLDSCHMIDT (zřejmě i nové ztělesnění potulného Ahasvera*), i kdyby mě na stejnojmenné řeznictví nebyl upozornil Georges (sám napůl Žid), ale Pavlův švagr, nepřestal by mě krám varovat před cestou za moře; Amerika by se jen změnila v Australii, kam pro změnu odjíždí švagr – jak mi řekl v předvečer snu – a kde také (a především) žije už léta v emigraci můj legitimní otec**.

Nejpevnější pouto mezi Amerikou a Otcem, zároveň přímé a temné, vznikne nicméně až dodatečně, díky dalšímu činu, k němuž se na základě dojmů z ulice odhodlám (což mě jistě z celé procházky také nejvíc těší). Když totiž krám OTEC ERAM objevím, rázem pochopím, že si tam musím koupit nové boty, které ostatně dost naléhavě potřebuju. Udělám to v totéž úterý, kdy v ulici fotografuji, a získám tak kromě bot i papírový sáček s nápisem, který ještě zdůrazní komickou stránku věci: OTEC VOTRE CHAUSSEUR, otec – váš obuvník. A protože to tedy je otec, kdo nás obouvá a od koho si, jak jinak, jen půjčujeme všechny své skvoucí křápy – a protože je ke všemu nablízku taky kostel (Svatý Eustach), dlouho se nerozmýšlím: třebaže je úterý, navléknu si nové boty hned a právě tam, v kostele, kde zároveň nechám ty obnošené a vrátím je tak rovnou hlavnímu dodavateli, společnému Otci nás všech... Jen pár dní nato pak všechno naráz shrne znovu-nalezený verš mé staré básně: KONEC STARÝM BOTÁM NEW YORKU!

---

* Jméno je rovněž příznačné svým vztahem ke zlatu (a k penězům), výsostnému symbolu „úspěchu“.

** Teprve po letech se dovím, že ve skutečnosti odcestoval... do Ameriky.

(Musím říct, že boty mě vůbec vždycky mají čím potěšit. Občas si dokonce přeju, aby lidé trousili boty za chůze, tak, jako nechávají šlápoty. Lze se divit tomu, že i vyjížd'ka k moři, kam se vydáme s přáteli – taky s Georgesem – necelý týden po mé prohlídce ulice, se mi zdá opravdu vydařená až ve chvíli, kdy v Deauville fotografuji pár kožených papučí? I jejich snímek konečně napříště patří k této dokumentaci.)

V rovině Onoho by jistě bylo snadné převést můj „případ“ na strach z přílišného oddálení od matky a úkrytu pod jejím ochranným křídlem – matky, o niž se tu pšu s americko-australským otcem (a která s ním zápolí o mne) jak v podobě rodné země, tak v převlečení za botu. Některé momenty společné návštěvě ulice a snu však vnášejí do hry další významy, schopné ji přinejmenším trochu zkomplikovat. Jde hlavně o víceméně zastřené narážky na nového přítele, který žije v Anglii a s nímž jsou spojeny znepokojené otázky, jež si prostřednictvím snu kladu ohledně své homosexuální komponenty. Tady zřejmě spočívá jak hlubší význam *HOTELU ANGLIE*, tak smysl holandské vlajky; Eiffelova věž (ke všemu i zvlášť parádní „falický symbol“), jejíž společné zlézání s dotyčným je hlavním zdrojem celého snu, byla při naší návštěvě doslova zaplavena holandskými turisty...

...i vyjížd'ka k moři se mi zdá opravdu vydařená až ve chvíli, kdy v Deauville fotografuji pár kožených papučí...

Sen z 30. dubna

Jsem v Paříži vyhledán delegací pražských surrealistů pozůstávající ze všech někdejších účastníků čtvrtetních schůzek, včetně Prokopa. Vedoucím delegace je samozřejmě Vráta E., z jehož iniciativy za mnou také přijela, neboť Vráta konečně nahlédl neudržitelnost svého postoje vůči mé osobě a přijel se se mnou usmířit. Mám z toho velkou radost a pocit zadostiučinění a musím vynaložit všechno své úsilí na to, nedat nic najevo – stejně jako na to, abych se nesnížil k žádné průměrné jízlivosti, jaká se ode mne v takové situaci dá čekat. Pro jistotu mlčím a nechávám mluvit Vrátu (i ostatní drží prozřetelně jazyk za zuby), který je tak chtě nechtě nucen to ožehavé téma nakousnout sám. Učiní to sice nepřímou, ale tak, že tím jen o to víc zalichotí mé pýše: nevynechá totiž jedinou příležitost, aby se rozhovořil o mých kvalitách, básnických, intelektuálních nebo dokonce lingvistických. Ke všemu se zdá, že tím, co ho definitivně přesvědčilo, že se vůči mně zachoval unfair, byly právě ty čtyři poslední dny, které snu předcházely – třebaže jsem během nich hledal poesii spíš po hospodách než po knihovnách.

Přicházíme k Eiffelovce, za níž se na podvečerním nebi odehrávají tak skvělé hry oblak se zapadajícím sluncem (zbarvujícím oblohu výhradně sytými, hlubokými odstíny červené a modré), že se to rázem stane ústředním tématem naší konverzace. Stoupáme na Eiffelovku – přesně řečeno na jednu z Eiffelovek, neboť jsme v jakémsi zábavním parku, kde je těch věží větší množství. Ta, kterou jsme zvolili my, je přitom i jakýmsi ruským kolem, jiná, přímo před námi, je zas dost chatrně sbita ze dřeva a nahoře zakončena obřím skákacím prknem, jako můstky na plovárnách. Právě se ostatně na konci prkna objevila dvojice mladých lidí, zřejmě milenecký pár, a začíná prkno rozhoupávat. Okamžitě chápou, že budeme svědky něčeho mimořádného, a proto velice znervózním, když mi právě v tu chvíli zakryje výhled zadek věčně nemotorného Lud'ka Š., který se bezpochyby chystá natočit další nesmyslný záběr filmové reportáže z výletu. Sotva jej stačím od jeho úmyslu odradit a získat tak znovu potřebný rozhled, začne dvojice na prkně pokřikovat vyzývavé průpovědky a vyskakovat na metr do výšky, v podivně frenetickém baletu, jehož přízračnost ještě zvyšuje světlo právě vycházejícího měsíce a dlouhé černé kaftany, do nichž, jak si v tu chvíli uvědomujeme, je podivný pár navlečen. Když se vzápětí v jeho rukou zatřpytí i sklenice se šampaňským, je nám všem jasné, kolik uhodilo: jsou to anarchisté a celá akce má charakter politické provokace. Ale to už letí sklenice obloukem do noci a hned za nimi se vrhají z věže, ruku v ruce, i kluk s holkou.

Ještě se nevzpamatujeme z prvního ohromení, když se na prkně objeví další tři anarchisté, zřejmě odhodlaní následovat ty dva, kteří právě dodělávají pod věží; nešlo tedy, říkám si, o zoufalé gesto vzpoury ve jménu „šílené lásky“ (jak jsem se domníval původně), ale o jakýsi kolektivní atentát proti „nemožnému životu“ vůbec. Zároveň si uvědomuju, že ti dva pod věží, kteří už to mají za sebou, nejsou kluk s holkou, ale dva kluci. Mezitím se na konci prkna chystá ke skoku první z dalších tří, jemuž tentokrát vidím dost zřetelně do obličejce – rozhodně dost zřetelně, abych v něm rozeznal nazrzlý plnovous. Už už vidím i tohohle kluka padat střemhlav k zemi, když se pod věží nečekaně zvedá jeden z mrtvých a volá na něj anglicky, aby „to nedělal“. Druhý však rozhodně odmítá zradit společnou úmluvu: nemůže přece „zapomenout na všechno, co bylo“, říká. Ale i ten na zemi naléhá a dřív, než opět klesne, vloží ještě jednou všechny zbývající síly do svého „don't it“. Pak se definitivně sveze do trávy. Vousáč na prkně ještě chvíli váhá – pak ale jako by si náhle uvědomil, že by opravdu mohl zůstat naživu, nasadí až překvapivě bezstarostný výraz, otočí se zády a spolu s oběma dalšími odchází z věže po schůdkách.

I my slézáme ze své věže. Říkáme si při tom, že jsme zas prožili něco, co nám ti, kterým to budeme vyprávět, ani nebudou chtít věřit. Sám za sebe k tomu ještě poznamenávám, že by všemu nasadilo korunu, kdybychom dole pod věží, až anarchistům pohlédneme zblízka do tváře, zjistili, že některého z nich známe. První, na koho pod věží narazím, je ale Prokop, který, jak si uvědomuju až teď, s námi nahoře nebyl; ani on tedy neviděl to, co my. To mě strašně mrzí a horečně se mu všechno snažím aspoň vylíčit. Mezitím se k nám přibližuje i skupina tří anarchistů, kteří nakonec neskočili. Ne bez úzkosti zjišťuji, že je znám dokonce všechny tři, i když jen od vidění – z ulice, z metra, z hospody. Zrzavý vousáč, který mezi nimi zřejmě má vůdčí postavení, je přitom ten kytarista, který občas vyhrává v jedné levné restauraci na Boul' Mich' kam chodím pravidelně večeřet – a který tam zavítal i v ten večer, kdy jsme sem s Jirkou a Pavlem V. zavedli Plyškeho, těsně před jeho návratem do Anglie.

* * *

Interpretace snu mě spontánně napadá hned po probuzení. Že jde o oidipovský sen o otcovské autoritě snad vzhledem k základní situaci (smír s Vráťou) nemusím zvlášť zdůrazňovat. Také další významová vrstva, v níž se odráží má současná rozpolcenost mezi „domovem a cizinou“, mezi steskem po kamarádech v Praze a touhou po vzdálených Amerikách, je myslím ve snu zřejmá. V téhle souvislosti bych jen rád upozornil na zvláštní význam modročervené oblohy za Eiffelkou, která kromě toho, že představuje současně státní barvy Francie i Československa,

byla zřejmě navozena fotografií, jež mě večer před snem upoutala v prospektu o Americe; přivezl jsem ho „z města“ Jirkovi, chystajícímu se do té vysněné země odletět (nakonec neodletl). Za povšimnutí stojí konečně i to, že s pražskými přáteli pozorujeme oblohu z Eiffelky, která je zároveň *ruským* kolem...

Nejhlubší vrstva je přirozeně i nejtemnější. Jako každý „sen o otci“, i tenhle současně vynáší na povrch homosexuální komponenty spáčova nevědomí. V daném případě je to jenom zvlášť výrazné, jak ukážou následující zpřesnění. Především je třeba přiznat, že věta, do které jsem o pár řádek výš* zaklel své setkání s „Plyškem“, není čistě obrazná. Večer před snem jsem se opravdu ptal sám sebe, do jaké míry se v mém okouzlení jeho osobním půvabem projevují potlačené homosexuální sklony; ke všemu jsem se tím zabýval i v souvislosti se svým přátelstvím k Prokopovi**. Významnou roli tu jistě hraje také skutečnost, že Plyške momentálně sídlí v Anglii, kde je mužská homosexualita národním sportem, a že jsme se, zvlášť při jeho zevnějšku, nemohli tomu tématu vyhnout ani ve společných rozhovorech. To všechno samozřejmě dává dost jednoznačný smysl některým už tak nápadným podrobnostem snu: zadek Ludvíka Š. (ostatně jediného z nás, kdo se kamarádí s „baletákem“ Fialkou, který byl navíc v těch dnech v Paříži a o kterém jsem v den, kdy jsem poznal Plyškeho, mluvil u Ivany V. s Lud'kovým jmenovcem, *architektem* Š., jenž byl až do deseti let dívkou [!]; Plyškeho bratr, s nímž jsem se rovněž setkal, je architekt), nejistota, zda párek sebevraha jsou kluk a holka nebo dva kluci, angličtina anarchistů, vousáč z hospody, kde se s Plyškem loučíme. Bez významu není ovšem ani to, že jevištěm snu je celý park falických Eiffelek – tím spíš, že v tom odpoledni, kdy jsem s Plyškem coural po Paříži, jsme Eiffelku společně navštívili a prohodili dokonce pár slov i o jejím symbolismu. To, že jedna z Eiffelek v mém snu je místo ze železa ze dřeva, tlumočí možná jen banální strach z impotence – jistěže navíc ke konkrétnímu, „hmotnému“ tajemství takového objektu; skokanské prkno na vrcholu věže by však mohlo mít vztah k Prokopovi, jehož Zbyněk H. kdysi právem korunoval na „básníka plováren“. Návštěva Eiffelovky s Plyškem je spojena dost podivuhodně i s předchozí, nesexuální významovou rovinou snu, tou, kde se o mne Praha tahá s Paříží a s New Yorkem: viděli jsme tu totiž bizarní pohlednici, na které se hned vedle Eiffelky tyčí Socha Svobody.

Při líčení snu jsem ostatně zamlčel jeho poslední epizodu, která ve světle všech těchto zpřesnění dostává klíčový význam. Když totiž opouštíme park, kde jsme byli svědky těch podivuhodných událostí, neodpustím si přece jen vůči

---

* Zřejmě narážka na pasáž dopisu, k němuž jsem záznam snu přiložil.

** Přátelství k fešným kamarádům je jistě i prostý projev touhy po půvabnější verzi sebe sama, to tu ale lze nechat stranou.

Vrátovi jednu malou zlomyslnost, za kterou se vzápětí o to víc stydím, že se pro ni uchyluji k postupu, jenž mi jinak je cizí. Předstírám totiž uprostřed jakési věty, že se mi nevybavuje patřičné slovo v češtině, a říkám je francouzsky, se zjevným úmyslem dokázat Vrátovi svou lingvistickou převahu. Jedná se o slovo „*dévier*“, *uchýlit (se)*... Připočtu-li skutečnost, že se s Prokopem setkáváme až pod věží, když „už je po všem“, a lítost, kterou to ve mně vzbudí^{***}, zdá se mi celkem jasné, že v tomto významovém plánu (který je ovšem neoddělitelný od dalších) tlumočí sen mé výčitky za to, že jsem pocítil pokušení být Prokopovi „nevěrný“ s Plyškem.

---

^{***} Týmž směrem ukazuje i anarchistovo odmítní „zapomenout na to, co bylo“ – a jeho následující kapitulace.

Rue Montmartre po roce

O rok později, při pochůzce pro svého otravného zaměstnavatele, se poblíž rue Montmartre octnu znovu a využiju toho k nové návštěvě. Chystám se při ní pouze vysílat do okolí mátožný pohled pamětníka, dlouho s ním ale nevystačím. Když přijdu ke křižovatce u kavárny ETOILE, jedné ze zastávek mé loňské výpravy, všimnu si, že se ve skutečnosti jmenuje „Etoile d'argent“ (Stříbrná, ale i „Peněžní“ hvězda) – což dodatečně přidává nové znamení k těm, v nichž jsem loni viděl výstrahu před Amerikou jakožto zemí (otce a) společenského úspěchu. Zaznamenám to a chystám se jít dál, zjistím však, že to tak snadné nebude: dvě židle vystavené před dalším bistroem, jedna červená a druhá modrá, mě proti mé vůli znovu vtáhnou do hry. Teskný úsměv opouští mou tvář, ulice mi zároveň přestává skrývat svá tajemství a já znovu *vidím*, místo abych se jen díval: třeba hned tu znepokojivou dvojici mladých prostitutek, které jednu po druhé spatřím za veřejemi týchž – pootevřených – vrat, ve stínu průjezdu, jako dvě němě a přísné strážkyně. Hlavně se mi však znovu vnutí otázka mého případného odjezdu do Ameriky, s naléhavostí, k níž přispívají i nové okolnosti (loni neexistující).

Otázku stačí oživit už to, že podlehnu svodům přitažlivé změti předmětů za okýnkem pouličního automatu (který mi připomene jak Spojené státy, tak mou soukromou Ameriku, živenou vzpomínkami na poválečné provizorium z mého dětství), stisknu jeho knoflík a z přístroje náhodně vypadne žvýkačka v podobě červené kuličky. Mé gesto tak dostane význam nového dotazu, zda mám odjet za moře, odpověď ale nezní jasně: je červená barvou Evropy nebo Ameriky? Před rokem bych ji byl bez váhání přiřkl Evropě; vyjadřuje to i titul dlouhé básně Zmodrej Evropo, kde jsem starý kontinent oslovil s představou, že mu píšu dopis na rozloučenou. Vytáhl jsem si z automatu jen nové zamítnutí svého plánu? Teď, po roce, o tom lze přinejmenším pochybovat: když jsem se nedávno ptal na barvu země za mořem dvou rodilých Američanů, tvrdili mi, že je červená ona – ke všemu s pozoruhodným zpřesněním, že *přestala být modrá* těsně před vstupem do války, v touž chvíli, kdy se rodiče obou známých navždy loučili se svým odborářským – a napříště legendárním – mládím. Modrá se ostatně od loňska přiblížila Evropě i jako barva ženy a „naděje na lásku“ (viz modrý oblek ženy z letecké dvojice na plakátu); nejenže jsem se v Paříži potkal s V., navíc spolu sdílíme postel s modrým přehozem. Spíš než jasně a svou věcí jisté „ne“ je odpověď červené kuličky sama otázkou, proradně pochybovačným „a co když Evropa zmodrala?“

Došel jsem v úvahách až sem, když konečně vidím bistro podle svého gusta (které jsem nepřestal hledat) a vcházím do něj, abych si dal kafe. Když zasednu u nálevního pultu a pohlédnu odtud přes sklo zpátky ven, na protější stranu ulice – tu, kterou jsem právě opustil –, objevím tam vývěsní štít agentury finančních transakcí. Zdá se přitom zřejmé, že jsem podnik nechal v Evropě a teď, po přeplutí vozovky k bistru, se nacházím na americké straně Atlantiku. Nesvědčí o tom jen lokál, kde sedím, svým siláckým názvem Výčep sportovců i kabaretně cizokrajnými vztahy – v provinčně teploušském stylu – mezi číšníky a zákaznicí (a mezi hosty navzájem); ukazuje to také tabulka zasazená do zdi tam naproti, hned vedle agentury, a označující místo, kde byl zavražděn Jean Jaurès. Rodný kontinent a jeho historická melodramata jsou zkrátka daleko a já se po nich jen ohlžím.

Náhle vchází do bistra asi padesátiletá žena a prochází kolem mne právě ve chvíli, kdy odklepávám popel z cigarety; nezasáhne ji jen díky tomu, že se prudce zastaví. Přitahují-li mne takové nehody vůbec, takhle mě zaujme tím víc, že k ní došlo v okamžiku, kdy jsem pocítil potřebu přestat být v bistru jen divákem a přispět sám k jeho dění. Můj údiv ještě vzroste, když pak o nehodě dál přemýšlím a všimnu si jejích skrytých, diskrétně symbolických stránek: toho, že se žena podobá mé matce, souvislosti mezi popelem cigarety a titulem Popely New Yorku, který jsem předem dal básni, jíž chci navázat na Zmodrej Evropo a která by měla být přečtena při mém prvním vylození za mořem (i kdybych tam přijel jen na návštěvu). Loňský průzkum tu doznává prodloužení, které jeho závěry převrací naruby, má nebohá matka sama mě teď povzbuzuje k opuštění Evropy, byť jen tak, že mi ohlašuje své *zpopelnění*: svůj příští skon, který můj záměr odjet za moře může naneštěstí jen urychlit. Zbývá říct, že návštěvnice bistra je oblečena výhradně v modrém, v různých odstínech modré.

Až na závěr v bistru také promluví a vmísím se do hovorů přítomných. Po odchodu zvlášť uvtipkovaného štamgasta se obrátím na číšníka s otázkou, zdánlivě zcela svévolnou, zda dotyčný nedělá nočního hlídače... v pasáži Panoramas (té, jíž jsem do ulice vešel před rokem). Číšník se kupodivu nediví, jen vážně upřesňuje: „Hlídače dělá, ale na Burze.“ A po kratší pauze: „Teda... *denního* hlídače.“ Nepotřebuju slyšet víc; zbývá mi pozdravit a vyjít. Když ale otevřu pusku, proti vši logice ze mne místo „bonjour“, k němuž se chystám, vyjede náhlé „bonsoir“... Mohlo by to být rozuzlení celého příběhu – i poslední potvrzení toho, že v něm jde o mou cestu do Ameriky; jestli tam odjedu teď opravdu záleží na přijetí žádosti o „burzu“ („bourse“ znamená ve francouzštině i stipendium), kterou jsem poslal na jednu tamější universitu, a mé „bonsoir“ ukazuje, že se jí nehodlám jen tak vzdát: hlídají-li přede mnou burzu ve dne, jsem rozhodnut najít si k ní cestu večer, pod ochranou stmívání. Hlídačovo váhání mezi denní a noční

službou – a odpovídající přesuny mé vlastní ostražitosti, k nimž mě vybízí – zároveň ukazuje, že příběh za tímto závěrem skrývá další sdělení: upozornění na proměnlivou povahu „znamení“ – a jejich smyslu – vůbec. Když z bistra vyjdu, objevím ostatně v jakési výloze starou pohlednici, kterou pak taky získám a kde je součástí dojemně kýčovitého zátiší i příkladný obraz jednoty protikladů a jejich trvalé zaměnitelnosti: dvě kuličky, červená a modrá, spočívající družně bok po boku.

Pokusím se rovněž své poučení z procházky proměnit v čin, jímž zároveň vrátím do oběhu štafetový kolík, který mi byl na chvíli svěřen: rozhodnu se vydat svou červenou kuličku (žvýkačku) na pospas novému nálezci a nechat ji mezi nespočetnými cetkami a bibeloty z dvacátých let, jimiž je doslova zavalen krám, jež denně míjím ve vlastní čtvrti. Pár dní nato do něj skutečně vstoupím, pološím nenápadně kuličku na jeden z regálů a vracím se ke vchodu. Než vyjdu, seberu mechanicky u dveří jednu z vizitek obchodu, které tu jsou volně k dispozici. Protože krám nemá vývěsní štít, čtu jeho jméno poprvé až na vizitce. Nad kruhovým terčíkem jasně rumělkové barvy (jež lze chápat i jako plošný průmět stejně zbarvené kuličky) tam stojí tiskacím písmem LE POINT ROUGE: Červená tečka, případně značka.

Ta, s níž se dělím o postel s modrým přehozem, přidá ještě týž večer k tečce patřičně „dialektický“ doplněk, když mě podaruje drobným dřevěným předmětem, který sebrala na ulici a který je pro změnu sytě modrý. Navíc je to miniatura zámořského parníku...

Souhrně vzato rozehrála nová návštěva ulice tytéž symboly jako loňská, až na to, že změnila jejich smysl; zejména obě „fatální“ barvy, červená s modrou, tu trvale střídají své role. Nová procházka tak nakonec úplně popře poselství předešlé a změní její varování ve výzvu, abych do Ameriky přece jen odjel. Tento závěr se nicméně nezdá zajímavý o sobě, ale jako obecnější „lekce“: připomenutí neustálenosti všech věcí a relativity našeho úsilí postihnout jejich význam. Relativizuje to i smysl celé hry; zachycená znamení a poselství jsou pouze vedlejší úkazy, jediná pravda mých výprav – společná oběma vycházkám vzdor jejich opačnému vyústění – spočívá v osobních tématech, která do nich vnáším, a v jejich obnoveném rozvíjení: jen v opěťovaných pokusech vyrovnat se s rozpory, jimiž jsem obýván a s nimiž se mohu pouze znovu střetnout, aniž je tím vyřeším.

Ediční poznámka

Knižní vydání díla, které se stalo předlohou naší e-knihy, redakčně připravil Jan Šulc a plně přitom respektoval autorův přístup k pravopisu.

Zahrnuli jsme fotografie, které pořídil Petr Král; ilustrační snímky, jejichž autorství (Jiří Vlasák, Pierre Clapot, Jean-Philippe Domecq) nám nedovoluje použití vzhledem k tomu, že nedisponujeme příslušnými licenčními právy, jsme do e-knihy nezařadili.

Redakce MKP

Petr Král

Zpráva o místech

Edice Čeští básníci 20. století

Fotografie a ilustrace Petr Král

Ilustrace na obálce Hybrid_Graphics/Shutterstock.com

Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání

Verze 1.0 z 19. 2. 2021

ISBN 978-80-274-1181-8 (epub)

ISBN 978-80-274-1182-5 (pdf)

ISBN 978-80-274-1183-2 (prc)